

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 25.

Torsdagen den 4 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 143, angående pensionsförbättring åt f. d. löjtnanten K. W. H. Witte;

nr 144, angående ersättning till förre distinktionskorpralen P. A. Carlsson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 145, angående ersättning till förre volontären A. V. F. Larsson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

§ 3.

Herrar *Edbergs* och *Viklunds* i Oviken på kammarens bord ligande motion, nr 341, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 24 A och 24 B, bankoutsrottets utlåtande nr 15 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 13 och 14.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående skattefrihet under åren 1921—1923 för vissa inkomsttagare m. m.;

nr 5, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för en jämlik och rättvis taxering av jordbruksfastigheter;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av tullfrihet vid införsel av för Svenska röda korset avsedda ambulansautomobiler; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av en telefonkabel;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i sparbankslagen m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 16 mom. 6 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i 10 § andra stycket i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom; och

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i lagen om 20-årig hävd, att densamma ej vidare må gälla mot kronan och i vissa fall ej heller mot enskilda; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av 40, 41 och 42 §§ i lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 6.

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 43 § 2 stycket i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 123, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr Lindman m. fl. hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta, att 43 § 2 stycket i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården måtte erhålla följande ändrade lydelse:

I allt — — — fattigvården. Till fattigvårdskonsulent utses man eller kvinna, som genom föregående verksamhet i fattigvårdens tjänst samt ådagalagda kunskaper om fattigvårdens anordnande i skilda delar av landet visat sig därtill särskilt skickad. Instruktion — — — — — Konungen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Magnusson* i Kalmar;

av herr *von Sydow*, som ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att i instruktionen för fattigvårdskonsulenterna måtte som kompetensfordringar för konsulent stadgas, att han skulle äga ingående praktisk erfarenhet om fattigvård och kunskaper om gällande författningar rörande fattigvården; samt

av herr *Magnusson* i Skövde, som ansett, att utskottet bort i sin motivering inrymma ett uttalande, att vid utnämning av fattigvårds-konsulenter bestämt företräde borde, under för övrigt lika förhållanden, givas åt person, som ägde praktisk erfarenhet i fattigvårdsarbete. Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

*Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen.
(Forts.)*

Herr *Magnusson* i Skövde: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, har jag till utskottsutlåtandet fogat en reservation, emedan jag inte kunnat dela den mening, som utskottet här företräder.

Alla känna vi ju till det sakförhållande, som föranlett motionen ifråga. Även om jag delar utskottets mening därom, att det kanske icke varit befogat att med anledning av denna särskilda händelse eller utnämning skrida till en lagändring, kan jag å andra sidan icke biträda den mening, som vill låta det inträffade passera alldeles utan anmärkning.

Såsom jag i reservationen har uttalat, är det givetvis icke fråga om att angripa någon av de i utnämningshistorien engagerade personer, t. ex. den som sökt eller blivit utnämnd. Här gäller det frågan om de sökandes och den utnämndes kompetens, sålunda en så att säga offentlig angelägenhet, vilken naturligen kan bli föremål för kritik och olika bedömande.

Utskottet har i det föreliggande ärendet sökt ställa sig fullkomligt neutralt, men för min del förmenar jag, att det näppligen varit möjligt eller riktigt att så göra, då frågan blivit bragt under utskottets prövning. Jag utgår från den meningen, att det för fattigvården själv och dess framtida utveckling är av synnerligt stort värde om man för befattningar såsom fattigvårdsföreståndare och fattigvårds-konsulenter kan vinna verkligt dugliga och sitt uppdrag hängivna personer. Var och en som har litet erfarenhet om fattigvård vet tillfullo, att fattigvårdsföreståndaresysslorna icke höra till de behagligare, och att det icke är så alldeles lätt att för dessa krävande och grannliga uppdrag erhålla fullt lämpliga personer. Det har också synt mig, att detta skulle i viss mån underlättas, därest det visade sig möjligt för dem som tjänstgjort såsom fattigvårdsföreståndare att åtminstone i något fall vinna befordran till andra, bättre avlönade och i viss mån behagligare anställningar inom fattigvården.

Nu är det ju ett allbekant förhållande, att i det fall som här är åsyftat, det utnämns en person, om vars personliga, egenskaper i övrigt jag icke har annat än gott att säga, men som så vitt jag känner — och jag tror att jag känner förhållandena härvidlag — saknar all praktisk erfarenhet om fattigvården och t. o. m. den lilla erfarenhet, som kan ha vunnits genom deltagande i kommunalt arbete, i kommunala nämnder och styrelser. Han blev utnämnd framför en person, som var av länsstyrelsen förordad, och som, så vitt jag vet, hade mycket ingående praktisk erfarenhet på området. Detta måste ju givetvis hos fattigvårdsfunktionärerna väcka en missstämning och även föranleda till den uppfattning, att de icke hava några utsikter att i framtiden bli befordrade till fattigvårds-konsulenter. Jag förestäl-

Ang ändring
i fattigvårdslagen.
(Forts.)

ler mig, att det icke kan inverka annat än menligt på deras ställning och även menligt på rekryteringen å de krävande fattigvårdsföreståndareposterna. Det synes mig också, att då frågan blivit bragt under riksdagens prövning, man borde åtminstone i motiveringen bestämt uttalat sig att under för övrigt lika förhållanden hos sökandena den person, som visar och styrker sig äga praktisk erfarenhet och kunskap i fattigvårdsarbetet, borde givas bestämt företräde. Jag kan icke finna annat än att detta för det första är alldeles riktigt och för det andra skulle lända fattigvården själv till gagn.

Nu har tydligen den för utnämningen närmast ansvarige, herr civilministern ansett sig vara så mycket ställd på avskrivning så att säga att han icke behöver komma hit för att försvara utnämningen. Jag vill inte uttala mig om detta, men jag kan å andra sidan icke neka till att såväl hos mig som hos många andra den påtalade utnämningen, väckt mycket blandade känslor. Det kan dock i längden icke vara nyttigt, att enbart politiska och andra meriter få gå framför verklig sakkunskap, verkliga fackmannainsikter; det allmänna blir lidande därpå förutom att de ärenden bliva lidande, som skola handläggas av de utnämnda. Jag har därför som sagt ansett, att riksdagen borde i motiveringen ha understrukit, att under i övrigt lika förhållanden företräde skall givas åt den som visar sig äga praktisk erfarenhet på området, och jag hade önskat, att riksdagen skulle giva uttryck åt en sådan mening.

Det kan hända, att det möter svårigheter att få mitt reservationsvis framförda yrkande in i motiveringen eller att få något kammarens beslut härom. Jag har i varje fall velat till kammarens protokoll uttala vad som nu av mig sagts, så att det icke i framtiden skall se ut som om riksdagen utan någon som helst reservation sagt ja och amen till utnämningar sådana som den påtalade.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! I denna fråga skall jag icke yttra mig om utnämningsförhållanden eller sådant, utan jag vill egentligen uttala mig om den tanke, jag haft vid granskningen av § 43 i lagen om fattigvården och de omständigheter, som därav kunna föranledas. Det finnes egentligen ingen bestämmelse i Kungl. Maj:ts instruktion för tillsättande av fattigvårdskonsulenter huru dessa egentligen skola vara beskaffade för att kunna fullgöra sitt allmänviktiga värv.

Min uppfattning är den, att när man stiftar lagar, så bör man stifta lagar sådana, att allmänheten verkligen kan förstå, vad som menas och även vad som kan åstadkommas med lagarna. Jag kan icke finna uti de förberedande bestämmelser, som föregått denna lags antagande, att verkligen så varit förhållandet. Utskottet har här angivit, att Kungl. Maj:t vid lagens antagande gav följande besked: Det säges där, att inga fordringar på avlagd examen, genomgången utbildning eller tidigare verksamhet skulle egentligen uppställas såsom kompetensvillkor. Men det tillägges strax efteråt: »Klart är dock, att för framgångsrikt fullgörande av en konsulents krävande uppgifter en ingående praktisk erfarenhet om fattigvård är en grundförutsättning,

vare sig att denna erfarenhet vunnits under anställning i den offentliga fattigvårdens tjänst, under sysslande med frivillig understödsverksamhet, såsom konsulent hos enskild förening eller på annat dylikt sätt.» Sålunda först säges att det egentligen icke skall behövas några fordringar eller några kompetensvillkor, men så kommer ett det kraftigaste krav på vad som erfordras. Även säges det tydligt, att »kunskaper om gällande författningar måste naturligen konsulenten äga». Min allmänna uppfattning är den, att när tidsutvecklingen är denna, att även våra tjänstemän behöva få ordentlig betalning, ordentliga löner, så anser jag, att samhället också skall kräva den fullständiga tänkbara kompetens hos dessa sina tjänstemän. Sålunda, jag utgår från den uppfattningen vid tillsättandet av tjänstemännen i våra ämbetsverk, att de skola äga full kompetens men också få full ersättning för sitt arbete, så att man icke går i den riktningen, att man slarvar med kompetensvillkoren och då på samma gång kanske får alltför mycket arbete, som kommer att stå efter just genom den inkompetens, som kan förekomma. Jag vill dock icke säga, att detta hittills varit någon allmän regel, ty det är alldeles klart och tydligt erkänt att våra ämbetsverk i allmänhet varit besatta med dugliga och duktiga tjänstemän. Därför skola icke heller de nya tjänstemän, som oundgängligen bli behöfliga, komma att tillsättas under andra förhållanden, än som alltid varit rådande på detta område, d. v. s. med bibehållande av samma krav som förut gällt för svenska tjänstemän i allmänhet.

Utskottet hänvisar också till ett yttrande av Fridtjuf Berg rörande folkskoleinspektörens tillsättande, vilket han anförde till statsrådsprotokollet, så lydande: »Av en folkskoleinspektör måste krävas icke blott grundlig insikt i de mångahanda spörsmål, vilkas lösning kan komma att påkalla hans medverkan, utan också och framför allt den välvilliga rättrådighet den lugna opartiskhet» etc., som han måste besitta. Men då utskottet sålunda synes vilja tillämpa dessa ord även i detta fall, hur kan då utskottet komma till ett sådant slutomdöme, nämligen att det icke skall vara några fordringar på detta område? Jag skall för min del icke vidare ingå på någon längre motivering i denna sak, därför att jag icke vill uppehålla tiden, men jag vill dock säga det, att den slutkläm utskottet kommer till bevisar icke alls, att det följer de krav som i motiveringen framkommit på även denne tjänsteman, utan alldeles tvärtom.

Jag är av den uppfattningen, att även denna lag skulle vara så avfattad, att den svenska allmänheten skall direkt i lagtexten kunna se, vad som egentligen kräves av de tjänstemän, som skola fullgöra de bestämmelser, som lagen föreskriver. Sålunda, om jag varit med i utskottsarbetet i detta ärende, så hade jag naturligtvis stått såsom reservant, men jag skulle icke, såsom herr von Sydow gjort, stanna vid att endast inrycka något härav i motiveringen, utan jag för min del har ansett, att det borde vare så, som i vår motion framhålles, nämligen att bestämda föreskrifter skulle införas i själva lagtexten därom, huru och vilka förutsättningar, som i någorlunda mån böra finnas hos den tjänsteman, som har att ombesörja detta viktiga värv.

I anledning härav, herr talman, ber jag få yrka bifall till den

Ang. ändring
i fattigvårdslagen.
(För)

Ang. ändring i fattigvårdslagen. motion, som är avgiven av herr Lindman m. fl. i detta hänseende, och vilken motion även jag undertecknat.

(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! I denna fråga har jag företrädesvis fäst mig vid ett yttrande av herr statsrådet och chefen för civildepartementet, som förekommer i kungl. propositionen nr 168 till 1918 års lagtima riksdag. Jag har alldeles särskilt fäst mig vid det uttrycket att ett framgångsrikt arbete på området »en ingående praktisk erfarenhet om fattigvården är en grundförutsättning, vare sig denna erfarenhet vunnits under anställning; den offentliga fattigvårdens tjänst eller under sysslande med frivillig understödsverksamhet såsom konsulent hos enskild förening eller på annat dylikt sätt.»

I detta yttrande framhåller alltså herr statsrådet uttryckligen, att en sådan erfarenhet utgör *grundförutsättning* i detta avseende. För min del tycker jag, att då riksdagen bifallit den kungl. propositionen vid det tillfället och gått med på motiveringen, man verkligen icke skulle vara så ängslig för att framhäva det och giva det ett mera adekvat och bestämt uttryck i de bestämmelser, som finnas rörande tillsättande av konsulenter. Men i vilket förhållande tänker man sig nu att konsulenterna skola stå till Konungens befallningshavande? Ifrågavarande ärenden äro underställda K. B., och fattigvårdskonsulenterna hava att under uppsikt utöva sådan tillsyn, som det här gäller. Hur skola nu K. B. förhålla sig, om de icke veta, vilka kvalifikationer erfordras beträffande de personer de sätta upp på förslag för erhållande av konsulentbefattning? Jag kan tänka mig det fallet, att K. B. uti ett län uppför tre personer och därvid utgår från det som herr statsrådet på sin tid uttalade och som blivit av riksdagen godkänt. Han utgår alltså ifrån att dessa grunder skola vara bestämmande och gör sitt val i och för sitt förslag bland de sökande efter dessa grunder. Jag kan tänka mig vidare, att när sedermera Kungl. Maj:t skall pröva detta förslag, det anläggas andra synpunkter på frågan, kanske sådana som medföra, att personer bliva utsedda, vilka ingalunda uppfylla de mått, som Kungl. Maj:t och riksdagen själv uttalat skola vara bestämmande för utseende av dessa personer. Det är lätt att tänka, mina herrar, vilken anarki som skulle uppkomma på området om man ginge tillväga på det sätt, man här tänkt sig. K. B. får en bakläxa, churu K. B. efter bästa förstånd och samvete uppfört personer på förslaget med tillämpning av, som jag nyss nämnde, Kungl. Maj:ts och riksdagens egna grunder. K. B. får som sagt en bakläxa, och det säges: Nej, det är inte alls sagt, att de grunderna skola vara de enbart avgörande: helt andra synpunkter skola spela in, synpunkter, som K. B. inte har någon kännedom alls om, och icke har den ringaste anledning att skaffa sig kännedom om.

Jag vill vidare tänka mig, hur det kommer att verka på det antal sökande, som finnes. Ibland kan det kanske finnas personer, vilka verkat i fattigvårdens tjänst under en lång följd av år, men de bliva helt enkelt förbigångna, därför att det upptäckts, att det kan finnas andra egenskaper, som möjligen kunna besittas av en annan person i högre grad, varför denne föredrages. Hur skall det egentligen verka på dessa förbigångna personer? De måste känna, att det är

något oerhört orättvist med behandlingen av utnämningsfrågan. K. B.s ^{Ang. ändring i fattigvårdslagen.} förslag förbigås helt och hållet, och sedermera utser Kungl. Maj:t en person efter andra grunder.

Är det inte riktigt f. ö., att de grunder, som herr statsrådet uttalar sig för, komma till tillämpning? Förhåller de sig icke så, att dessa grunder borde vara de avgörande? En sådan konsulent, som här är ifråga, skall icke bara inspektera; han skall ge fattigvårdsstyrelserna och fattigvårdsfunktionärerna nyttiga och praktiska råd rörande fattigvårdens handhavande, och han skall naturligtvis äga förmåga att taga initiativet till förbättringar på fattigvårdsväsendets område. Det är väl då också nödvändigt, att han har en ingående erfarenhet härom. För min del tror jag, att om man släpper den grund, som här uttalats, och går därhän utskottet sedermera önskar, nämligen även tager hänsyn till att han skall tillhandagå barnavårdsnämnderna och nykterhetsvännerna med upplysningar, undrar jag dock, om detta icke är saker, som äro så sidoordnade och oväsentliga i varje fall, att sådana åligganden ingalunda röra hans huvuduppgift, ty denna är att vara fattigvårdskonsulent, rätt och slätt.

Vill man nu icke, då man får rätt, som här blivit föreslaget, inskriva detta i själva instruktionen för ifrågavarande personer eller i bestämmelserna för dess tillsättande, ja, då erkänner man, att det är bra som det är, nämnda grunder behöva icke tillämpas, riksdagen frångår vad riksdagen en gång förut sagt, och tycker, att man kan lämna Kungl. Maj:t fria händer att handla i strid t. o. m. emot vad Kungl. Maj:t själv föreslagit. För min del kan jag icke se annat, än att det icke vore nyttigt och klokt att underlåta inskriva detta i bestämmelserna. Vilja herrarna i utskottet åtgöra någonting härvidlag, borde de åtminstone ha föreslagit att man skulle ha till Kungl. Maj:t anmält sin önskan om att få nya bestämmelser utfärdade, eftersom enligt herrarnas mening nya faktorer kommit till, nämligen barnavårds- och nykterhetsnämnderna. Då borde det vara allt skäl att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, huruvida det, som sades 1918, numera till följd av ändrade förhållanden och till följd av att man bör följa andra grunder vid tillsättandet, bör omändras, eller om det alltfört bör ändock få gälla.

Detta är den uppfattning jag har i saken, och jag ber, herr talman, på grund härav få yrka bifall till min motion.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Det var ju uppenbart redan vid denna motions framkomst, och det har blivit än mer uppenbart genom de tre föregående anförandena här i kammaren, att denna motion tagit till utgångspunkt ett speciellt fall, en utnämning, som inom pressen väckt en viss uppmärksamhet.

Jag vill då säga, att såväl jag som utskottets majoritet tagit bestämt avstånd från att behandla frågan från denna utgångspunkt. Har ett misstag eller fel blivit begånget i denna utnämningsfråga, är icke lagutskottet det rätta forum att behandla detta. Vi ha icke haft anledning att lägga oss i denna sak, och jag tror icke heller att vi haft rätt att göra det. Utredningen på denna punkt tillkommer

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen.
(Forts.)

ett annat utskott, som utav riksdagen tillsättes, nämligen konstitutionsutskottet, och jag är livligt övertygad om med den erfarenhet jag har ifrån konstitutionsutskottets arbete, att meningsfränderna till motionärerna och de föregående talarna icke skola lämna någon möjlighet oanvänd att gå till angrepp här, om verklig anledning till anmärkning skulle förefinnas. Hur man kan komma på det nuvarande stadiet med så bestämda påståenden, att fel blivit begångna, det har jag mycket svårt att förstå, ty man har ingenting annat att gå efter än de tidningsmeddelanden, som lämnats. Men konstitutionsutskottet får naturligtvis ett annat material att följa, och då får ju kammaren anledning, kan jag mycket väl tänka mig, att ånyo upptaga denna fråga till behandling — i så fall på rätt sätt och i rätt ordning. Nu är det icke tillfälle därtill.

Utskottet har sålunda måst se till, om de bestämmelser, som för närvarande äro gällande för tillsättning av dessa konsulenter, äro riktiga. Och, herr Lindman, de äro enligt vår mening riktiga. Vi stå på samma ståndpunkt som riksdagen gjorde 1918, då fattigvårdslagen antogs, och då de regler för konsulenters tillsättande, som uttryckas i departementschefens uttalande, kommo till. Vi ha icke haft någon anledning att frågå denna ståndpunkt, som vi fortfarande anse riktig.

Nu anser huvudmotionären, att man borde taga hänsyn till särskilt uttrycket, att den praktiska erfarenheten skulle utgöra grundförutsättningen vid tillsättandet. Ja, det är en mycket viktig sak, men det står dock i detta uttalande längre ned, att den viktigaste förutsättningen naturligen är av mera personlig art. Detta har även riksdagen varit med om, och detta är något som naturligtvis även bör iakttagas. Det gäller att vid sådana tillsättningar taga hänsyn till alla de synpunkter, som av departementschefen blivit uttalade och som riksdagen biträtt. Att i dessa särskilda personliga egenskaper kan ligga en möjlighet till täckande av vissa brister i den praktiska erfarenheten, det ligger ju i öppen dag.

Herr Lindman har yrkat bifall till sin motion, och detta innebär, att det i lagen skulle fastslås, att endast den som hade en föregående verksamhet i fattigvårdens tjänst skulle kunna bli utnämnd. Men riksdagen har förut sagt att praktisk erfarenhet är av betydelse, hur den än må vara förvärvad. Om orden »i fattigvårdens tjänst» komma till användning, kunna dessa tydligen icke tolkas på annat sätt än att det skulle fordras verksamhet som fattigvårdsföreståndare eller utövning av överinseende över offentlig fattigvård eller något dylikt.

Häri genom skulle då beföringsmöjligheterna inskränkas för alla dem, som från ett annat och kanske väl så ingående sätt hava de egenskaper som åstundas. Jag tror, att man får vara synnerligen försiktig, när man skriver dessa kompetensfordringar. Det är tydligt, att då det gäller någon, som har överinseende över andra, det ligger nära till hand, att, om några kompensationsfordringar skola uppställas, de skola anse, att de överordnades kompetens går utöver utbildningen hos den underordnade tjänstemannen. Men skriver man

en sådan kompetensfordran, kommer man mycket sannolikt att utestänga flertalet av dem som ha praktisk erfarenhet, och det är icke detta man vill åstadkomma. Håller man åter för strikt på den praktiska erfarenheten så att man säger, att den till och med skall vara förvärvad på visst sätt, löper man fara att utestänga just dessa med högre kvalifikationer, vilka utifrån kunna ingjuta nytt liv och ge nya synpunkter på det arbete, som föreligger.

Jag skall icke ingå på herr Sydows reservation, då ingen har yrkat bifall till densamma och jag icke vill uttänja debatten.

Herr Magnusson i Skövde åter uppehöll sig något vid sin reservation, och han uttalade den önskan, att utskottet i sin motivering skulle yttrat, att det ansåg, att vid utnämning av fattigvårdskonsulenter bestämt företräde borde *under för övrigt lika förhållanden* givas åt person, som ägde praktisk erfarenhet på fattigvårdsväsendets område.

Men i all rimlighets namn: utskottet är väl icke till för att säga sådana truismer. Det vore väl det onaturligaste och orimligaste man kunde tänka sig, ifall Kungl. Maj:t, om allting för övrigt vore lika, om de personliga egenskaperna vore desamma, om möjligheterna för vidare utveckling vore desamma, om kunskaperna i fattigvårdsärenden vore desamma, om lagkunskaper vore desamma, ifall Kungl. Maj:t säger jag, då skulle underkänna den praktiska erfarenheten till den grad, att man skulle antaga den som vore mindre praktiskt utbildad. Få vi en Kungl. Maj:t som kan tillämpa bestämmelserna på det sättet, som kan göra någonting så oerhört, då hjälper det icke, vad som skrives i en motivering. Herr Magnussons förutsättning är helt och hållet orimlig.

Ja, det har från en hel del håll även påpekats, att man skulle göra fattigvårdstjänstemännen en stor orätt genom att icke i instruktionen skydda deras speciella intressen. Jag tror, att, med klok tillämpning av de grundsatser, som äro fastställda, all rättvisa härvidlag skipas. Skall man komma med formella kompetenser, har man just den faran att det praktiska yrkets män, skulle förbigås, och skulle man hålla sig endast till det praktiska yrkets män, skulle man, som jag förut påpekat, gå miste om kanske mycket värdefulla krafter. Man får icke göra dessa tjänster till en befodringsinstans för fattigvårdsföreståndarna. Man får se till, att de verkligen kunna komma upp till konsulenter, då övriga kvalifikationer finnas hos dem, men det får icke heller bli så, att det skall vara en nödvändig instansordning mellan fattigvårdsföreståndarna och konsulterna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! I likhet med utskottets ärade ordförande — finner jag det icke vara riktigt, att, som herr Magnusson i Skövde i dag genom sitt anförande gjorde, här draga in frågan om en viss utnämning. Har vederbörande statsråd icke ådagalagt tillräckligt nit och skicklighet vid den senaste utnämningen av fattigvårdskonsulent, blir det konstitutionsutskottet, som får göra anmälan därom. Jag antar, att vi få upp frågan igen,

Ang. ändring i fattigvårdslagen. (Forts.) då konstitutionsutskottets deschargebetänkande föreligger. Därom vet jag emellertid ingenting.

Jag vill dock begagna tillfället redan nu att säga, att man ju ändå borde kunna spara på kritiken, till dess man får se, vad den sist nämnde fattigvårdskonsulenten verkligen går för. I det distrikt, där han skall verka, har man icke hört någon missbelåtenhet med utnämningen, utan den kommer från annat håll. Det är visserligen sant, att en fattigvårdskonsulent skall äga ingående praktisk erfarenhet om fattigvård, men denna erfarenhet behöver ju icke nödvändigtvis ha förvärvats genom anställning i den offentliga fattigvårdens tjänst, utan den kan ha erhållits på annat sätt. Vad nu herr Gullberg beträffar, har han genom sin föregående verksamhet haft tillfälle att besöka hundratals för att icke säga tusentals fattiga hem. Han har ju också alltid ådagalagt ett varmt intresse för alla humanitära strävanden, och vi, som känna den mannen, äro övertygade om att han skall fylla sin plats och den uppgift, som nu är honom förelagd, på ett lika tillfredsställande sätt som trots någon annan av fattigvårdskonsulenterna.

Jag vill också säga, att dessa fattigvårdsfunktionärer, som nu hava höjt ett sådant ramaskri på grund av utnämningen, icke ha förvärvat sig odelade sympatier. Då de nu skriva till konstitutionsutskottet om saken, är det många, som anse, att de därigenom rent av tangera det löjligas gräns.

Vad själva sakfrågan beträffar, är det väl ändå fördelaktigt att ha en så vid ram som möjligt, inom vilken man kan söka lämpliga personer. Då riksdagen för några dagar sedan fattade beslut om kommunalborgmästare i städer under landsrätt, lämnades den utvägen öppen, att man icke blott kunde anställa juridiskt bildade personer eller personer med examen till rättegångsverken utan även andra, som ägde praktisk insikt och praktisk erfarenhet i kommunala värv. Man börjar ju också alltmer och mer att vidga ramen inom skilda verksamhetsområden, på det att man skall få de lämpligaste personerna, och så bör väl också vara fallet här. Jag tror därför, att det icke behövs någon ändring härutinnan, och skulle Kungl. Maj:t vid ett eller annat tillfälle begå ett misstag vid utnämningen, har riksdagen alltid tillfälle att påtala detta.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Ja, mina herrar, om man skulle följa herr Leanders resonemang, skulle all kritik här i landet bliva väl senkommen. Han sade, att vi skulle vänta med kritiken, till dess den utnämnde hunnit visa vad han duger till, men jag är rädd för att kritiken i sådant fall skulle förlora allt värde. För min del förbehåller jag mig, att, vad frågan än gälla månne, få komma litet tidigare med kritiken, om jag anser densamma vara befogad.

Herr Leander spelade på samma sträng som utskottets ärade ordförande, då han sade, att andra lagutskottet icke har att taga befattning med denna fråga, utan att den hör under konstitutions-

utskottet. Ja, jag undrar i alla fall, om det går att resonera på det sättet. Konstitutionsutskottet har givetvis att taga under omprövning, huruvida det förfarits riktigt vid utnämningen, men då frågan nu faktiskt blivit bragt under andra lagutskottets prövning, vore det väl ändå märkvärdigt, om icke utskottet, och sedan, då ärendet kommer inför riksdagen, riksdagen vid detta tillfälle har anledning att utala en mening, huruvida man förfarit riktigt vid denna utnämning.

Jag tror också, att utskottets ärade ordförande själv i praktiken kom in på något sådant, då han längre fram i sitt anförande sade, att han hade den uppfattningen, att det förfarits fullkomligt riktigt vid utnämningen. Han säger vidare, att man icke kan sätta ifråga, att en fattigvårdsföreståndare så utan vidare skulle vara lämplig, ja, han sade till och med, att man icke kan göra fattigvårdskonsulentbefattningarna till någon sorts befodringsinstans för fattigvårdsföreståndaren. Jag tycker, att han därmed ganska tydligt sagt ifrån, att man icke egentligen vidare skall räkna med att fattigvårdsföreståndare skola kunna utnännas till konsulenter.

Nu säger herr Leander, att erfarenhet om fattigvård kan vinnas på många andra sätt. Ja, det har jag också sagt, men jag sade, att i föreliggande fall ställde sig saken så, att det fanns sökande med obestriddlig praktisk erfarenhet, medan den utnämnde, såvitt jag känner till, saknar all praktisk erfarenhet. Nu säger vidare herr Leander, att herr Gullberg i egenskap av själasörjare besökt många tusen fattiga. Ja, jag vill icke bestrida värdet av en sådan erfarenhet, men om vi egentligen kunna kalla detta den praktiska och ingående erfarenhet om fattigvård, varom det talas i den berörda propositionen, nämligen att för ett framgångsrikt utövande av en konsulents krävande uppgifter är ingående praktisk erfarenhet om fattigvård en grundförutsättning. Att det, som herr Leander talade om, verkligen kan täcka detta, tillåter jag mig verkligen betvivla.

Utskottets ärade ordförande har förut sagt, att det ju givetvis är alldeles onödigt att utskottet skriver något sådant, som jag föreslagit, att under för övrigt lika förhållanden företräde bör givas åt person, som äger praktisk erfarenhet i fattigvårdsarbete, och, säger han, om utskottet skriver så, är det i alla fall alldeles lönlöst, om icke Kungl. Maj:t visar sig iaktta det. Om man har den uppfattningen, att Kungl. Maj:t i föreliggande fall icke har iakttagit att under för övrigt lika förhållanden utnämna den, som äger den praktiska erfarenheten, skulle det alltså vara lönlöst, att utskottet uttalar en mening därom. Ja, vad är det då lönt för utskottet eller riksdagen att säga något alls? Då är det ju över huvud taget lönlöst att säga något, Kungl. Maj:t gör i alla fall som den tycker.

Jag tror ändå, att det här föreligger ett fall, då det verkligen kunde vara skäl i, och då det verkligen kunde betyda något, att riksdagen säger ifrån, att vid utnämningar icke den ena eller den andra politiska synpunkten eller hänsyn till riksdagsverksamhet eller dylikt får ge ett bestämt företräde, utan att detta skall ges på grund av helt andra egenskaper.

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen.
(Forts.)

Ang. ändring
i fattigvårdslagen.
(Forts.)

Herr Lindman: Ja, herr talman, gentemot andra lagutskottets ordförande skulle jag blott, då han talar om att föreliggande fall rätteligen bör komma under konstitutionsutskottets prövning, vilja säga, att detta ju är riktigt, men att därest det komme dit, skulle det icke komma att hänföra sig annat än till detta speciella fall. Men motionen innebär ju något annat. Motionen innebär ju, att man för framtiden litet starkare skall fastslå, vad riksdagen själv beslutat. Det var den tanke, som föresvävade mig, då jag hörde uskottets ordförnde tala, nämligen att man just för framtiden vill ha mera bestämt iakttaget, vad riksdagen beslutar.

Vidare vill jag säga, att jag naturligtvis ger utskottets ordförande rätt i att de personer, som utses, skola ha sunt omdöme. Det står ju också i riksdagens skrivelse, och att de skola ha människokänedom, men det hindrar icke att det, som är starkt framhåvt i riksdagens uttalanden såsom just en grundförutsättning även skall föreligga, ty det skall alltid förefinnas såsom ett grundvillkor, nämligen att de skola ha erfarenhet på området. Det var endast detta, jag ville säga.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag håller för min del före, att det icke är lämpligt att rörande kompetensvillkor för tillsättande av tjänster som denna göra lagstiftningen alltför snäv. Beträffande fattigvårdskonsulenterna, måste de personliga egenskaperna även framträda mera än vid tillsättandet av andra tjänster. Man bör för denna befattning ha en person, vars hjärta klappar varmt för de fattiga, och som har särskilt intresse för dem.

Motionen går ut på en ändring i lagstiftningen, som herr Lindman säger, men innebörden i densamma har ju emellertid herr Magnusson i Skövde förklarats för oss. Man vill med motionen icke allenas fästa riksdagens uppmärksamhet på en utnämning, utan även att riksdagen genom att votera bifall till motionen skulle klandra denna utnämning. Detta strider dock mot § 90 i regeringsformen, enligt vilken riksdagen icke har rättighet att lägga sig i utnämningar på annat sätt än grundlagarna föreskriva. Jag håller före, att det skulle vara en mycket farlig praxis, om riksdagen gjorde annorlunda. Då det alltid kan finnas några personer, som äro missbelättna eller förbigångna vid en utnämning och som kunna vidtala en riksdagsman att väcka en motion under visst sken av något annat men med innebörd att uttala klander mot utnämningar, skulle varje sådan kunna komma under riksdagens prövning.

Det riktiga är ju, att konstitutionsutskottet tager hand om ärendet, genomgår protokollen och prövar frågan på rätta sättet, man bör gå rakt på sak och icke gå några bakvägar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens tredje tillfälliga utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av herr Andersons i Knapasjö motion, nr 203, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande poststationsföreståndarnas anställnings- och avlöningsförhållanden begärdes ordet av

Ang. poststationsföreståndarnas anställnings- och avlöningsförhållanden.

Herr Anderson i Knapasjö, som yttrade: Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få säga några ord till förman för den tjänstemannaklass, vars talan vi i motionen velat föra.

Det är ju i alla fall så, vi måste erkänna det, och utskottet har också erkänt det, att poststationsföreståndarnas berättigade krav rörande anställnings- och löneförmåner ha i det allmänna rop, som under de sista åren riktats till statsmakterna i dylikt avseende, icke hör sammats i tillräcklig grad. Enligt uppgifter, som vi här ha, är en poststationsföreståndares lön vid de minsta poststationerna 240 kronor om året, och i den högsta klassen vid de största poststationerna går den upp till 1,800 kronor. Härtill kommer i de högsta klasserna vid de största poststationerna ett fast lönetillägg på från och med 60 kronor och uppåt och dessutom 50 % dyrtidstillägg vid alla poststationer. Alltså vid de smärre poststationerna ute på rama bondlandet uppgår lönen till 360 kronor.

Vad skall nu en poststationsföreståndare uträtta för denna lön på 360 kronor? Ja, man har ju ständigt hållit före, att arbetet på en liten poststation ute på landet är så ofantligt ringa. Förr har det också varit så. Men arbetet har numera ökats i ofantligt hög grad. Brevpostförsändelserna och penningspostförsändelserna ha ökats oerhört men kanske allra mest tidningsposten. Förr var det mera sällan man hade en tidning där ute på landet, åtminstone läste man gärna sin tidning i bolag, tre eller fyra stycken slog sig ihop om att läsa en tidning. Nu har varje hem sin tidning, kanske en daglig tidning, kanske flera tidningar i varje hem. Detta har ju ökat postarbetet ute på landet i ofantligt hög grad. Härtill kommer arbetet med kronouppbörd. Det är ju inte litet arbete, som har pålagts poststationsföreståndarna genom att de skola distribuera alla debetsedlar för kronouppbörd, mottaga likvid och dagligen insända redovisning till postverket. Så ha vi också alla våra invalider och ålderstigna, som poststationsföreståndarna ha att utlämna understöd och pensioner till. Dessutom är det ju många andra postala göromål, som åligga poststationsföreståndarna mot denna ofantligt ringa ersättning. Men så en sak till. Mot denna lilla ersättning, 360 kronor om året, skola poststationsföreståndarna därjämte tillsläppa tjänlig lokal, där allmänheten skall betjänas vid avhämtandet av posten. Han skall hålla denna lokal uppvärmd och belyst samt ombesörja renhållningen inom densamma mot samma ersättning. Det är bestämt, att poststationerna skola hållas öppna minst fyra timmar dagligen. I fall det låter sig göra för poststationsföreståndaren att hinna expediera

*Ang. post-
stationsfö-
ståndarnas
anställnings-
och avlönings-
förhållanden.
(Forts.)*

posten på denna tid, så skulle han alltså icke behöva hålla öppet längre. Men tror någon, att det ute på landet med ofta milslånga vägar till posten är möjligt för honom att slippa hålla posten öppen även på andra tider av dygnet? Nej, det blir så, att poststationsföreståndaren måste stå allmänheten till tjänst även andra tider i sådana fall, då man har mycket lång väg att gå till poststationen. Det räcker således icke med att hålla öppet endast fyra timmar.

Nu säger man, att poststationsföreståndaresysslan dock är en bisyssla och att dess innehavare alltid därjämte har någon annan befattning, t. ex. såsom folkskollärare eller dylikt. Ja, det är sanning med ganska stor modifikation. Det är helt naturligt, att ingen poststationsföreståndare kan leva på endast dessa 360 kronor, utan han måste ha en annan syssla därjämte. Men för att kunna utöva såväl poststationsföreståndaresysslan som denna andra syssla måste han ha hjälp antingen av sin hustru eller av en son eller dotter, eller också måste han anlita lejd arbetskraft. Ty det är helt enkelt inte möjligt för honom att ensam kunna sköta såväl posten som sin andra syssla. Så ha vi detta stora ansvar, som poststationsföreståndaren har med de stora medel han har att förvalta. Det ligger inte litet ansvar i detta. Och så har han sin plikt att stå folket till tjänst, och allmänheten fordrar också, att poststationsföreståndaren skall på ett tillmötesgående sätt sköta sin befattning och gå allmänheten tillhanda i sin egenenskap av befattningshavare.

Skall nu en poststationsföreståndare kunna sköta denna ansvarsfulla befattning på ett tillbörligt sätt, så fordras det, att han också känner med sig, att statsmakterna vela och förstå att värdera hans stora insats i det allmänna såsom statstjänsteman. Han bör få en fast anställning och inte vara anställd endast på kontrakt, utan han bör som sagt i likhet med andra statstjänstemän få sin tillbörliga fasta anställning. Han bör också få ersättning för den lokal, som han måste släppa till, samt även ersättning för de kostnader, som uppstå för att hålla lokalen eldad, upplyst och ren. Och slutligen bör han också, då han är utsliten och nedlägger sitt arbete i postens tjänst, få en pension, som motsvarar den befattning han haft och det arbete han utfört, och icke endast i vissa fall, då det så kan anses särskilt erforderligt, få ett litet understöd för ålderdomen. Han bör således som sagt också få full pension.

Vi motionärer ha i vår motion framhållit dessa synpunkter, vilka vi hålla före böra beaktas vid en förbättring av dessa posttjänstemäns löneförmåner. Nu har tredje tillfälliga utskottet avstyrkt vår motion. Jag böjer mig för de skäl utskottet anfört för avstyrkande av densamma. Det är nämligen så, att regeringen redan har tillsatt en person, vilken har påbörjat en utredning rörande poststationsföreståndarnas anställnings- och löneförhållanden. Jag vill endast be att få särskilt trycka på att denna utredning måtte fortast möjligt komma till stånd och avslutas, att därvid en ändring må ske till dessa tjänstemäns bästa och att poststationsföreståndarna vid denna utredning också själva få uttala sina synpunkter och framlägga sina krav samt att deras synpunkter därvid måtte komma att bli beaktade.

Under förhoppning att så sker och det så fort som möjligt, skall jag, herr talman, inte göra något yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Holmström* och *Lundén*.

Härpå yttrade:

Herr *Mossberg*: Herr talman! Det skulle kanske nu, då utskottet har visat sig behjerta dessa posttjänstemäns krav, och då en utredning redan är igångsatt, kunna vara onödigt att yttra sig. Men då utskottet säger, att det nu bör komma an på vederbörande befattningshavare att själva göra sig paminta hos utredningskommittén, så skall jag be att få anföras vissa uppgifter som ha blivit mig tillskickade rörande åtskilliga poststationer ute på rama landsbygden. Dessa uppgifter visa dels arbetets myckenhet, dels arbetstidens längd m. m. och ådagalägga, att det är ett oerhört stort arbete, som måste utföras för en jämförelsevis ringa penning. Jag skall tillåta mig att anföras ett exempel från fyra stationer. Det är inte några stickprov, tagna här och var på de sämst avlönade platserna, utan exemplen äro tagna från fyra poststationer, liggande intill varandra och utgörande ett sammanhängande distrikt. Uppgifterna gälla år 1918. Vid den första av dessa poststationer förekom försäljning av frankotecken till ett belopp av 1524 kronor 60 öre. Vid samma station postbehandlades 17506 brev, brevkort och korsbandsförsändelser. Värdeposten uppgick till 5028 försändelser, och paket postbehandlades till ett antal av 883. Tidningsexemplaren uppgingo till ett antal av 27216. Vid denna station expedieras dessutom posten med tre à fyra körare två gånger dagligen, och två lantbrevbärare expedieras därifrån. Avlöningen uppgår till 1088 kronor 66 öre. Tjänstgöringen måste delvis förväntas på natten. Vid en annan station uppgick försäljningen av frankotecken till 1425 kronor 25 öre. Antalet brev och brevkort m. m. utgjorde 19600, antalet värdeförsändelser 3338, antalet paket 430 och antalet tidningsexemplar 33467. Vid den tredje stationen såldes frankotecken till ett belopp av 1333. Antalet brev m. m. utgjorde 8164, antalet värdeförsändelser 1960, antalet paket 405 och antalet tidningsexemplar 23155. Vid den fjärde stationen slutligen uppgick försäljningen av frankotecken till ett belopp av 3744 kronor 17 öre. Antalet brev och dylikt utgjorde där 19344, antalet värdeförsändelser 8169, antalet paket 1591 och antalet tidningsexemplar 70293. Vid dessa poststationer utgör arbetstiden på ett ställe 8 $\frac{1}{2}$ timmar på ett annat ställe 7 $\frac{1}{2}$ timmar och på de båda övriga ställena omkring 8 timmar. Delvis är det natttjänstgöring på samtliga dessa stationer. När man nu betänker, att avlöningen vid en av dessa stationer utgör 487 kronor 58 öre, krigstidstillägg inberäknat, och att avlöningen vid den högst avlönade stationen utgör 1260, så inser man hur orimligt låg avlöningen är i förhållande till det arbete som skall utföras. Vidare måste man taga i betraktande, att poststationsföreståndarna vid samtliga dessa stationer måste hålla lokal, ljus och ved samt skrivmateriel. Vid en av dem

Ang. poststationsföreståndarnas anställnings- och arlöningsförhållanden.

(Forts.)

Ang. poststationsföreståndarnas anställnings- och avlöningsförhållanden.

(Forts.)

måste man också anlita ett skrivbiträde. Under sådana förhållanden förstår man lätt, att ersättningen för själva arbetet inte blir stor. Om jag tänker mig, att hushyran kan värderas till omkring 150 kronor, lågt räknat, veden till 150 à 200 kronor och ljuset till 50 kronor, så blir det vid den station, där avlöningen är lägst, icke mycket över för själva arbetet.

Jag skall icke trötta kammaren med något långt tal, men jag kan icke underlåta att göra en liten jämförelse med en annan grupp av tjänstemän inom postverket, nämligen lantbrevbärarna. En lantbrevbärare bär posten tre gånger i veckan. För detta arbete erhåller han i avlöning 1170 kronor. Han behöver inte hålla lokal, ljus och ved, utan han har denna summa i ren arbetsförtjänst. Vid en jämförelse mellan dessa olika befattningshavares arbete och ansvar torde det ligga rätt så klart, att våra poststationsföreståndare ute på landsbygden äro för dåligt avlönade. Dessa mina uppgifter grunda sig på upplysningar, som inkommit från vederbörande poststationsföreståndare, och jag har velat lämna dem i och för den utredning, som enligt utskottet är igångsatt, samt hemställa till vederbörande utredningsmän, att de måtte taga vederbörlig hänsyn till dessa förhållanden.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Då de båda föregående ärade talarna icke gjort något yrkande, så är det självfallet, att jag kan fatta mig rätt kort, då jag nu går att motivera utskottets ståndpunkt.

Till en början vill jag säga, att utskottet livligt behjärtar de synpunkter, som framhållits i motionen, och som också särskilt understriks av de båda senaste talarna, nämligen att postverket icke synes na tillbörligt beaktat det samhällsnyttiga arbete, som utföres av poststationsföreståndarna, och att man för den skull måste säga att poststationsföreståndarnas ställning i så väl anställnings- som framför allt lönehänseende för närvarande är synnerligen otillfredsställande. Det framgår också av utskottets utlåtande, att utskottet livligt instämmer i de krav, som nu ställas, att åtgärder snarast måtte vidtagas för att åstadkomma en ändring i detta avseende. Emellertid är ju förhållandet det, att från generalpoststyrelsens sida förberedande åtgärder redan vidtagits för den utredning rörande dessa förhållanden, som kan anses vara erforderlig. I utskottets utlåtande framhålles, att generalpoststyrelsen redan har fått en t. f. byråchef med särskilt uppdrag just att handlägga de förberedande åtgärderna i detta avseende. Utskottet har också förhört sig hos denne tjänsteman och fått det beskedet att de förberedande arbetena skola bedrivas med all möjlig skyndsamhet, så att man kan tänka sig, att vid tidpunkten för denna lagtima riksdags avslutande de förberedande arbetena äro så pass slutförda, att den vidare beredningen av arbetet kan företagas, vilken ju avsetts skola utföras av för ärendets behandling särskilt tillkallade sakkunniga. Det är självfallet, att vid sådant förhållande utskottet inte kunnat komma till annat resultat än att anse, att någon särskild hemställan, något särskilt initiativ

från riksdagens sida i detta avseende för närvarande icke bör ifrågakomma. Utskottet har emellertid velat framhålla, att utskottet anser det vara självfallet, dels att denna utredning bedrivs med all möjlig skyndsambet, så att resultatet snarast möjligt kan föreliggas, dels ock att de av frågan direkt intresserade, nämligen poststationsföreståndarna själva skola beredas tillfälle att deltaga i utredningen och att deras synpunkter sålunda skola kunna komma till sin rätt.

Under uttalande av den förhoppningen, att dessa utskottets önskemål skola av vederbörande beaktas och att utredningen bedrivs på det sätt jag nyss angivit, ber jag sålunda, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag ber att få understryka vad utskottets ärade ordförande nyss yttrat om vikten av att utredningen rörande lönerna för poststationsföreståndarna och även för lantbrevbärarna må fortast möjligt bli färdig och föreläggas riksdagen. Staten har ju i allmänhet under denna svåra dyrtid sökt afhjälpa svårigheterna för alla sina tjänstemän genom dyrtidstillägg och dylikt, och jag antar, att även innevarande riksdag kommer att taga frågan härom under vidare omprövning och även höja lönerna, där så behövs. Men däremot då det gällt vissa arbetare i statens tjänst så har man alldeles glömt bort dem, och framför allt har så blivit förhållandet beträffande dessa poststationsföreståndare och lantbrevbärare. De leva verkligen på fullkomliga svältlöner, och vad lantbrevbärarna beträffar så få de i allmänhet endast halv dagspenning för sitt arbete. Jag hoppas därför, att frågan snarast verkligen kommer under omprövning och att regeringen kommer att förelägga riksdagen något förslag i ämnet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Hages motion, nr 291, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upphävande av de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herr Hages motion, nr 303, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om statsverksamhet för tillverkning av konstgödsel; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Anmäldes särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 53, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund; och godkändes skrivelseförslaget under förutsättning att första kammaren komme att bifalla vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Persson</i> i Björbyholm	under	10	dagar fr. o. m. den 6 mars,	
»	<i>Andersson</i> i Prästbol	»	6	»	» 5 »
»	<i>Lithander</i>	»	4	»	» 6 » och
»	<i>Ericson</i> i Funäsdalen	»	12	»	» 6 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 6 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 sistlidna februari och den 1 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av Riksdagens andra kammare herr Olof Olsson i See på grund av sjukdom (kron. lunginduxation) är förhindrad deltaga i riksdagens arbete tills vidare, intygas.

Stockholm den 4 mars 1920.

R. Eidem,
leg. läkare.

§ 3.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk beslutats, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas onsdagen den 24 i denna månad, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 8 nästkommande april, därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 4.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 128, angående upplåtelse till aktiebolaget Stockholmstelefon av nyttjanderätt till visst område av förra komministerns bostället Solberga nr 1 i Brännkyrka församling; och

nr 137, angående pension åt seminarievaktmästaren A. A. Holmström.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Svar å
interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet L ö f g r e n, som anförde: Herr talman! Jag ber, att härmed få besvara den interpellation, herr Hage till mig riktat.

Herr Hage har erhållit andra kammarens tillstånd att till mig framställa följande frågor:

1) Anser ej herr statsrådet att det är en brådskande angelägenhet, att en sådan proportionell valmetod tillskapas, att valen till riksdagens andra kammare fortast möjligt kunna ske på sådant sätt, att resp. partier, så långt det är möjligt, erhålla den representation, vartill varje parti är berättigat med hänsyn till det samlade antalet röster, avgivna å partiens kandidater i hela landet.

2) Om herr statsrådet anser, att detta intresse är sådant, att det fortast bör tillgodoses, vill då herr statsrådet medverka till att vid innevarande års riksdag framläggas sådana förslag till ändringar i vallagen m. m. — eventuellt av provisorisk art — som kunna resultera i att valen till riksdagens andra kammare fortast möjligt kunna ske på sådant sätt, att resp. partier bliva representerade i nämnda kammare så långt möjligt är i proportion till sin röststyrka.

Till besvarande av dessa spörsmål får jag meddela följande:

De reformkrav rörande det proportionella valsättet, som framställtts senast vid 1918 och 1919 års riksdag, hava varit föremål för regeringens synnerliga uppmärksamhet. De skilda riksdagsskrivelserna hava emellertid till en början måst remitteras för erhållande på grundlagsenligt sätt av olika myndigheters yttranden. De över 1918 års skrivelser infordrade utlåtandena hava först för någon tid tillbaka inkommit; och har ärendet i dess helhet därefter underkastats ingående beredning inom justitiedepartementet och gjorts till föremål för överläggningar mellan statsrådets ledamöter. Under ärendets behandling inom justitiedepartementet har även rådplägning förekommit med skilda sakkunniga, yttranden, från tekniska experter har inhämtats och material insamlats rörande det proportionella valsättets nuvarande tillämpning i främmande länder. Med hänsyn till de ifrågavarande spörsmålen allmänna vikt och omfattning har jag därefter den 21 november 1919 erhållit bemyndigande att tillkalla högst sju särskilda sakkunniga för ärendets skyndsamma fullföljande. I anledning därav tillkallades omedelbart fyra sakkunniga; och hava dessa därefter varit permanent sysselsatta med uppdragets utförande.

Som direktiv för utredningen ha enligt mitt yttrande till statsrådsprotokollet nämnda dag angivits de önskemål, som särskilt framhållits av riksdagen även i det särskilda avseende, som av interpellanten beröres, i syfte att erhålla större valkretsar och i övrigt säkra en rättvisare fördelning av platserna såväl mellan som inom partierna. Vidare hava i dessa direktiv de sakkunniga med hänsyn till de under år 1920 förestående allmänna valen anmanats att till en början undersöka, i vad mån förbättring i gällande bestämmelser må

kunna genomföras redan under innevarande lagtima riksdag. Skulle frågans omfattning icke medgiva ett framläggande redan då av slutligt förslag rörande ärendet i hela dess vidd, hava de sakkunniga till uppdrag att utreda, huruvida icke genom provisoriska anordningar någon förbättring kunde vara att vinna. Därvid har jag fäst uppmärksamheten vid behovet av ändring i vissa avseenden och särskilt för undvikande av så kallad masskassering.

Slutligen har till de sakkunniga jämlikt nämnda yttrande till statsrådsprotokollet framhållits det vara en angelägenhet av största vikt, att bedriva utredningen så, att förslag i samtliga de frågor, som tilläventyrs icke medhinnas till 1920 års riksdag, åtminstone kunna framläggas på sådan tid, att de nya reglerna kunna komma till användning vid först infallande val enligt de sist antagna vilande författningsbestämmelserna, för vilket syfte proposition med definitivt förslag i ämnet i hela dess vidd borde kunna avgivas senast i början av 1921 års riksdag.

I övrigt har beträffande den ifrågasatta utredningen lämnats den anvisning, att därvid finge upptagas även sådana med frågan om valsättet sammanhängande spörsmål, som icke direkt beröras i de till grund för utredningsarbetet liggande skrivelser.

Enligt vad jag från de sakkunniga inhämtat, hava de numera utarbetat utkast till vissa provisoriska bestämmelser, dock icke ännu i den av interpellanten berörda särskilda frågan, och hava de sakkunniga under denna vecka anmält sig önska hålla överläggningar med mig rörande det fortsatta arbetets bedrivande jämlikt anvisningar, som regeringen eller chefen för justitiedepartementet kunde vilja lämna.

Med hänvisning till det nu sagda anser jag mig med fog kunna göra gällande, att såväl regeringen som vederbörande departementschef ävensom de hittills tillsatta sakkunniga gjort allt, vad på dem ankommit, för ärendets skyndsamma bedrivande.

Härmed hava interpellantens tvenne frågor i sitt sammanhang besvarats.

Vidare yttrade:

Herr Hage: Jag skall be, att till herr justitieministern få framföra mitt tack för svaret, som ju har lämnats vid denna tidpunkt, trots att interpellationen framställdes mycket sent och trots att den nu sittande regeringen vid denna tidpunkt ju står omedelbart inför sitt avlösande. Ett sådant förfarande måste ju betecknas såsom synnerligen korrekt mot en interpellant, och jag ber därför att få framföra mitt tack.

Samtidigt kan jag emellertid icke underlåta att uttala ett beklagande över att man icke hos regeringen i dess helhet kan konstatera samma korrekthet vid besvarande av interpellationer. Det är ju nämligen så, — som herrarna veta — att bland annat två andra-kammarinterpellationer, en till herr statsministern av herr Vennerström och en av mig i bostadsransoneringsfrågan, den senare ställd till herr civilministern och väckt redan vid början av riksdagen.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ännu icke besvarats. Dessa ministrar ha alltså icke gjort rent bord genom besvarande av inneliggande interpellationer, då de nu lämna regeringen. Jag anser, att detta är synnerligen beklagligt, då man bör kunna säga, att ett hållande i helgd av interpellationsinstitutet är en demokratisk dygd i allra högsta grad.

Sedan skall jag be att med avseende å innehållet i interpellationssvaret få säga, att jag för min del tycker, att denna fråga skulle ha kunnat forceras så, att man verkligen kunnat lägga fram förslag däri vid denna riksdag. Det var nämligen så, att en skrivelse i ämnet beslöts av riksdagen den 17 april 1918. Det är alltså snart två år sedan dess, och man tycker verkligen, att på dessa två år borde man kunnat vänta, att kommittén hunnit med något mer, än den har gjort. Så vitt jag kan förstå, tyckes man ha anledning tro, att dessa nya bestämmelser om den proportionella valmetoden, som nu hålla på att utarbetas, knappast kunna komma till användning förr än vid 1924 års val; och man måste säga, att för de mindre partierna måste det vara synnerligen beklagligt att kunna konstatera den risk, som föreligger med den nuvarande metoden, för att de kunna bli underrepresenterade — ja, i mycket hög grad underrepresenterade. Ty teoretiskt kan man t. o. m. mycket väl tänka sig, att ett mindre parti besitter en så stor samlad röststyrka i hela landet, att partiet med hänsyn till denna kan ha rätt att få ända upp till 30—40 mandat, men att dess röststyrka är så jämnt fördelad på de olika valkretsarna, att det kanske icke får ett enda. Detta måste väl sägas vara ett otillfredsställande förhållande från demokratisk synpunkt sett.

Dessutom ber jag att få säga, att, även om nu icke denna kommitté, som sysslar med utredningen av denna fråga, hunnit med att framlägga ett *definitivt utformat* förslag, hade man dock kunnat tänka sig den möjligheten, att kommittén framlagt ett förslag till *provisorisk* anordning, som till en början gjorde *länen* till valkretsar. Det är ju känt, att då tanken på den proportionella valmetoden först kom fram här i landet i en kommitté 1904, föreslog man där i allmänhet, att länen skulle bli valkretsar. Dock hade man tänkt sig att uppdelade vissa större län i flera valkretsar, och detta resulterade i att man föreslog 33 valkretsar. Det är ju givet, att, om man gör på det sättet, vinner man i alla fall, att den proportionella rättvisan får göra sig gällande i större grad, än som är möjligt med de små valkretsar, vi nu ha, av vilka somliga ha endast tre representanter, vilket resulterat i att mindre partier fullständigt ställts utanför möjligheten att bli representerade.

På dessa grunder kan jag icke känna mig fullt tillfredsställd med den deklaration, som här avgivits av herr justitieministern. Jag anser, att man bör kunna antaga, att regeringen skulle haft möjlighet att på ett kraftigare sätt betona för kommittén, att det här var en brådskande angelägenhet.

Dessutom skulle jag i detta sammanhang vilja säga, att jag för min del tycker, att den fråga, man först fört fram: frågan om förebyggande av masskassering av valsedlar, är så vitt jag kan förstå.

en andrahandsfråga av mindre vikt än att åstadkomma ett verkligt proportionellt valsystem. Nu har man lagt arbetet så, att, om det kommer fram förslag till 1920 års riksdag, så kommer det endast att innehålla vissa direktiv för åstadkommande av detta. För min del vill jag säga, att det visserligen är en mycket viktig angelägenhet, även detta, men jag vill bestämt betona, att sådana reformer, som kunna leda till en verklig proportionell valmetod, bilda den stora förstahandsfrågan på detta område.

Dessutom vill jag peka på en annan sak, som jag påpekat i interpellationen men som icke på något sätt berörts av herr justitieministern. Som herrarna veta, förekom, då den här frågan var uppe 1918, både här och i första kammaren en mycket hetsig debatt om hur beslutet skulle avfattas. Det förelåg vid det tillfället en reservation, utgiven av högern i utskottet, och omkring denna reservation förenade sig sedan även vänster- och högtersocialdemokraterna, åtminstone i denna kammare. Resultatet av detta förhållande blev, att denna reservation antogs både i första och andra kammaren. Reservationen skilde sig från utskottsutlåtandet på det sättet, att det sades i reservationen, att man icke ville vara med om att undersöka den väg, som även föreslagits under debatten, nämligen att man möjligen skulle kunna använda samma metod vid denna reform, som kommit till användning i Danmark. Där har man i allmänhet anordnat enmansvalkretsar, och sedan har man försökt justera slutresultatet på det sättet, att man inrättat ett slags fyllnadsmandat och därigenom söker åstadkomma, att det slutliga resultatet skulle bli överensstämmande med en verkligt proportionell valmetod. Vid det tillfälle, då denna fråga var före, gingo, som sagt, högtersocialdemokraterna, vänstersocialdemokraterna och högern fram för ett krav på att taga bort just *den* punkten. I den debatten uppträdde emellertid särskilt herr von Sneidern liksom liberalerna i allmänhet på ett mycket energiskt sätt för att förfäktas, att punkten borde stå kvar och att man skulle ifrågasätta, om man icke skulle gå tillbaka till majoritetsvalen i viss utsträckning. Men, som sagt, både första och andra kammaren beslöt sig för att stryka punkten och uttalade därmed bestämt som sin mening, att man icke borde på något sätt fundera på att gå tillbaka till majoritetsvalen. Trots detta finner man, att, då herr justitieministern tillkallar sakkunniga, vem kallas som utredningsman? Jo, just herr von Sneidern, som gått emot majoriteten både i första och andra kammaren, — alltså ingen annan representant från riksdagen har tillkallats, som kan inom kommittén förfäktas den uppfattning, som vunnit majoritet i bägge kamrarna. — Man kan då knappast få någon annan uppfattning, än att regeringen, trots att både första och andra kammaren sagt ifrån, att utredningen skall ske på visst sätt, gärna ser, att utredningen går i den riktning, som minoriteten, d. v. s. liberalerna i allmänhet och herr von Sneidern särskilt, agiterade för. Jag må alltså säga, att det synes mig åtminstone kunna föreligga misstankar för att man från regeringens sida försöker föra denna utredning in på banor, som icke majoriteten i denna kammare och i första

Swär å
interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation. kammaren uttalat sig för, och det är även den saken, som givit mig anledning, att framföra min interpellation.

(Forts.)

Jag skall icke närmare yttra mig i den här saken. Men som den nu ligger, kan man ha anledning att tro, att denna fråga kan komma in på andra utredningslinjer än dem, riksdagen uttalat sig för. Och dessutom kan man ha anledning misstänka, att frågan blir så uppskjuten, att det blir stora svårigheter även i fortsättningen under flera år framåt för de mindre partierna, att bliva representerade. För min del anser jag det vara ett demokratiskt krav, att varje parti får den representation, som dess medlemsantal berättigar till och som det har rätt att fordra. Men beklagligtvis har man anledning tro, att resultatet av utredningen icke blir det man väntat och icke ägnat att leda fram till det, som man syftar till.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Det proportionella valsättet har nu så länge begagnats i vårt land, att vi rätt mycket varit i tillfälle att se, vilka detaljer som äro mindre tillfredsställande. I åtskilliga avseenden kan man säga, att vissa bestämmelser i vallagen äro rent av ohjälpliga. Jag skall icke följa interpellanten på det område, där han särskilt uttalat sig. Men det är en punkt, där nära nog alla, som ha något intresserat sig för valen, ha funnit, att bestämmelserna äro, som man brukar säga, under all kritik. Och det gäller just minoritetspartiernas rätt då s. k. valkarteller ingås. Där tror jag man har funnit både vid riksdagsmannavalen och landstingsmannavalen och synnerligast vid kommunalfullmäktigevalen, att de bestämmelser, som nu gälla, icke kunna få fortvara, om icke det hela skall vara meningslöst.

I likhet med interpellanten får jag verkligen beklaga, att det skjutits så mycket på ärendet. Ty när riksdagen avlät sin skrivelse, kunde man åtminstone icke förvänta annat än att frågan borde vara tämligen väl klarad till 1920 års riksdag. Nu vet man, att tyvärr så icke är fallet, och jag skulle därför vilja göra den hemställan, att när det nu icke är möjligt, att frågan kan föreligga i hela sin vidd, åtminstone den detaljen skulle kunna utarbetas, så att om man icke kan få definitiva bestämmelser framlagda för denna riksdag, man åtminstone kunde få någorlunda hjälpliga bestämmelser på detta område där det gäller speciellt valkarteller. Detta att ingå valkarteller tycks ju icke vara illa sett av någon partigrupp ty det har brukats av alla. Jag tror därför, att det är fullt legitimt, och jag kan icke förstå, att staten här skulle hava något emot den åskådningen, att man icke skall klyva folket i ett halvt tjog grupper, som skola var och en gå fram med sin egen partibeteckning, skild från alla andras. Jag tror icke, att detta är nyttigt. Åtminstone får jag säga, att det vore praktiskt sett synnerligen oklokt helst vid kommunala val.

Nu är det kanske ingenting att göra åt saken, men jag begagnar tillfället att beklaga, att denna sak icke helt eller i sina viktigaste detaljer synas kunna framläggas för 1920 års riksdag så att vi kun-

de få en förbättring genomförd. Jag hade då kunnat nöja mig med att tacka för en god lösning. Nu synes detta uteslutet.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Då den ärade interpellanten inblandat mitt namn i sitt svar, visserligen icke som en kritik mot mig utan mot regeringen, vill jag dock yttra några ord, enär det framgick av hans yttrande, att han missuppfattat den debatt, som försiggick här i kammaren, då utlåtande förelåg från konstitutionsutskottet i denna fråga vid 1918 års riksdag.

Den meningsskiljaktighet, som där förefanns mellan utskotts-majoriteten och reservanterna, låg nog icke fullt på den linje, som interpellanten antydde. Vad som skilde oss åt, var, att utskotts-majoriteten ville gå på en fullt förutsättningslös utredning, vari även ingick en undersökning av den danska metoden liksom varje annan. Detta senare ville emellertid reservanterna särskilt ha undantaget från utredningsarbetet. I det anförande, som jag här höll, anslöt jag mig ingalunda till den huvudsakliga delen av det danska förslaget, som innebär majoritetsval i enmansvalkretsar. Jag intog icke alls någon särskild ställning till detta vare sig gillande eller avböjande. Vad jag uttalade mig för, var, att den utredning, som skulle verkställas, skulle vara fullkomligt förutsättningslös, då jag icke kunde dela reservanternas skuggrädsla för en sådan undersökning. Jag trodde nämligen, att även om denna sak togs med i utredningen, skulle man med största sannolikhet förtfara att bygga på de grunder, enligt vilka våra val för närvarande ske. Däremot yttrade jag, att dessa ofantligt utvidgade kretsar, som herr Hage speciellt gjort sig till talesman för, skulle kunna medföra sådana nackdelar med avseende å det för mig alltid synnerligen önskvärda sambandet mellan valmännen och den valde, att jag för min del ansåg, att hellre än att gå till överdrift därvidlag borde man taga i övervägande, huruvida icke dessa tilläggsmandat skulle kunna införlivas med vår konstitution. Det var det enda ställningstagande, jag då intog till vad man kallat det danska systemet.

Herr Hage uttalade vidare sin förvåning över att denna fråga om masskassering nu upptagits till behandling före den större frågan, vilket han ansåg vara oegentligt. Jag vill då först förutskicka den anmärkningen, att denna kommitté på grund av ordförandens domicil haft sitt huvudsakliga arbete förlagt till Lund under riksdagstiden, och som herr Hage och jag äro kamrater i samma utskott, vet han, att jag icke kunnat delta i arbetet hittills. Vidare vill jag framhålla, att anledningen naturligtvis är den, att det varit möjligt att i denna fråga komma till ett resultat och kunna framlägga det för den nuvarande riksdagen, under det att det visat sig omöjligt att komma till ett slutresultat i den vidlyftigare, större och viktigare frågan förr än vid ett senare tillfälle.

§ 6.

Herr statsrådet *Löfgren* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 153, med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen;
 nr 82, med förslag till ny konkurslag m. m.;
- nr 152, angående pensioner åt f. d. assistenten vid tekniska högskolans materialprovvningsanstalt G. C. Réhn, f. d. kontrollören vid sockerbeskattningen N. Andersson samt byråchefens i patent- och registreringsverket Nils Olof Wilhelm Rahm änka Edith Rahm, född Wågman;
- nr 142, angående täckande av vissa förskott;
- nr 146, angående statsbidrag till epidemisjukvården;
- nr 147, angående pension till ingenjören H. T. Thorstenson;
- nr 148, angående tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.;
- nr 149, angående uppförande av nytt landsstatshus i Göteborg;
- nr 154, angående lönereglering för överståthållarämbetets kansli m. m.;
- nr 155, med förslag till lag om medling i arbetstvister m. m.; och
 nr 156, med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Samtliga dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 7.

Herr talmannen gav härpå ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att vid behandlingen av statsutskottsutlåtandena nr 1 A, 1 B, 3 A och 3 B samt jordbruksutskottsutlåtandena nr 24 A och 24 B ärendena må föredragas punktvis och allenast kantribrikerna uppläsas i de punkter, där icke annat yrkande framställes.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart för sig, punktvis, statsutskottets utlåtanden:

nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till Kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 163, med förslag till ändrad lydelse av punkt 6 i övergångsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning;

nr 164, angående restitution av erlagd tullavgift för vissa av Solna livsmedelsnämnd från Danmark införda konservpartier; och

nr 166, angående dels årligt understöd åt t. f. kustroddaren Albin Bergmans, e. o. gränsridaren Konrad Fredrik Lindgrens samt kammar skrivaren Jacob Hjalmar Jacobsons änkor och barn, dels ock tilläggs pension åt överinspektoren vid packhusinspektionen i Göteborg Johan Henrik Lindquist.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 10.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 7*, angående anslag till en beskickning i Bukarest. Därvid yttrade

Ang. en beskickning i Bukarest.

Herr N y l a n d e r: Herr talman! Jag ber endast att med ett par ord få understryka önskvärdheten av att vad som i utskottsutlåtandet på sid. 6 uttalats rörande en eventuell försäljning av legationshuset i Konstantinopel verkligen kommer att realiseras, ty på skäl, som jag nu ej kan gå in på anser jag, att det vore synnerligen beklagligt, om en försäljning av denna gamla svenska byggnad skulle komma till stånd.

Herr talman! Jag har för övrigt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 13*, angående anslag till vissa nya konsulat i utomeuropeiska länder, anförde

Ang. vissa nya konsulat.

Herr N y l a n d e r: Herr talman! Här förekommer bland annat en fråga om anslag för ett vicekonsulat i Valparaiso. Jag ber att få undstryka önskvärdheten av att denna konsulspost snarast möjligt tillsättes, då Sveriges handelsintressen på denna del av Sydamerika äro av sådan art, att detta konsulat verkligen är motiverat.

Herr talman! Jag har för övrigt intet yrkande.

Ang. vissa
nya konsulat.

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 14—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. upplys-
ningsverksam-
het i utlandet
rörande
Sverige.

Sedan *punkten 35*, angående anslag till upplysningsverksamhet i utlandet rörande Sverige nu föredragits, yttrade

Herr H a n s s o n i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Vid denna punkt önskar jag fästa uppmärksamheten på den motive-ring, varmed utskottet har beledsagat sitt tillstyrkande av det be-gärda anslaget. I den kungl. propositionen åberopas sakkunnig-utlåtandet, vari man bland annat uppehåller sig vid ordnandet av den sida av upplysningsverksamheten i utlandet, som faller inom telegramförmedlingens område. Det har där uttalats vissa sym-patier för ett bättre ordnande av telegrambyråfrågan i vårt land, i synnerhet i sådant syfte att den svenska pressen skulle erhålla ett större inflytande över denna telegramförmedling. Dessa syn-punkter hava av utskottet understrukits.

Däremot har utskottet ansett sig böra göra invändningar på en annan punkt. De sakkunniga och departementschefen hava näm-ligen framkastat den tanken, att vårt lands pressombud i utlandet skulle kunna knytas till de utländska telegrambyråerna, detta i syfte att man på det sättet skulle vinna möjlighet för dessa press-ombud att bättre kontrollera det material angående Sverige, som utgår till den utländska pressen. Utskottet har nu för sin del sagt, att det ställer sig tveksamt till tanken på att, såsom av de sak-kunniga ifrågasatts, knyta svenska statens pressombud i utlandet vid de ledande utländska telegrambyråerna. Särskilt hänvisar man i utskottsutlåtandet till att Jetta skulle kunna medföra, att vårt lands pressattachéer bleve förhindrade i sin huvudsakliga verk-samhet, nämligen att i den utländska pressen tillrättalägga orik-tiga framställningar om svenska förhållanden.

Jag önskar för min del mycket kraftigt understryka denna synpunkt. Om dessa pressattachéer knötes till de utländska tele-grambyråerna, måste, om denna anknytning skulle få någon som helst betydelse, en ganska omfattande byråtjänst åläggas dem. Nu sägs det visserligen av de sakkunniga, att så icke skulle ske, men om så icke sker, blir anknytningen meningslös. Skola de genom denna anknytning kunna utöva någon kontroll över inströmman-de eller utgående telegram, är det alldeles nödvändigt, att de i myc-ket stor utsträckning vistas på telegrambyråerna. Om man ålade dem en sådan uppgift, skulle de förhindras i den uppgift som enligt min mening är den väsentliga, nämligen att för den utländska pres-sen på olika sätt tillrättalägga vrängda eller oriktiga framställnin-gar i denna press. Jag tror också, att de icke böra nöja sig med att blott rätta oriktiga uppgifter utan också låta sig angeläget

vara att utan särskild anledning sprida viktiga uppgifter om vårt land. Jag vill endast nämna, att jag såsom tidningsredaktör från visst håll kontinuerligt under en längre tid rörande ett annat lands förhållanden fått mottaga framställningar, väl gjorda med hänsyn till varje tidnings läggning, och jag tror, att en sådan uppgift även för de svenska pressattachéerna skulle kunna bli av stor betydelse, och om den rätt skötes, gagna vårt land avsevärt.

*Ang. upplysningsverksamhet i utlandet rörande Sverige.
(Forts.)*

Jag hade velat, att i utskottesbetänkandet det också skulle hava uttalats en annan sak, nämligen den synpunkt, som jag gjorde mig till talesman för vid förra riksdagen, att dessa pressattachéer böra erhålla en officiell ställning. Genom det förslag, som nu föredigger, att såsom en särskild post på budgeten uppföra anslag till denna upplysningsverksamhet för utgifter, vilka tidigare tagits ur posten hemliga utgifter, har man givit åt våra pressattachéer en viss offentlig ställning. De ha således, så vitt jag förstår, i och med denna anordning alla de obehag, som kunna följa med den offentliga ställningen, men de ha ännu icke fått de fördelar, som kunna följa med en sådan offentlig ställning. Dessa fördelar vinnas först, när dessa attachéer anknytas officiellt till legationerna. Jag skulle vilja hemställa, att när, såsom utskottet här uttalat, vid ett definitivt ordnande saken skall komma att föreläggas riksdagen, det också mycket allvarligt överväges, att steget tages fullt ut, och att man gör dessa pressombud till officiella pressattachéer, knutna till legationerna. Jag tror, att i längden blir det den starkaste ställningen för dessa ombud, och jag skulle finna det synnerligen oklokt att någon längre tid stanna vid den halvmesyr, som det måste innebära, att man överflyttar dem till offentlig ställning utan att göra denna ställning officiell.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaran biföll utskottets hemställan.

Punkterna 36—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för landskanslisten K. H. Schöning att komma i åtnjutande av de från och med år 1918 fastställda avlöningsförmåner för landsstater; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av ytterligare två platser vid Västerviks hospital åt Kalmar läns landsting.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

*Ang. kabel för
riksledningar
mellan
Stockholm och
Göteborg.*

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående anläggande av en kabel för riksledningar mellan Stockholm och Göteborg, yttrade:

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Under behandlingen av detta ärende å statsutskottets vederbörande avdelning fäste jag herrar ledamöters uppmärksamhet på ett från sakkunnigt håll gjort uttalande i fråga om att denna kabel skulle läggas på ett djup av allenast 0,6 meter. Med de klimatiska förhållanden, som vi ha i vårt land, anser jag det nästan uteslutet, att man kan lägga ned en kabel av denna art på så litet djup som 0,6 meter. Jag anser för min del, att man är tvungen att lägga kabeln så djupt, att icke frosten tränger ned. Till följd av de olika jordarter, som förekomma på denna långa sträcka, skulle det annars kunna bli slitningar, som förstörde det hölster, vilket omgiver denna mängd av trådar. Detta skulle kunna förorsaka en ofantlig massa obehag. Jag tror nog, att detta i sinom tid kommer att beaktas, och att man måste lägga kabeln på större djup, men jag har icke kunnat underlåta att i detta sammanhang göra detta uttalande. Det beror icke så litet på djupet, vilka kostnader det hela slutligen kommer att belöpa sig till. Enligt mitt förmenande måste man helt säkert lägga denna kabel på en meters djup, och det kommer naturligtvis att åtskilligt fördyra företaget med åtminstone 2 à 3 miljoner kronor.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra, men jag har ansett mig böra göra detta påpekande, så att denna sak i sinom

tid blir beaktad och man undviker ett missförhållande, som kan bli rätt så ödesdigert för hela företagens utförande.

*Ang. kabel för
riksledningur
mellan
Stockholm och
Göteborg.
(Forts.)*

Herr Lübeck. Då den föregående ärade talaren möjligen åsyftade några förfrågningar, som jag framställde vid utskottsbehandlingen av detta ärende, anser jag mig med anledning av de uttalade farhågorna böra nämna, att, utan att man med bestämdhet kan för närvarande säga, om det kan behöva vidtagas en sådan sänkning av kabeln, som den han ifrågasatte, de upplysningar, som lämnades under utskottsbehandlingen, dock synas giva vid handen, att man lagt ned kablar till betydande längd på ungefär samma djup, som här blivit föreslaget. Efter de upplysningar, som sålunda lämnades, hade jag för min del icke anledning att i någon högre grad vidhålla dessa farhågor. Men jag är övertygad om att efter de påpekanden, som den föregående ärade talaren gjort, saken kommer att bli vederbörligen uppmärksammas.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkterna 11 och 12.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

A föredragningslistan fanns härefter uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Växjö hospital tillhöriga markområden.

*Ang.
försäljning av
vissa Växjö
hospital till-
höriga mark-
områden.*

I en till riksdagen den 16 januari 1920 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 51, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att de Växjö hospital tillhöriga ägoområden, som på en av kommissionslantmätaren H. B:son Gierup år 1902 upprättad karta betecknats med nr 17, 17 a, 19, 19 a, 20, 30 samt 32—43, eller de delar av samma områden, som kunde finnas därtill lämpliga, finge efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall försäljas i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder.

Ang.
försäljning av
vissa Växjö
hospital till-
höriga mark-
områden.
(Forts.)

Utskottet — som i sin motivering uttalat, att någon försäljning från området i fråga icke borde ske, innan tomtindelning och saluvärdering av de utstyckade tomterna verkställdes — hemställde, att riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen medgäve, att de Växjö hospital tillhöriga ägoområden, som på en av kommissionslantmätaren H. B:son Gierup år 1902 upprättad karta betecknats med nr 17, 17 a, 19, 19 a, 20, 30 samt 32—43, eller de delar av samma områden, som kunde befinnas därtill lämpliga, efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall försäljas i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder med däri av utskottet angiven ändring.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Nilsson* i Tänga, *Johansson* i Uppmälby och *Sävström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition ej måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Som av utskottsbetänkandet framgår, är vid detta betänkande fogad en reservation av herrar *Nilsson* i Tänga. *Sävström* och under-tecknad. Vi hava ingenting att anmärka mot den här ifrågasatta försäljningen av det område, som det här gäller, ty det är nog icke behöfligt för Växjö hospital, utan bör försäljas. En värdering av tomtindelning är uppgjord år 1914, och utskottet förutsätter, att det skall verkställas en ny värdering och en ny tomtindelning av sagda område. Vi reservanter skilja oss från utskottsmajoriteten endast därutinnan, att vi anse, att riksdagen bör ha sitt avgörande med, då fastställandet av denna uppskattning och tomtindelning skall äga rum.

Det har ju alltid varit så, att riksdagen aldrig överlämnat åt Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande få verkställa någon försäljning, icke ens den minsta avyttring av kronans egendom har man velat lägga i Kungl. Maj:ts hand. Riksdagen har alltid förbehållit sig rätten att pröva, innan verkställandet får ske. Så skulle emellertid icke här komma att ske, utan det skulle i detta fall företas en värdering och en tomtindelning, och då den är verkställd, skulle Kungl. Maj:t ha rätt att försälja området, utan att riksdagen sattes i tillfälle att pröva saken.

Detta är en principfråga, vågar jag säga, huruvida riksdagen är villig att slå in på den vägen att överlämna rätten till försäljning av kronans egendom åt Kungl. Maj:t, eller om riksdagen fortfarande som hittills vill hava rätt att åtminstone fastställa det pris, för vilket försäljning får ske.

Jag har emellertid ansett, att det icke brådskar så förfärligt med detta ärende. Som jag förut sagt, ha vi reservanter ingenting emot, att området försäljes. Det visar sig ju också i den kungl. propositionen, att inga köpare hittills anmält sig. Det skulle väl icke

taga så lång tid att verkställa ny tomtindelning och uppskattning och sedan låta riksdagen få ärendet under sin prövning, varefter det skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t att verkställa försäljningen.

Av de skäl, som jag här anfört, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. en försäljning av vissa Växjö hospital tillhöriga markområden.

(Forts.)

Herr vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Det är nog icke så, som den siste ärade talaren förmodade, att Kungl. Maj:t här skulle försälja något jordområde utan riksdagens hörande. Tvärtom har Kungl. Maj:t framlagt en proposition, i vilken begäres riksdagens medgivande att försälja vissa tomter, som äro avsedda för försäljning såsom obehövlige efter inköp av annan mark för Växjö hospital. Vi voro inom utskottet — även reservanterna — eniga därom, att, innan denna försäljning äger rum, en ny tomtindelning och en ny värdering böra ske, då den värdering, som ägde rum för en del år sedan, är föråldrad. Utskottet finner emellertid icke nödigt, att riksdagen skall behöva pröva denna nya värdering och denna nya tomtindelning, utan anser, att riksdagen bör kunna ge regeringen sitt medgivande att besluta i saken och att sedan låta verkställa försäljningen, efter det regeringen funnit, att tomtindelningen och priset äro, som de böra vara. Skillnaden är, att utskottsmajoriteten har förtroende för den blivande regeringen, vilket de aktade reservanterna från socialdemokratiskt håll icke tyckas hysa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman! Beträffande det sista, herr vice talmannen sade, om att utskottsmajoriteten har förtroende även för den blivande regeringen, vill jag säga, att vilken regering det än blir, anser jag, att riksdagen fördenskull icke bör släppa ifrån sig den rätt att pröva ärendena, som den alltid har haft. Sedan må de gå till vilken regering som helst.

Herr vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Riksdagen kan naturligtvis icke pröva alla detaljer. Riksdagen skall nu besluta huruvida jorden ifråga bör försäljas eller icke. Den avstår däremot från att pröva frågan rörande tomtindelningen, som ju är en bisak, och ifråga om priserna. Man hoppas få högre sådana, men överlämnar åt regeringen att godkänna desamma.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 161, angående förstärkningsanslag till reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1920; och

nr 162, angående rätt för marinintendenten av 2:a graden G. N. Österdahl att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig viss tjänstgöringstid.

Dessa propositioner bordlades.

§ 17.

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.*

Vidare förekom till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående beredande av statsbidrag för uppförande av allmänna samlingslokaler.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 17, hade herr Anderson i Knapasjö hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statsbidrag skulle kunna lämnas för uppförande av allmänna, för folkets samhällseliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lede brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statens medverkan skulle kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhällseliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lede brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därpå yttrade:

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Såsom av utskottets nyss upplästa hemställan framgår, ifrågasätter utskottet, att »statens medverkan må kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhällseliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem».

Det egentliga syftet med dessa lokaler framgår icke av motiveringen, men såsom av klämman framgår, skulle de tjäna folkets samhällseliga behov och kulturella strävanden. Det förefaller mig, som om man av detta uttryck i klämman borde ha rätt att hysa den uppfattningen, att det verkliga är avsikten att lokalerna skola tjä-

na dessa strävanden, och att man icke tänker sig någon annan användning för dem. Under sådana förhållanden är det ju ett beaktansvärt och beaktansvärt ändamål, som ifrågasättes. Men jag undrar ändå, om det icke verkligen redan nu finnes lokaler ute i bygderna, som fylla behovet för de strävanden, som man här tänker på. Det skulle givetvis vara för föreläsningsföreningar och för jordbrukskurser i alla ämnen, som där kunna förekomma, samt för bedrivande av upplysningsverksamheten i allmänhet på landsbygden, som dessa lokaler behövas. Jag tror, att man i skolhus och kommunallokaler har tillräckligt med lokaler för dylika ändamål.

Det kan ju nu ifrågasättas, huruvida skollokalerna kunna vara lämpliga därför att man möjligen kan påstå, att, då en sådan lokal varit använd för här ifrågasatta ändamål, blir den icke lämplig att omedelbart tagas i användning för skoländamål, men en förening eller vilka det än är, som föranstaltar eller leder en dylik verksamhet, bör väl också kunna ordna så, att lokalerna bliva rengjorda och ställda i lika gott skick efter ett sådant sammanträde och en dylik användning som före densamma. Jag finner därför icke, att det kan vara någon olägenhet förenad med att härvidlag använda skolhusen och därmed jämförliga lokaler.

Är det emellertid så, att skolhus och därmed jämförliga lokaler praktiskt taget icke kunna eller böra användas, är det självklart, att man för att tillgodose de behov, jag nyss nämnde, behöver en mycket stor apparat. Då erfordras, att man bygger en massa lokaler runt om i bygderna, ty då finns det praktiskt taget icke några lokaler för sådana ändamål på något håll. Då duger det icke, att man resonerar som utskottet här, att ett bifall till dess förslag icke behöver några vidlyftiga konsekvenser, utan att det endast är på ett eller annat ställe, där dylika ändamål behöva tillgodoses. Då inträffar det förhållandet, att ju glesare en bygd är befolkad, ju större är behovet för dylika lokaler, medan det däremot i ett tätbefolkat samhälle, ett industrisamhälle eller dylikt, finns möjlighet att få andra lokaler, t. ex. biograflokaler, som kunna användas för dylika ändamål. Ute på den glest befolkade landsbygden finns däremot absolut inga sådana lokaler, om icke skolhus och kommunallokaler få användas. Därmed är man inne på ett problem, som sannerligen är så pass vidlyftigt, att man icke utan vidare kan ifrågasätta en dylik utredning, som här förslås.

Andra kammaren har ju nyligen under denna riksdag enhälligt beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning, i vilken ifrågasättes, att staten skulle med upp till hälften av kostnaden bidraga till åstadkommandet av skolhus och lärarebostäder för folkskolor o. d. Jag tror för min del, att detta är ett behov, som är så pass nödvändigt och så pass beaktansvärt, att det behovet i första rummet bör tillgodoses. Men jag tror, att ett tillgodoseende av detta behov skulle draga så pass stora kostnader, att man icke gärna samtidigt kan bevilja statsanslag för åstadkommande av andra lokaler i bygderna vilka äro av sekundär betydelse, jämfört med skolhusen. Jag anser för min del som sagt, att den frågan ovillkor-

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Om bidrag för
 uppförande av
 allmänna
 samlings-
 lokaler.
 (Forts.)

ligen bör gå ifrånsta rummet. Är det nu så, att staten bidrar till skolhusbyggnader kommer i samma mån, som skolväsendet utvecklas och behovet av lokalutrymme ökas, också tillgången på lokaler för sådant ändamål, som jag hoppas att utskottet här avser, att ökas.

Jag kan således under inga omständigheter gå med på ett sådant förslag som detta, därför att jag icke anser, att något behov föreligger. Men även om icke detta skäl varit avgörande för mig, tillkommer också principiella skäl, på grund av vilka jag motsätter mig det här föreliggande förslaget. Jag anser nämligen för min del, att statsanslag icke bör beviljas annat än för bestämda ändamål, för ändamål, som avser ett absolut givet syfte, eller för ändamål, som främjar ett bestämt samhällsintresse eller för ändamål, som äro av stadigvarande natur. Uppger man dessa principer och ger sig in på att bevilja statsanslag för nybyggnadsändamål, som varken kunna bestämt fixeras, eller omfatta ett bestämt samhällsintresse och icke heller äro av stadigvarande natur, förefaller det mig, som om man är ute på alldeles orimliga vägar, vilka i framtiden kunna få konsekvenser, som sannerligen icke nu äro möjliga att överblicka.

Detta är vidare ett nytt område, som man icke tidigare beviljat något anslag till. Det förefaller mig, att det under nuvarande finansiella situation icke är lämpligt, att riksdagen ifrågasätter, att anslag skulle kunna beviljas för nya ändamål, som egentligen icke äro statsändamål. När man vet, vilka kolossala behov på olika områden det gäller för statsfinanserna att fylla, när man erinrar sig den lönerogering, som nu genomförts för kommunikationsverken, vilken givetvis kommer att draga synnerligen stora kostnader framdeles, och när man vidare tar i betraktande att lönerogeringar för de centrala ämbetsverken snart skola genomföras och delvis äro avsedda att framläggas vid 1921 års riksdag, förstår man, att statskassan kommer att tagas i anspråk i så pass stor utsträckning, att man icke bör slå in på den vägen att bevilja statsanslag för ett så pass tvivelaktigt ändamål som det här ifrågasatta.

Jag förstår mycket väl orsaken till att utskottet varit enigt i denna fråga. Såsom framgår av utskottsbetänkandet, har andra kammaren vid flera tillfällen gått med på ifrågavarande förslag, och det förvånar mig därför icke alls, att utskottet ansett det vara svårt att gå emot andra kammarens tidigare beslut i frågan. Men för min del tycker jag, att detta icke borde hindra kammaren att vid varje särskilt tillfälle så sakligt som möjligt pröva skälen för och emot i en sådan fråga som denna och därefter fatta sitt votum.

På grund av det anförda, herr talman, ber jag att få yrka avslag på motionen och utskottets hemställan.

Herr *Magnusson* i Skövde instämde häruti.

Herr *Welin*: Då denna fråga förelåg till behandling vid förra årets riksdag, tog jag mig friheten att framhålla några synpunkter,

som jag även vid detta tillfälle vill trycka på. För min del tror jag, att sådana lokaler, det här är fråga om, ha en viss betydelse och till och med i visst avseende en stor betydelse. Detta gäller då framför allt på sådana orter, där det i övrigt saknas lämpliga samlingslokaler. Det talas ju därför också i slutet av klämman om »bygder som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva ästadkomma dem».

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Den föregående talaren nämnde, att skolhusen kunde begagnas. Nu har emellertid på många håll en strävan gjort sig gällande, att skolhusen endast skola användas för det ändamål, för vilket de uppförts, och det kan ju finnas rätt stort fog för detta, även om man kanske onödigt strängt håller på en sådan princip. Faktum är emellertid, att på många orter står det icke till att få några lämpliga lokaler att samlas uti för t. ex. vissa offentliga sammankomster, föreläsningar, diverse kulturella strävanden m. m. Där borde samhället ha en viss plikt att hjälpa till, så att sådana lokaler kunde komma till stånd. Jag kan sålunda icke inse annat, än att det verkligen föreligger ett behov, som staten bör fylla i den mån, man finner det skäligt. Den saken måste prövas i varje särskilt fall.

Emellertid uppstår då den frågan, vartill dessa lokaler skola användas. I utskottsutlåtandets kläm står det, att det skulle vara till tjänst »för folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden». Nu har det mycket talats om tråkigheten på landsbygden, och det är klart, att denna tråkighet fördrives icke enbart genom att man håller småbrukarekurser, föreläsningar och sådant. Folket har nog behov av mera, och då ligger det nära till hands att även rycka in t. ex. nöjesfrågan, d. v. s. anordna nöjeställningar för folket och på detta sätt bidra till att direkt förströ ungdomen, ty det är kanske i främsta rummet ungdomen, man här tänker på. När det emellertid gäller förströelser, ligger det nära till hands att anlita en sådan förströelse som dansen. Jag skall nu icke yttra mig om dansen såsom sådan, men herrarna få väl erkänna, att den många gånger antager otrevliga former, och att den lätt går till stor överdrift. Jag skulle därför önska, att när en gång, ifall saken över huvud godkännes av riksdagen, bestämmelser uppsättas för reglerande av livet inom dessa eventuella sammankomstlokaler, såsom ett bestämt villkor uppställas, att dans icke under några förhållanden får förekomma.

Det var särskilt denna sak, som jag tog mig friheten trycka på förra året, och jag anser den vara så viktig, att jag ytterligare velat göra det nu.

För övrigt, får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Som de herrar av kammarens ledamöter, som gjort sig besvär att genomläsa betänkandet, behagade finna, har denna fråga varit föremål för riksdagens behandling flera gånger förut, nämligen vid riksdagarna 1912, 1913 och 1919. Frågan har vid alla dessa tre tillfällen bifallits i andra kammaren, men avslagits i första kammaren.

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

De väsentliga skäl, som framkommit i första kammaren för dess avslagsståndpunkt, ha naturligtvis varit ekonomiska. Herr Nilsson i Landeryd lade också fram dessa skäl i slutet av sitt anförande. Jag får för min del säga, att det är klart, att om denna fråga skall få någon större omfattning kunna ekonomiska oppoffringar icke undvikas. Jag hör ju för min del, till de s. k. sparsamhetsvännerna, och jag skulle vara den siste att gå med på ett sådant förslag, om jag ansåge, att vi verkligen hade råd att spara de pengar, som här kunna komma ifråga. Jag för min del har emellertid i detta fall en annan uppfattning. Om man gör en liten beräkning över huru stora dessa oppoffringar i verkligheten skulle kunna bli, skall man finna, att med det penningvärde, vi nu leva under, man icke skulle komma till så hiskliga summor, även om man tänkte sig att hälften av Sveriges till i runt tal 2,300 uppgående landskommuner skulle komma i tillfälle att söka eller beviljas ett sådant anslag. Om vi räkna med 1,150 kommuner och dessa skulle få ett bidrag av 3,000 kronor var, bleve det i allt fall icke mer än 3,450,000 kronor. Räkna vi med att de skulle ha 5,000 kronor var, bleve det 5,750,000 kronor; och räkna vi med att *alla* Sveriges landskommuner skulle få 5,000 kronor var, bleve det 11,500,000 kronor.

Nu säger man, att detta är stora summor, och herr Nilsson i Landeryd har nyss varit uppe och talat om alla löneregleringar vi ha att motse. Till detta skulle jag vilja säga: herr Nilsson i Landeryd är ju med i löneregleringskommittén, men där tycks han låta miljonerna rulla, och vid jämförelse med de summor, som dessa löneregleringar gå till, skall man finna, att de summor, det här är fråga om, äro synnerligen obetydliga.

Huru man bedömer denna fråga, beror givetvis på den uppfattning, man har om de verkningar den eventuellt kommer att ha. Har man i likhet med herr Nilsson i Landeryd den uppfattningen, att — såsom jag tror, att han uttryckte sig — något behov här icke föreligger, är det klart, att man då måste bedöma saken som han, nämligen att vi böra avslå frågan. Har man tillika den uppfattningen, att dessa samlingslokaler skulle bli sådana nöjeshärdar, som på samma gång bleve pesthärdar, genom danstillställningar och dylikt, förstår jag också, att man kan yrka avslag. Har man emellertid den uppfattning, som utskottet, och jag för min personliga del har, så erkänner man, att detta krav verkligen är ett krav, som måste tränga sig fram och som är berättigat, därför att landsbygdens befolkning verkligen behöver något mera för att tillfredsställa sin bildningstörst och sitt nöjesbehov, än vad som hittills givits.

Jag får säga, att det skulle icke förundra mig så mycket, om herr Nilsson i Landeryd yrkat avslag på denna fråga, ifall han varit stadsbo, men då han är en landsbygdens människa, som utgått från ett lantmannahem och vistats ute i bygderna, får jag säga, att jag förundrar mig på det högsta över att han kunnat komma till detta yrkande. Han har i likhet med mig helt säkert ett djupt intresse för landsbygdens befolkning och vill gärna, att den skall hållas kvar ute i bygderna, men anser icke, att detta skulle vara ett medel i den

riktningen eller att det skulle medverka till att hålla den kvar. Jag tror icke, att detta är det viktigaste medlet — det är kanske det ekonomiska — men jag tror det vara *ett* av de viktigaste. Jag får säga, att om landsbygdens befolkning sammansluter sig inom eller utom riksdagen i den eller den jordbrukargruppen under den eller den benämningen för att söka medverka till att höja landsbygden och dess befolkning, skall det knappast bli till någon nytta, om man icke bygger på den rätta grunden, som måste vara att gå *inifrån* nämligen på bildningens område. Det behövs mera upplysning, mera ljus i Sveriges bygder. Det behövs mera tillfälle för ungdomen och folket i övrigt att samlas och dryfta gemensamma intressen. Kommer så icke att ske, skall det icke hjälpa, huru än bönderna inom eller utom riksdagen försöka sammansluta sig till jordbrukets fromma.

Nu har särskilt i fjol här i kammaren under debatten i denna fråga talats om kontroll över dessa tillställningar, och man framkastade en tanke, som delvis herr Welin i dag snuddat vid, nämligen att om man beviljar anslag till dessa föreningar, vem som då skulle kontrollera, att det föres ett hyggligt och anständigt liv inom dessa. Detta är nog en fråga, som man kan tänka på, men jag tycker ändå: är det icke att misstro landsbygdens ungdom och befolkningen i övrigt att tänka, att den skulle uppföra sig sämre uti dessa lokaler än det möjligen nu sker ute i orterna, där man råkar tillsammans för sitt nöjes skull eller av annan anledning i avlägset liggande stugor i bygderna? Jag tror icke, att man har skäl att tänka, att de, som skulle få sätta in all sin kraft och energi för att få dessa föreningar till stånd, icke skulle kunna leda utvecklingen på de banor, som man här önskar komma i fråga. Jag säger, att detta är att misstänka landsbygdens befolkning.

Nu sade herr Nilsson i Landeryd, att då det gäller att få lokaler för *föreläsningar* av ena eller andra slaget, föreligger naturligtvis ett verkligt behov. Men det behovet kunde tillfredsställas med de lokaler, som nu finnas i bygderna, och han tänkte därvid i första hand på skollokalerna. Jag vill då säga, att det är *möjligt*, att dessa lokaler kunde användas, men de äro icke *lämpliga*. Det har hänt, att t. ex. i ett municipalsamhälle, som jag känner till, lokalfrågan för föreläsningsverksamheten varit ganska svårlöst, och t. o. m. municipalfullmäktige ha hemlösa, fått gå omkring i samhället och hyra in sig än på den ena och än på den andra platsen. Det är verkligen icke lämpligt att anordna föreläsningar i skollokaler t. ex. en söndagskväll och hålla skola där på måndagsmorgon. Sedan kommer den andra synpunkten, nämligen att ifrågavarande lokaler icke för dessa föreningar verka de egna hem, som det just är fråga om, att den här föreslagna anordningen skulle söka åstadkomma.

Herr Nilson i Landeryd sade också, att det finnes andra krav, som äro större än detta, då det gäller folkupplysning, och han anförde som exempel den motion, som redan godkänts av andra kammaren, om bidrag till folkskolebyggnader. Ja, denna motion vittnar väl ändå om, att det ligger någonting i den här förevarande motionen, såsom den är lagd, nämligen att hjälpa vissa bygdekommuner, som icke själ-

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

va kunna åstadkomma dessa samlingslokaler. Herr Nilsson i Landeryd erkänner ju, att det finnes många kommuner på landet, som icke själva orka med att bygga sina skolhus. Jag vill säga, att det är ett stort behov, att man får skolhus byggda och hjälp även i det fallet — men jag vill också säga, att det är ett stort behov att man får här ifrågavarande lokaler så att säga som ett supplement till detta.

Vi veta, huru man prisar vår folkskola i höga tonarter och säger, att den är en fin och vacker byggnad. Det är nog även så, men jag skulle också vilja säga, att den liknar en härlig byggnad, som är uppbyggd och färdig till och med takstolarna, men taket fattas. Då ungdomen vid 13, 14, 15 års ålder slipper ifrån skolan, eventuellt fortsättningsskolan eller annan påbyggnad, så kommer den ut i livet och får sköta sig på egen hand. Då är ingen kanske, som räcker den en hjälpande och varnande hand. Och det är just då, som den har största behovet därav. Och då är det nog så, att det i många fall är den mest intelligenta, den mest kunskapsförstående delen av landsbygdens ungdom, som lämnar landsbygden och beger sig till städerna, emedan just det tak, som jag talar om, icke finnes. Och så bliva vi av med denna ungdom, som vi skulle ha synnerligen stort behov av därute på landsbygden.

Trots att de ekonomiska utgifter naturligtvis äro stora, som denna sak, om den skall realiseras, måste sluka, så är det väl använda pengar, och vi hava helt enkelt icke råd att låta bli att bevilja dessa.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren var det verkligen med stor förvåning jag fann, att en så pass klarseende och för landsbygdens behov intresserad man som herr Nilsson i Landeryd kunde komma till ett avslagsyrkande på utskottets betänkande rörande min motion. Jag hade verkligen trott, att *han* skulle till fullo se det behov, som här föreligger, och finna, att det just är för landsbygden, som den är avsedd, och att sålunda icke avslagsyrkandet skulle komma från det hållet.

Då emellertid en debatt uppstått i frågan, skall jag, herr talman, be att få framlägga min syn på denna fråga.

Jag behöver nog icke här draga fram den där fabeln om käpparna, för att litet var i denna sal skall förstå föreningsverksamhetens stora betydelse. den fabeln nämligen, som talar om att en käpp ensam för sig är lätt att bryta, men sju käppar tillsammans i en knippa motstå ofantligt stor styrka. Föreningsverksamheten är just banbrytande i våra dagar. Men därute på landet, bland landsbygdens befolkning har föreningsverksamheten blivit ofantligt tillbakasatt. Det är först under senaste tider, som föreningsverksamheten på olika områden verkligen kommit till sin rätt. Men då uppstår frågan: var skall man finna någon plats, där samling kan ske för att dryfta de spörsmål, för vilka man gemensamt vill verka? Var skall man finna

det hem, varifrån föreningens centrala verksamhet skall utgå? Ja, är det en förmögen och tät befolkad bygd, så sammansluter man sig i första hand för att åstadkomma ett hem för föreningsverksamheten. Men på den enklare, fattiga landsbygden, som är glest bebodd, där blir denna börda, att anskaffa ett hem för föreningsverksamhet, ofantligt stor, och det gör, att föreningsverksamheten där icke kommer till sin rätt, emedan man på sådana ställen står alldeles hemlös.

Vilka äro då de behov, för vilka man där ute på landsbygden sammansluter sig för att verka? Vi hava i första hand föreläsningverksamheten. Herr Nilsson i Landeryd säger, att vi äga skolorna, i vilka föreläsningverksamheten kan bedrivas. Ja, det är nog så sant. Och den enda föreningsverksamhet, som hittills fått utövas i folkskolornas lokaler, är föreläsningverksamheten. Men är detta då verkligen så lämpligt? Skolan är barnens egen plats. Man måste erkänna, att det är ohygieniskt, då en folksamling på kvällen har förekommit i lokalen och då det kanske är dåligt väglag, varigenom lokalen blir osund, och barnen på morgonen skola samlas där och arbeta mest hela dagen i denna osunda luft. Ja, säger en föregående talare — jag tror det var herr Nilsson i Landeryd — den förening, som använt lokalen, skall snygga upp lokalen igen efter sig. Men det är icke lätt att göra på kvällen, då man kanske icke kommer därifrån förrän vid midnattstiden, och barnen skola samlas tidigt på morgonen. Huru skall den salen kunna göras hygieniskt och snyggt städad, innan barnen komma? Nej, folkskolan är barnens egen skola, där skall ingen föreningsverksamhet förekomma.

Bland den ideella föreningsverksamheten sätter jag nykterhetsrörelsen allra främst. Och denna kunde många gånger därute på landsbygden få betydligt starkare fart, ifall nykterhetsrörelsen hade ett hem, från vilket den kunde utöva sin verksamhet. Men mängstades står den nu hemlös. Det är även en hel del ekonomiska frågor, som lantmännen kunna sammansluta sig omkring, och som de behöva dryfta, olikartade frågor rörande den ekonomiska verksamhet, som förekommer på lantmännens gebit i många avseenden. Där behöves för alla dessa olika föreningsrörelser en gemensam plats, varifrån sådan verksamhet kunde utövas.

Men så en annan sak. Vi gå nu den nya tiden till mötes med stark fart. Det gamla, som varit, är icke mera; nytt kommer i stället. Vi må ställa oss emot det nya i tiden eller ej, det hjälper icke, vi gå en ny tid till mötes i alla fall. Huru starkt vi fasthålla vid det gamla, beror ju på, huru pass konservativa vi äro. Men intet hjälper. Vi gå mot någonting nytt. Men folket på landet, på den avlägsna landsbygden, står verkligen ohjälpligt okunnigt om vad som sker i tiden. Och det är endast genom hörsägner och genom en press, som icke alltid är så upplysande, som folk får någon aning om, vad som rör sig i tiden. Det behöves så innerligt väl ett samlingshem, för att man där skall kunna dryfta allt nytt, som kommer, och få förståelse för vad som sker och förståelse mellan olika samhällsklasser. Det bör icke vara någon partisak detta rörande dessa samlings-salar. Alla därute behöva en sådan plats för att kunna sätta sig in i de medbor-

*Om bidrag för
uppförande af
allmänna
samlings-
lokaler.*
(Forts.)

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

perliga krav, som äro förenade med den nyligen beslutade samhällseliga utvecklingen, då varje person har sitt medansvar, sin medbestämmanderätt i de samhälliga angelägenheterna. Dessa frågor behöva dryftas, och man behöver sätta sig in i allt, som rör dessa samhällseliga företeelser.

Och så slutligen hava vi ungdomen, som jag skulle vilja nämna något om, denna ungdom, som naturligtvis behöver förströelse. Det är nog så visst och sant, att vi därute på den avlägsna landsbygden hava frisk luft, solsken och skogssus, saker som äro något ovärderligt gott för landsbygden. Men ungdomen skulle bättre förstå, att vi hava det gott på landsbygden, om den hade en plats, där den kunde samlas för att få bort däsigheten, få bort det där, som följer den ungdom, som icke har tillfälle att utbilda sig för ideella uppgifter i livet och för att kunna se det sköna och ljusa i livet. Helt visst skulle den tränande längtan efter stadens kvalm i många fall försvinna, om ungdomen finge blick för vad landet verkligen äger och finge medarbeta i utvecklingen av det egna samhället.

Nu är det ju stora kostnader, säger man, förenade med att få fram dessa samlingslokaler. I en mycket stor del av landsbygden har man redan samlingslokaler, åstadkomna genom nykterhetsfolkets arbete. Dessa samlingslokaler stå i vanliga fall öppna för dylika ändamål. I de mera tätt bebyggda samhällena, där resurserna äro goda, där är det icke alls svårt för folk att själva sammansluta sig för att åstadkomma samlingslokaler. Det är icke heller dessa tätt bebyggda samhällen min motion avser, utan det är den mera avlägsat belägna landsbygden med glest befolkade trakter, där behovet är lika stort men möjligheten för befolkningen att själv åstadkomma samlingslokaler är alldeles utesluten. På sådana platser, där det icke låter sig göra att genom sammanslutning få lokaler och där sådana icke möjligen finnas förut, på sådana avlägsna platser är det just, som jag tänkt, att staten skulle kunna räcka en hjälpande hand för att, om utredningen skulle komma att visa att skäl därtill förefinnas, kunna väcka känslan av möjlighet för även en sådan trakt att åstadkomma ett dylikt hem. Det är en utredning om detta, som jag begärt, och utskottet har kraftigt tillstyrkt detsamma.

Jag hade icke förväntat mig över, om avslagsyrkandet kommit från stadens eller industriarbetarnas representanter. Dessa hava i allmänhet sina samlingslokaler. Men att avslagsyrkandet skulle komma just från landsbygden, just från den befolkningsklass, jag anser har största behovet av hjälp för att åstadkomma dessa lokaler, det hade jag icke trott.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan

Herr N o r m a n: Herr talman! Jag vill förvisso icke underkänna de behjärtansvärda motiv, som ligga bakom såväl motionärens som utskottsordförandens framställningar. Att åstadkomma samlingslokaler i bygderna har givetvis sin stora betydelse, det skall jag visst icke bestrida. Men vad som gjort mig särskilt betänksam mot att slå in på

den föreslagna vägen, det är dels de ekonomiska spörsmålen och dels de konsekvenser, vartill ett bifall till utskottets hemställan skulle leda.

Utskottets ordförande nämnde, vad beträffar de ekonomiska konsekvenserna, att man kunde tänka sig, att ett anslag till erforderliga bidrag skulle uppgå till över elva miljoner kronor. Men det, tyckte han, spelade liten roll med nuvarande penningvärde. Det är ju ej, som han uttryckte sig, någon så hisklig summa. Men 11 miljoner hit och 11 miljoner dit och så undan för undan, så blir det snart belopp, som kunna bli kännbara nog särskilt i tider, då det är bekymmersamt att få staten att gå ihop och då man med ljus och lykta letar efter nya skatteobjekt och då anspråken på statskassan ökas undan för undan samtidigt med att skatteintäkterna minskas.

Nu nämnde visst utskottets ordförande något om att herr Nilsson i Landeryd sitter i löneregleryngskommittén och där låter miljonerna rulla, d. v. s. visat sig, efter vad jag kunde förstå, alltför frikostig gent emot de anspråk, som framkomma från tjänstemän, anställda i statens tjänst. Jag vill då verkligen interpellera den ärade utskottsordföranden, om det var hans mening med det yttrandet, att det belopp, som erfordras för att realisera de önskemål, som uttryckts i utskottets utlåtande, skulle tagas genom inknappning på tjänstemännens löner t. ex. på skolläraernas löner? Det vore mycket angenämt att få klart besked i det något dimmiga, som låg i det uttalande, som utskottets ordförande gjorde i detta stycke.

Men det är ju icke nog med detta, att man åstadkommer byggnader med uppoffringar från olika håll, från enskilda föreningar, från enskilda givare, från det allmänna, bland annat från staten. Det kommer någonting annat efteråt. Därest från staten skulle lämnas avsevärda bidrag till sådana ändamål som detta, är det givetvis statens oertgerivliga fordran att få öva kontroll över, huru detta skötes. Jag tillät mig redan förra året, när denna fråga var uppe i kammaren, att peka på den saken, och det finnes anledning att återkomma därtill. Skulle så vara, att man med statsmedel, uppgående till tiotals miljoner kronor, i ett stort antal av landets kommuner åstadkommer samlingslokaler av här angiven natur, så är det alldeles självfallet, att staten måste kräva att få kontrollera huru dessa samlingslokaler användas. Det erfordras en kontrollerande myndighet, ett antal kontrollörer, inspektörer eller vad man skall kalla dem, det blir en ny ämbetsmannakår som skapas, och givetvis erfordras att över dessa kontrollörer eller inspektörer sätta överkontrollörer och överinspektörer, som skola tillse, att kontrollörerna och inspektörerna göra sin plikt. Och så kommer man att fortsätta och därmed äro vi i färd med att skaffa oss en ny inrättning, som ger levebröd åt en hel del människor visserligen och därmed fyller en uppgift, men som betungar statskassan och som skapar fram en hel del rätt så improduktivt arbete.

Med all den välvilja i övrigt för den vackra tankegång, som ligger bakom motionen, skulle jag dock vilja, att man såge tiden an en liten smula och såge, hur den nya plan, som väl kommer att senare utvecklas av den talare, som kommer närmast efter mig, herr Sjö-

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

blom, komme att i fortsättningen gestalta sig, planen om bygdegårdar, som skulle åstadkommas genom enskildas och kommuners medverkan. Om vi se tiden an och se, huru denna plan, som fått ett löftesrikt mottagande, utvecklar sig, så kanske man skall få se, att där rent av kunde ligga en lösning i den fråga, som här ligger före.

På de grunder jag anfört ber jag att få instämma med herr Nilsson i Landeryd och yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Sjöblom: Herr talman! Jag skall med detsamma be att få säga, att för mig har denna motion eller utskottets förslag icke så synnerligen stor betydelse i praktiskt avseende. Ty det är min bestämda uppfattning, att dessa frågor måste lösas icke på initiativ från statsmakterna utan på grund av det starka behov, som tvingar fram frågan till lösning. Men då motionen väckts och utskottet tillstyrkt densamma, kan jag icke se, att det skulle vara något orätt att följa utskottet, därför att frågan får därigenom mera officiell karaktär, vilket gör det mycket lättare att driva fram densamma, än annars skulle vara fallet. Jag tror således, att det beslut, som andra kammaren här fattar, om den bifaller utskottets hemställan, skall bliva en viktig hjälp för de enskilda intressena, som sträva efter att lösa denna fråga för landsbygdens del.

Jag kan heller icke underlåta att här säga, att det förvånar mig icke så litet, att en del landsbygdens representanter talat emot detta behjärtansvärda förslag, som skulle komma landsbygden tillgodo. Här beviljas det medel vid olika tillfällen för att främja alla möjliga ändamål i rikets städer, jag behöver kanske icke nämna så många,, men t. ex. ett icke så obetydligt anslag till friluftsmusik i städernas parker. Här tyckas icke landsbygdens representanter i riksdagen hava förmåga att säga nej, men så ådagalägga de också i stor utsträckning bristande vilja att göra något för landsbygdens egen räkning.

Jag ser denna fråga som ett led i landets sunda och förnuftiga utveckling, ty det kan aldrig gå på ett lyckligt sätt i framtiden, om vi skola samla ihop 100,000 efter 100,000 i städerna, som i tiotusental gå arbetslösa och behöva erhålla arbetslöshetsunderstöd av utav staten anslagna medel, medan det på landsbygden alltid, åtminstone på senare tider, och överallt klagas över brist på arbetskraft. Detta missförhållande hjälpes icke genom att endast säga, att det icke behövs eller att »vi kunna samlas i skolorna», som herr Nilsson i Landeryd säger. Man blir icke utav med de sociala bristerna genom att säga, att ingenting behövs, utan man måste fylla det behov, som folket har, och som nödvändigt behöver fyllas. Jag tror, att vi allesammans kunna vara överens om, att det ligger någon sanning i vad utskottets ärade ordförande sade, då han gav uttryck åt, att den största faran för landsbygden är icke mängden, som reser därifrån, utan det är just det, att det är det bästa av landsbygdens arbetskraft, som på grund av kunskapsbehov reser från landet till städerna. Det är dessa, som skulle vara ledare för sina kamrater ute på vår landsbygd. Kommer flykten

in till städerna att fortsätta som hittills, så få vi slutligen ett tillstånd på landsbygden, som icke ur någon synpunkt är önskvärt.

Det har för någon tid sedan av enskilda tagits initiativ till en liten utredning i denna fråga, och man har redan gått i författning om att försöka driva fram den på enskild väg. En centralkommitté med uppgift att propagera för och organisera denna verksamhet att fylla behovet av lämpliga lokaler på landsbygden är tillsatt och det synes mig som om det skulle vara ett rätt kraftigt stöd för denna verksamhet, om riksdagens andra kammare genom att bifalla utskottets förslag ville ge sin anslutning till denna enligt min uppfattning mycket viktiga fråga.

Här kommer det nog att utveckla sig så, att alla de, som hittills hava klagat över att landsbygdens ungdom hemfaller åt dåliga och simpla nöjen, t. ex. kortspel och liknande, komma nog att få se, att dessa oarter aldrig kunna predikas bort, utan att den enda vägen är att sätta bättre och ädlare nöjen i ungdomens händer, som kunna fylla dess nöjesbehov på ett nyttigt och fostrande sätt. Ungdomen behöver utvecklas även i nöjena, och det duger icke att bara alltid säga nej, det behövs icke. För övrigt, varför skall landsbygdens folk alltid leva i en sådan särställning mot städernas? Herr Nilsson i Landeryd nämnde, att vi hava våra skolor. Ja, det är visserligen sant. Men är det så trevligt för våra arbetare på landet, då de komma trötta hem efter ett dagsverke, att gå in i en skola och försöka tränga in sig i en skolbänk, som är gjord åt 8—9 års barn? Det är ju ingen vila eller nöje att sitta där utan raka motsatsen. Då vi i städerna se lokaler växa upp så luxuöst inrättade, inser man nog saknaden för landsbygdens folk som icke hava någon bekvämlighet eller tillgång till de fördelar, som ett civiliserat och ordentligt organiserat samhälle kan bjuda, så som städernas befolkning kan få det.

Det är en annan synpunkt, som jag ville peka på, och som icke är den minst viktiga. Vi hava i våra städer sett en företeelse utveckla sig, en sak på ont och gott, jag menar biografirörelsen. Här äro många, som kanske invända: skola vi då införa biografväsen på landet liksom i städerna och förstöra ungdomen även med det? Denna invändning faller på det, att herrarna kunna vara övertygade om, att om inga åtgärder vidtagas för att hindra det, så komma enskilda personer av personlig vinningslystnad att i kommun efter kommun på Sveriges landsbygd sätta upp de mest simpla lokaler av några bräder eller dylikt och spela biograf, naturligtvis av allra sämsta och billigaste slag, de kunna få, och dessa lokaler komma att fyllas av landsbygdens ungdom kväll efter kväll. Men om de, som se detta i framtiden, försökte åstadkomma lokaler, över vilka de äldre i en kommun hade inflytande och som stodo under allmänt överinseende på en plats, då kunde allmänheten och de mera förståndiga reglera tillställningar och nöjen så, att det icke bleve endast det sämsta, som bjödes, utan att ungdomen kunde få något av det bättre, för att icke säga enbart det bästa av vad en biograf kunde ge.

Jag tror således, att denna fråga måste väcka allmän uppmärk-

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.*
(Forts.)

smahet. Men det är dock det enskilda initiativet uti våra landskom-
muner, som skall lösa frågan. Vad riksdagens beslut kan medföra, det
är, att riksdagen därmed visar sin sympati för en stor tanke, som
kan fylla stora behov i framtiden.

Nu, då jag läst utskottets kläm, har jag ej blivit riktigt överty-
gad om, vad den innebär. Innebär det någon begränsning, då det står,
att lokaler skola uppföras »till tjänst för folkets samhälleliga behov
och kulturella strävanden». Jag tycker, att det i utskottets kläm skulle
ha givits uttryck åt, att lokalerna skola uppföras för att tjäna alla
mögliche ändamål. Ty det kan bli tvist och tvivel om, vad som är sam-
hälleliga ändamål och vad som är kulturella ändamål. Är det t. ex. ett
samhälleligt ändamål, att en vänstersocialistisk talare komme ut i en
socken och håller föredrag, eller är det det icke? Den frågan skulle jag
vilja ha svar på från utskottet, hur det har menat med den saken. För
min del skulle jag vilja säga, att denna fråga icke kommer att lösas
riktigt, med mindre dessa lokaler bliva avsedda att tjäna alla behov,
som kunna uppstå på en plats.

Det har diskuterats mycket om dessa ting förut, och jag skall
icke uppehålla kammaren med att återgiva, vad som återfinnes i tryck
och delats ut på enskilda ställen, utan jag skall be att få yrka bifall
till utskottets förslag, i förhoppning att det skall verka som en kraf-
tig hjälp för det enskilda initiativet i dessa frågor.

Herr Vennerström: I sitt yrkande om avslag anförde
herr Nilsson i Landeryd särskilt vissa principiella skäl. Herr Nils-
son anförde, att han skulle kunna yrka bifall till förslaget, om det
gällt ett bestämt samhällsintresse och det varit av mera bestående
natur. Nu vill jag gentemot herr Nilsson i Landeryd säga, att
jag anser denna fråga vara i särskilt tvenne avseenden av ett syn-
nerligen betydande samhällsintresse. Det är avgjort ett intresse
för hela samhället, att ett faktiskt förefintligt nöjesbehov — och
ett sådant finnes och blir bestående i framtiden — tillfredsställes
i sunda och hyfsade former. Det är därjämte ett bestämt samhälls-
intresse, att ett likaledes faktiskt förefintligt behov av ökat och vid-
gat vetande även blir från statens sida tillfredsställt. Om även detta
behov av ökad medborgerlig kunskap är uppenbarligen av bestå-
ende natur. Jag skulle för min del vilja anknyta denna enligt
min mening betydande sociala fråga vid vår för icke så länge
sedan avgjorda författningsreform. När vi genomfört ökad rösträtt,
vidgade rättigheter i samhället, så är det ett nödvändigt komple-
ment, att man också skapar möjlighet för ökad medborgerlig kun-
skap, och för att få sådan är det nödvändigt att skapa ett ökat
antal samlingslokaler på landsbygden. Det har från privat håll
gjorts ett ganska vackert arbete för att få ökat antal samlings-
lokaler. Jag erinrar om nykterhetsorganisationerna, om arbetar-
organisationerna och även om ett stort antal religiösa organisationer.
Det är ett synnerligen vackert arbete, det är stora uppoffringar,
som gjorts, och vi måste allesamman ur samhällets synpunkt lämna

vårt vackraste beröm åt det intresse och de uppoffringar, som från enskilda, i vanliga fall fattiga medborgare äro i detta fall gjorda. Man har dock kunnat på denna väg få industrisamhälle- nas och städernas behov tillfredsställt, men landsbygdens behov är ännu icke tillfredsställt. Där saknar man lokaler, och därför är det onekligen ett intresse för landsbygden mer än för städer och industrisamhällen att få ökat antal snygga och trevliga lokaler till stånd.

Jag skulle därjämte vilja betona en synpunkt, som enligt min tanke i debatten icke nog uttryckligt blivit framhävd. Den gäller frågan om kontroll. Genom understöd från statens sida eller från kommunala institutioner får man en starkare kontroll, i vad gäller uppförande av lokaler. Vi måste, på samma gång vi med tacksamhet erkänna intresset från det enskildas sida, dock beklaga, att utseendet av lokalerna sannerligen i många fall är allt annat än trevligt. Vi måste erkänna, att många av lokalerna äro på grund av de knappa ekonomiska villkoren och en oppodlad smak ruffiga och ruskiga. Man får icke några glada förmimmelser, när man går in i ett stort antal av våra samlingslokaler såväl i städerna som på landsbygden. Man skulle genom statens ingripande få en bättre kontroll vid själva byggandet, få en smakfull stil, få de konstnärliga intressena tillgodosedda, och man kan hålla lokalerna i bättre och trevligare utstyrelse, än nu tyvärr alltför ofta är fallet. Därjämte får man bättre kontroll ifråga om användandet av lokalerna. Det har tyvärr varit på det sättet, att de knappa ekonomiska omständigheterna tvingat rätt många lokal innehavare att bygga sin ekonomi på danstillställningar och andra saker av tämligen otrevlig natur. Erhölle man statsbidrag, skulle man ej för ekonomiens skull vara tvungen att basera företagen på tämligen otrevliga inkomstkällor utan kunna erhålla nödig kontroll, så att användandet bleve mera förenligt med de syften, varför lokalerna från början uppförts. Jag vill hänvisa till ett mera privat fall. Den varmt kännande Mauritz Hellberg i Karlstad har bildat en privat fond, från vilken utdelning sker för byggande av värmländska folkets hus. Genom denna anordning har man på den värmländska landsbygden kunnat erhålla ett stort antal trevliga lokaler i synnerligen snygg och tilltalande form, och jag tror, att vad som gäller om denna fond skulle kunna med större styrka gälla om statens ingripande i dessa företag.

Jag anhåller med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Genom alla anföranden, med uteslutande av herr Vennerströms, har gått den tanken, att det förslag, som här föreligger, skulle innebära en viktig åtgärd från statens sida för att försöka behålla befolkningen på landsbygden. Man har framhållit, att ungdomen törstar efter bildning, och att det därför icke vore egendomligt, att denna ungdom drages från

(Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

landsbygden till städerna, och att sålunda den ungdom, som har de bästa förutsättningarna gå förlorade för landsbygden. Man har vidare framhållit, att ungdomen behöver nöjen, och detta allt skulle göra, att man ej trivdes så väl på landsbygden. Det har under diskussionen uttalats undran över, att jag såsom född och uppfostrad i ett lanbrukarhem och fortfarande landsortsbo kommit fram med det yrkande jag gjorde. För min del har jag aldrig kunnat förstå det där resonemanget om tråkigheten på landsbygden. Jag har aldrig känt denna tråkighet, utan hela min ungdom och uppväxttid har jag känt det trevligare på landsbygden, än i staden, till och med trevligare än i Stockholm. Om det är så, att motionären har tråkigt på landsbygden, så finnes det någon annan orsak, som ej kan hjälpas genom dessa lokaler. Det är något annat då, som gör att tråkigheten finnes. Jag är övertygad om, att det viktigaste medlet att bibehålla den jordbrukande ungdomen, både jordbrukarungdomen och jordbruksarbetarungdomen på landet, är att bibringa ungdomen sådana kunskaper i sitt yrke, så att den icke endast mekaniskt utför det arbete, som förekommer på landsbygden, utan att den även lär sig förstå orsak och verkan av det som behöver utföras. Då är jag övertygad om, att det finnes ingen näring, som medför så stort intresse, och som är så omväxlande som jordbruket. Det är säkerligen ett av de viktigaste medlen att bibehålla ungdomen på landsbygden.

Ej mindre viktigt, är, att man kan åstadkomma sådana levnadsvillkor för jordbrukarna och deras arbetare, att de trivas, präktiga bostäder, goda ekonomiska omständigheter och dylikt. Då försvinner tråkigheten på landsbygden, och då trives man där. Men att genom konstlade medel, nöjesanordningar, biografier och dylikt, söka bibehålla folket på landsbygden, det går icke. Finnas icke andra förutsättningar, bibehåller man ej ungdomen på landsbygden genom de nöjen, som här ifrågasätts.

Nu har herr Sjöblom framhållit, att det icke borde vara en sådan begränsning, som i propositionen föreslås, för användande av dessa lokaler, utan det skulle var för *alla möjliga ändamål*, som de skulle få användas. Ja, är det verkligen meningen att använda lokalerna för alla möjliga ändamål, då undrar jag, om icke en stor del av utskottets ledamöter börjar bli betänksam. Ty har man släppt lös det så långt, att man skall få använda dessa lokaler för alla ändamål, som ej andra lokaler t. ex. skolhus, kommunalrum och andra dylika lokaler lämpligen kunna användas för, skall man använda dem för sådana ändamål, då tror jag icke, att det är skäl i, att staten beviljar anslag för åstadkommande av dylika lokaler. Här är med synnerligen stor skärpa framhållet av flera föregående talare, att man icke bör i någon mån använda skolhusen för andra ändamål än sådana vartill de äro avsedda. Och herr Carlström har nämnt, att, man ifrågasätter att det skall byggas en sådan här lokal i varannan av landets kommuner blir kostnaden så och så stor, och att, om man skulle bygga en i varje kommun, bleve kostnaden så och så stor. Men skola lokalerna fylla det behov av nöjen som man påstår förefinnas, och som skolorna icke kunna fylla, då inne-

bär det, att t. ex. i min hemsöcken behöves det nio lokaler, därför att där finnas nio folkskolehus. Nu tror jag icke, att herr Carlström eller någon annan vill, att så skall ske, men skall ett dylikt behov fyllas, så måste man göra det. Jag tror fortfarande, att det ej finnes behov av att avlåta en sådan skrivelse som denna. Men däremot vill jag ytterligare erinra om, vad jag nämnde i början av detta anförande, att det är av största vikt, att man bibringar ungdomen verklig fackkunskap, och det kan ske därigenom, att lantmannaskolorna utvecklas i större utsträckning, än nu sker. Om staten vill anslå avsevärt större belopp för detta ändamål, kommer det att återvinnas i form av skatter på grund av bättre inkomster för befolkningen i landet. Det är en väg att fylla de behov, som verkligen förefinnas och därigenom kan lantbrukarungdomen och lantbruksarbetarungdomen få en utbildning, som gör, att deras yrke och arbete blir av större intresse för dem, och att de i stället för att ha tråkigt tvärtom få nöje och trevnad vid utövandet av sin näring.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Carlström: Herr talman! Herr Norman var synnerligen förtjust över att jag gjort en skildring av de penningmedel, som skulle erfordras för ifrågavarande ändamål, och han trodde icke, att dessa utgifter skulle stanna vid den nivå, som jag hade talat om, nämligen 11 miljoner, för den händelse *alla* Sveriges landskommuner skulle begära att få anslag. Sedan kastade han med 11 miljoner hit och 11 miljoner dit, och det blev tydligen många miljoner. Nu vill jag säga, att herr Norman behöver icke vara rädd för, att det skall gå så fort att få ut dessa 11 miljoner. Jag tror, att det kommer att gå ganska långsamt, då det gäller att få ut den första miljonen, därför att det är klart, att inom kommunerna måste det först finnas ett intresse, som måste arbetas fram, för att förmå staten att göra dessa upplåtelser eller lämna bidrag i detta fall. Det kan sålunda under de närmaste åren icke bli tal om dessa många, många miljoner. Detta ber jag att få fastslå.

Vidare frågade herr Norman helt spetsigt, då frågan om löne-regleringen dragits in i debatten, om jag tänkte dra in dessa utgifter på t. ex. skollärarnas löner. Nej, herr Norman, det menade jag icke! Men eftersom herr Nilsson i Landeryd själv drog fram frågan om löne regleringarna och eftersom han, då frågan om löne-regleringen för statens affärsdrivande verk i fjol var före, reserverat sig för mindre anslag men icke gick upp för att försvara sin reservation, så menar jag, att då det gäller den saken, är man sannerligen icke så betänksam utan säger, att det är ett oundgängligt krav. Och då säger jag för min del, att här föreligger likaledes ett oundgängligt krav, såsom jag ser denna fråga.

Så har det ytterligare talats om kontrollanterna. Ja, det är klart, att om staten skall medverka, så måste staten se till, huru de blivande lokalerna komma att användas. Jag vill säga, att detta är en viktig sak, men icke tror jag, att det — som herr Norman

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

sade — skulle behövas särskilda kontrollanter för denna sak. Jag tror, att då vi ha folkskollärare över allt i våra bygder, så kunna vi i dem erhålla kontrollanter, varför det icke behöver bliva så dyrt att utöva denna kontroll. Man skall icke måla hin på väggen, då det icke är befogat.

Sedan kom herr Norman in på bygdegårdarna och sade, att man bör avvakta, huru de utveckla sig. Ja, vi ha också i utskottets betänkande vidrört den frågan, och vi önska gärna, att båda dessa tankar kunde mötas. Nu har herr Sjöblom sagt, att det i första hand beror på enskilt initiativ att få denna rörelse i gång. Det tror jag också, men jag tror, att om denna rörelse skall kunna föras ut i de avlägsna bygderna, så måste man för den söka att erhålla statens hjälp i en eller annan form.

Sedan slutade herr Sjöblom med att yrka bifall till utskottets hemställan, men ställde på samma gång en samvetsfråga till utskottet. Jag tror knappt, att herr Sjöblom behövt göra detta, om han läst utskottets kläm, där det heter, att dessa samlingslokaler böra vara ställda utanför *partimotsatserna*, d. v. s. det skulle icke vara något särskilt parti, som toge hand om lokalerna, utan det skulle vara lokaler, där partierna kunde mötas, vänstersocialister och högersocialister, liberaler och högermän. Det är icke meningen, att man skulle göra politik och slåss om lokalerna. Och vad vidare gäller hans fråga, om det är en kulturuppgift, en samhällelig uppgift, att en vänstersocialist kommer ut och håller ett föredrag, så överlämnar jag åt herr Sjöblom själv att besvara den frågan, jag skall icke närmare gå in på den. Men för min del vill jag bara säga, att jag tror det är farligare, om en vänstersocialist håller föredrag ute på landsvägen än om han håller det i en här ifrågasvarande samlingslokal.

Av herr Nilssons i Landeryd senaste anförande framgår, att han ser denna fråga på ett helt annat sätt än jag. Han säger, att om de ekonomiska förutsättningarna finnas på landsbygden, så att där kunna uppföras sundare bostäder, ger högre avlöning o. s. v., så behöver ingen vantrevnad uppstå där, då är detta nog, några behov därutöver finnas ej. Ja, herr Nilsson i Landeryd, men människan lever icke allenast av bröd. Jag har känt dessa andra behov under hela min uppväxttid, och det finnes tusen och åter tusen i vårt land, som fortfarande känna dem. Det kan hända, att en person som herr Nilsson i Landeryd kan komma långt utan att känna dessa behov, men det finnes många, som sökt sig ut för att få dem tillfredsställda. Ur denna synpunkt är det viktigt att åstadkomma sådana lokaler.

Sedan sade herr Nilsson — och han yttrade det i sitt förra anförande också — att man kan använda skollokalerna för detta ändamål. Ja, om man får det, men det kan finnas sådana orter, där man icke får det. Prästen, som är ordförande i skolrådet, har att ordna denna sak och att se till, vad som kan vara samhällsnyt-

tigt, och det kan hända, att han icke anser det vara samhällsnyttigt, att sådana föredrag hållas.

Så sade herr Nilsson i Landeryd, att om man vill tänka ut denna tanke helt och fullt, så skulle det bliva ett hiskiigt antal lokaler. Det finnes i hans kommun 11 skolhus, och tänk, sade han, om vi skulle ha 11 sådana här lokaler också! Men det är att driva saken in absurdum. Jag tror, att den ungdom, som nått något högre ålder, förmår gå något längre än skolbarnen. Tänker man sig, att det vore en församling, där man på ena eller andra platsen hade en mil till lokalen, så bleve det kanske svårt att gå till en sådan lokal, men jag tror, att man orkar att gå litet längre, då det gäller att åhöra ett föredrag en gång var fjortonde dag eller en gång i veckan än om det gäller att gå dit varje dag. Man kan salunda icke jämföra denna sak med skolbarnens gång till skolan, ty det är icke riktigt.

Jag tror sålunda, att då det gäller denna fråga, vi från landsbygden, vi som känna med och tänka med landsbygdens folk och ungdom icke kunna hålla fast vid den reaktionära tanken, att ingenting i detta fall skall göras, att allt är bra som det är, utan här måste göras något i denna riktning.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Herr Karlsson i Stockholm: Herr talman! Det var med en viss förvåning jag erfor, att en representant från landsbygden talade mot det förslag, som här föreligger. Det kunde eljest förefalla, som om det för lantmannanäringarnas representanter skulle vara ett intresse, att en motion sådan som denna icke avsges. Ty för städerna är det alltid ett intresse att från landsbygden suga till sig den bästa arbetskraften. Förhållandet är dock sådant, att från städernas sida behöva icke några särskilda åtgärder vidtagas för att få denna ström av befolkningen in till städerna. Den pågår i så oroväckande grad, att det verkligen är ett samhällsintresse icke bara för landsbygden utan också för städerna att söka åstadkomma något bättre förhållanden härutinnan. Ty vad blir i regeln resultatet av denna avfolkning av landsbygden och hopningen av massor av folk i städerna. Resultatet blir i allmänhet det, att efter några års vistelse i städerna ha stora delar av denna befolkning, som kommit från landsbygden, blivit så fördärvade, att man får söka vidtaga åtgärder för att få dem ut till landsbygden igen. Jag behöver bara erinra om det förhållandet, att för en stad som Stockholm är det ett ständigt behov att frigöra sig från denna mindervärdiga arbetskraft. Och vem skall sedan taga mot den? Jo, det blir landsbygden, som skall taga mot vad städernas industri icke anser sig ha behov av. Vore det då icke klokt att sörja för att landsbygden finge behålla sin befolkning så långt som möjligt?

Nu säger herr Nilsson i Landeryd, att han inser detta för väl, men han anser, att något särskilt behov av den ifrågasatta anordningen icke föreligger, ty vi ha våra skolhus. Jag kan erkänna, att i viss utsträckning kunna skolhusen tjäna som samlingslokaler, men

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

jag vill också erinra kammaren om en mycket viktig reform, som antogs här i riksdagen om inrättande av obligatoriska fortsättningskolor och som skulle träda i kraft senast 1924. Då komma att på folkskolelokaler på landsbygden, så stora krav att ställas, att jag icke tror, att det blir mycket tid över för att de skulle kunna användas till andra ändamål.

Herr Nilsson i Landeryd framhöll, att vad man egentligen borde inrikta sig på vore att bibringa ungdomen kärlek till jordbruksarbetet. Ja, jag är ense med herr Nilsson i Landeryd, att detta är den rätta vägen, men huru skall det ske? Skall det tillgå på det sättet, att man skickar ut ungdomen till några på färre orter belägna lantmannaskolor? Jag tror icke, att man kan lösa frågan på det sättet. Ty sådana skolor finnas endast till ett mindre antal. Nej, man måste nog bereda ungdomen tillfälle att på orten inhämta de kunskaper, som herr Nilsson i Landeryd ville, att den skulle erhålla, och då måste det finnas lämpliga lokaler för att man skall kunna bibringa den denna undervisning.

Då det här riktats en anmärkning mot, att i utskottets kläm man icke har pekat på att det även är ett intresse att tillgodose nöjesbehovet, så kan jag dock icke inse annat än att herr Nilsson i Landeryd borde vara tillfredsställd med utskottets utlåtande. Ty när utskottet däri talar om samhällseliga behov, så inrymmes väl däruti såväl detta intresse, som det herr Nilsson i Landeryd vill tillgodose eller att man söker bibringa den uppväxande ungdomen på landsbygden ökade insikter i jordbruksarbetet.

Vad sedan beträffar spörsmålet vad detta skulle kosta så vill jag endast erinra kammaren om vad redan herr Carlström yttrat, nämligen att frågan om det belopp, som skulle behövas, är något som utskottet icke givit sig in i prövning utav, och vad herr Carlström anförde var vad han själv ansåg vara behöfligt för ändamålet. Men jag vill erinra kammaren om att utskottet utgått från, att man icke behöver räkna med, att statens medverkan nödvändigt skall ske i form av kontanta bidrag till dessa lokaler. Den kan ske på olika sätt och i olika former, och därför har utskottets kläm fått den avfattningen, att man begärt utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statens medverkan må kunna lämnas. Den kan ske i form av upplåtelse av tomter från kronoegendomar eller i form av annat understöd från det allmännas sida.

Herr talman! Då jag tror, att man bäst tjänar detta intresse att behålla ungdomen ute på landsbygden genom att bereda denna landsbygdens ungdom tillfälle att icke blott tillgodose ett naturligt behov av ökat vetande utan också av god nöjeskultur, ber jag att få yrka bifall till utskottets här föreliggande förslag.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman! När jag hörde min ärade vän, herr Nilsson i Landeryd, så måste jag säga, att hans uppträdande förvånade mig. Det är mig bekant, att i de kretsar, där herr Nilsson i Landeryd umgås, har man ju numera ett vaket sinne för teater och verkligt kulturella nöjen, vilket jag med glädje iakttagit under några år. Så mycket mera förvånade det mig, att

Herr Nilsson i Landeryd intog den ställning till denna fråga som han gjorde. Vårt arbete är ju synnerligen växlande — somliga arbeta hastigare och för andra går arbetet så småningom — men alla anse, att man bör ordna ett så angenämt och trevligt och glatt samhälle som möjligt, ett arbetets samhälle, där man roar sig, när man har arbetat, och roar sig så, att man har lust att arbeta, när man skall arbeta.

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Denna motion skulle ju innebära ett litet led i en utveckling i den riktningen. Om vi nu se på huru folkets hus och andra samlingslokaler på landsbygden ordnas, måste man säga, att det system, som nu i 20—30 år varit rådande här i landet, innebär ett stort slöseri och har gjort mycken skada. På grund av de dävarande maktägandes avoghet först mot den frikyrkliga rörelsen, sedan mot nykterhetsrörelsen och naturligtvis, som följd därav mot den fackliga och politiska rörelsen, måste det byggas en hel del lokaler på landsbygden. Hade kommunerna från början tagit itu med att bygga, där det behövdes, hade det nu varit mycket mindre behov. Nu kan man komma till byar, där det finns kanske tusen personer eller icke ens det, och vad möter man? Jo, där finnes ett missionshus, frälsningsarmén har ett hus, baptisterna ha ett, blåbandisterna ett, goodtemplarna ett, och så finns ett folkets hus. Och vad är följden av ett sådant slöseri med byggnadsmaterial, med renhållning, eldning o. s. v.? Jo, följden är den, att ingen av dessa rörelser har en ordentlig lokal. Jag skall nu icke tvista om huruvida baptisterna och svenska missionsförbundet kunna ha sina lokaler tillsammans med folkets hus och fackföreningarnas lokaler. Jag för min del vill alla väl, men om också dessa samfund skulle ha särskilda lokaler, återstå ändå lokalerna för nykterhetsverksamheten och folkets hus och lokalerna för teatrar, föreläsningverksamhet o. s. v.

Hurudana äro en massa lokaler på landsbygden och även i städerna? Jo, tränga, illa byggda, byggda som en efterhärming av en kyrka, varigenom de bli fullkomligt oanvändbara för andra ändamål än ett möte en gång i månaden eller var tredje månad, kanske icke ens det. Om dessa lokaler nu bleve sammanslagna en fyra-fem stycken och byggda t. ex. så, att det vore en pelare i mitten och lokalen uppdelad i fyra—sex rutor genom bestanta skjutväggar på skeenor, kunde man ordna lokalerna större och mindre och ha kaférum och sammanträdesrum och över huvud taget praktiska lokaler, och då man finge ett teatersällskap till orten, kunde man öppna hela lokalen, och ha ett rum. Missionsvännerna byggde emellertid efter kyrkans mönster, och vad var sedan naturligare än att även nykterhetsvännerna skulle bygga efter samma system, valvsystemet. Folkets hus byggdes också med ett valv, och lokalerna blevo därför fullkomligt odugliga för allting utom för ett möte, och genom att de blevo små och torftiga, få människorna intet sinne för att ha det renare och trevligare. Man kan på många ställen icke se ut genom fönstren för årsgammal flugsmuts, och på många håll tagas fönstren icke ut på hela året, utan äro igenklistrade året runt. Det är visserligen bättre i Bergslagen och i Norrland, men på många ställen är det rent bedrövligt.

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

Jag är ju i allmänhet icke för anslag och statsunderstöd utan vanligtvis emot, och jag skulle icke gå för förslaget här heller, om det vore fråga om understöd i vanlig mening. Men här gäller det efter min uppfattning mera kontroll från statens sida, vägledning, råd och hjälp, än understöd, och det är därför, jag går med på saken.

Herr Nilsson i Landeryd säger, att man icke har vidare tråkigt på landsbygden i hans trakter. Jag har en god vän här, som nyss berättade en historia. Han kom från en trakt, som icke ligger så långt ifrån herr Nilssons i Landeryd hemtrakt. Där hade bondpojarna haft en fest här om kvällen — man måste ju ha litet omväxling i tråkigheten — och för att det skulle bli en hygglig fest, så voro alla stenhuggare och arbetare portförbudna, och endast societeten fick tillträde. Det började med att pojarna söpo ur det brännvin, de hade med sig, och det var icke så litet, varpå det etablerades ett slagsmål, där en tredjedel av pojarna höll en annan tredjedel, medan den återstående tredjedelen slog de fasthållna. Så höll man på halva natten, och flickorna voro rasande för att de icke fingo dansa. Men hela nöjet bestod i att slåss.

Nu är detta en trakt, vars arbetare och bondpojkar i regel äro fända för att vara så pass konservativa, att de säkerligen med förtjusning acceptera ett motstånd mot ett kommunalt folkets hus. Ty jag hade en bekant i Gävle, en hamnarbetare, som arbetade i den trakten för några år sedan, jag tror det var 1914, och han berättade, att arbetarna där, när de fått en sup, så att livsandarna vaknade, gävo uttryck åt sina känslor genom att gråta, som man gör på medeltidens vis i Småland och Blekinge, då man blir arg, gråta över att en så gudlös och eländig människa som Branting skulle ha säte i Sveriges riksdag. Då förstär ni, att de äro rätt konservativa, i. o. m. konservativare än herr Nilsson i Landeryd.

Som sagt, det är nog nödvändigt, att folket även i de mera avlägsna bygderna, där det nu ser tämligen lugnt och tamt ut, med undantag av ett eller annat fyllekalas och slagsmål, få litet hjälp, då det gäller att få lokaler att samlas i och få någon smula upplysning. Ty det är i alla fall så, att i en trakt, som är så avstängd, som den nu äsyftade, komma nya idéer, när de bryta in där, icke befruktande som ett värregn, utan de verka explosivt, så att människorna bli yra i huvudet och varken veta ut eller in. Det kan nog vara bra, att vara konservativ ibland, men det skall vara med måtta. Man förtjänar icke på att vara alltför konservativ, och jag anser, att min vän von Landeryd är till slöseri konservativ.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan!

Herr Norman: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr Carlström kritiserade de siffror jag hade nämnt; han tyckte, att det innebar en överdrift då jag talade om de 11 miljonerna och mycket däröver. Jag vill då erinra om att herr Karlsson i Stockholm påpekade, att herr Carlströms siffror icke voro utskottets. Jag vet icke, om underkännandet berodde på att de voro för

höga eller för låga; det vill jag lämna osagt. Emellertid, denne le- *Om bidrag för*
 damot av utskottet ville alltså icke stå för herr Carlströms siffror. *uppförande av*
allmänna

Om det nu är så, att 11 miljoner — det var den högsta siffra, som herr Carlström kom till — skulle vara alldeles för mycket, skulle jag också vilja göra en liten vidräkning med herr Carlströms aritmetik. Han talade om att vi tänka oss en samlingslokal i varje eller varannan landskommun och ett visst anslag till varje, blir det så och så mycket. Den högsta räkningen kom till litet över 11 miljoner. Men det är redan påpekat av herr Nilsson i Landeryd, att det icke är säkert, att det alltid är tillräckligt med en lokal i varje socken. Det finnes socknar med så stora avstånd, att de kunna behöva flera lokaler. Kommer det icke då att bli här, som det blev med dyrtidsanslagen. Då det fanns tillgängliga statsmedel, anslagna till att lätta dyrtidens tryck, under förutsättning att kommunerna själva skrapade ihop ett lika stort belopp, var det många kommuner, i vilka icke något egentligt behov av dylikt understöd fanns, men eftersom staten frikostigt hade ställt medel till förfogande för utdelning hos kommunernas medlemmar, därest kommunerna själva bidrogo med en del, var det många, som lade in ansökan om att få av detta anslag, och jag vet kommuner, där man sedan hade ett förfärligt snickeri för att få användning för de medel, som man delvis själv fick punga ut med och delvis fått från staten. Egentligen fanns det inget behov att använda dem, men eftersom man fått dem, måste de användas, och de utdelades därför till sådana personer, att det väckte allmän uppmärksamhet och förundran, att understöd skulle ges på håll, där det var fullkomligt obehövt. Kan man nu icke tänka sig, att utvecklingsgången blir densamma här. Om det blir bekantgjort, att staten ställer till förfogande medel för uppförande av byggnader i olika delar av landet; kommer man icke då på många orter att resonera som så: »Då vi nu kunna få så och så mycket pengar för att få en lokal, varför icke då skaffa oss en?» Och då kommer det säkert att komma in krav från flera håll än herr Carlström beräknat, från mer än hälften av landskommunerna.

Kostnaderna för varje sådant byggnadsföretag är en annan sak. Herr Carlström beräknade dem till ett par tusen kronor, tre tusen, kanske fem tusen. Ja, med de nuvarande byggnadskostnaderna, särskilt då man skall tillgodose herr Vennerströms krav på att de konstnärliga intressena skola beaktas, så att lokalerna få ett trevligt utseende och byggas i vacker stil, komma de säkerligen att bli ganska dyrbara och följaktligen kraven på statskassan ställas till vida högre belopp, än herr Carlström antytt. Vi komma nog däri-genom till en slutsumma, som icke kommer att stanna vid de 11 miljonerna utan, som jag tillät mig nämna, kommer att uppgå till tiotal miljoner.

Det har också sagts, att man väl ändå icke skall föra upp dessa lokaler så tätt, som skolhusen ligga, och vidare sade någon, jag tror, det var herr Sjöblom, att man behövde dessa nya lokaler därför, att de skulle bli litet bekvämare. Man kunde icke fordra, att en arbetare eller någon annan sådan person, som kommer från sitt ar-

*samlings-
lokaler.*

(Forts.)

Om bidrag för bete, skulle finna vila och förströelse i att sitta i en trång skolbänk i en skolsal. Därför måste det bli rymligare lokaler, som kunde ge mera vila och där sittplatserna kunde göras mera rymliga. Men om jag har att välja mellan att gå en lång väg, kanske ett par mil. för att sitta på en bekvämare plats och att gå, låt oss säga en fjärdingsväg för att sitta på en obekväm skolbänk, tror jag, jag föredrar den kortare vägen, om det gives samma tillfälle till upplysning eller förströelse på båda ställena. Själv har jag mången gång suttit i en trång skolbänk och därvid haft mera nytta och nöje än då jag suttit i en bekväm fåtölj i någon av Stockholms nöjeslokaler. Därför vill jag icke ge så mycket för den tankegången, att det skulle vara en så ofantligt stor fördel, att få bekvämare sittplatser.

Herr Karlsson i Stockholm och herr Månsson i Hageström uttalade bägge sin förvåning över att motståndet mot föreliggande förslag kommer från landsbygdens representanter. Vi äro givetvis tack samma för att vinna stöd för våra landsbygdsintressen. Men vi vilja också förbehålla oss rätten att betänksamt pröva och granska förslag som till synes äro rena landsbygdsintressen och säga vår mening om desamma. Jag har tidigare framhållit, att bakom såväl motionen som utskottsutlåtandet ligger en mycket vacker och behjärtansvärd tanke, men man måste icke blott se på den saken, utan även något på de konsekvenser, ekonomiska och andra, som ett bifall till utskottets förslag skulle föra med sig.

Jag vill också för min del inlägga en gensaga mot en hel del påståenden, som fällt här om tråkigheten på landsbygden, och herr Fabian Månssons karrikatur av hur det går till på landsbygden, vid en del tillfällen. Det var en av herr Månssons vanliga överdrifter, som jag tror, vi icke böra rätta oss efter. För min del har jag samma uppfattning som herr Nilsson i Landeryd, att jag icke känner till någon tråkighet på landsbygden; och från huvudstaden, som väl skulle ge möjlighet till förströelse i vida större utsträckning än den »tråkiga landsbygden», längtar jag till mitt lilla hem på landet. Så är det med den saken.

Herr Månsson kom med ett förslag om en lösning på frågan, som innebar att man i stället för många olika lokaler på en plats, skulle bygga en stor samlingslokal, avsedd att tjäna alla på platsen förefintliga behov, och indela denna i t. ex. sex rutor, av vilka för varje olika ändamål skulle disponeras en ruta, så när som på de fall, då man behövde använda en större sal. Jag undrar, om det verkligen vore så tilltalande, om i en sådan byggnad samtidigt, såsom kanske bleve fallet, på den ena rutan frälsningsarmén hade en tillställning, på den andra pågick en gudstjänst, anordnad av de frireligiösa, på den tredje ett dundrande agitationsmöte med Fabian Månsson som talare o. s. v. Jag tror, att även de bastantaste dör-rar skulle släppa igenom både ljud och missljud, som skulle göra det mindre trevligt på de olika hållen. Jag tror därför icke, att den lösningen vore den lämpligaste, särskilt som härtill ytterligare skulle komma, att det nog skulle visa sig bli tämligen svårt för olika före-

ningar att enas om de tider de var för sig skulle disponera över gemensamma lokaler.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Herr vice talmannen, som under herr Normans anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr O s b e r g, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Det är icke utan stor tillfredsställelse som jag förnimmer, att städernas befolkning nu börjar se, vad jag för min enskilda del sett många år, nämligen den stora faran av att städerna bli alltför mycket överbefolkade, medan landsbygden blir avfolkad. Att man rörande de åtgärder, som föreslås i denna motion och som ju måste ses i samband med övriga åtgärder, som äro ägnade att förhindra flykten från landsbygden, inlägger sparsamhetssynpunkter, kan jag gott förstå, och herr Nilssons i Landeryd invändningar äro därför icke svåra att fatta. Han hänvisar av sparsamhetsskäl till att skol-salarna kunna användas som samlingslokaler i de olika fall, då behov av sådana göra sig gällande. Detta har visserligen gått för sig hitintills. Men den ärade talaren på Stockholmsbänken, herr Karlsson, framhöll härvidlag, huru upptagna dessa lokaler komma att bli i framtiden. Detta förändrar ju hela ställningen och minskar möjligheten av att i fortsättningen begagna denna utväg. Jag vill dessutom icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, att det icke alltid är så angenämt för vare sig lärare i en skola eller barnen att på morgonen, då de komma för att börja sitt arbete, finna skol-lokalerna nedsmutsade. Jag tror verkligen, att vi gjorde en stor tjänst åt skolan, om vi avskaffade dessa möten, som måste hållas i dessa skolor på grund av bristen på andra lämpliga lokaler. Här uppstå mer och mer föreningsrörelser på landsbygden med uppgift att tillgodose olika grenar av lantmannaintressen. Jag behöver väl ej betona, att de lokaler, som äro behöfliga, sålunda visst icke uteslutande skulle tjäna som nöjeslokaler, utan även och icke minst göra det möjligt för olika sammanslutningar på landsbygden, som finnas och ytterligare komma att uppstå, att kunna hålla sina sammanträden för dryftande av gemensamma angelägenheter.

Jag tror verkligen, att jag måste säga, att de herrar, som ha så stora betänkligheter mot att genomföra ett sådant förslag som det nu föreliggande, verkligen, betecknande nog, icke förmått att fatta, vad saken egentligen innebär. Vi ha länge nog försökt oss på denna sparsamhetspolitik, och vi måste nu ovillkorligen anlägga något andra synpunkter och gå till handling på detta område, i det att vi vidtaga mera praktiska åtgärder. Jag vill naturligtvis i likhet med herr Nilsson i Landeryd gärna medgiva, att detta icke är den enda framkomliga vägen, när det gäller att afhjälpa den brist, som i föreliggande avseende är rådande. Den ekonomiska sidan av saken måste givetvis i varje fall bli behörigen beaktad, då den ju är av grundläggande betydelse. Men man be-

Om ³bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

höver dock icke låta den ena goda saken skämma den andra, utan man kan med fördel låta de ekonomiska och praktiska synpunkterna löpa parallellt. Skola vi fortsätta, mina herrar, med den politik, som vi hittills följt, så bli, som den ärade talaren på Stockholmsbanken påpekade, olägenheterna för städernas befolkning icke de minsta. Denna onaturliga vandring in till städerna verkar naturligtvis i högsta grad beskärmande och hämmande på folkets produktiva arbete. En given följd av förhållandena blir, att i dessa stora samhällen, som sålunda uppstå, det blir tusentals personer, som icke kunna göra någon nytta för sig just på grund av denna sammankörning av människor. Låt oss betänka, vad det vill säga, att arbetarfamiljernas barn icke få den minsta möjlighet att utföra något samhällsgagneligt arbete, förrän de äro vuxna. Huru olika är det ej på landsbygden, där barnen kunna börja att fylla vissa myttiga uppgifter, som verka fostrande och icke hämmande på utvecklingen, utan göra barnen till goda medborgare. Man kan emellertid ej gärna förebrå de stora samhällena, att där ej samma goda förhållanden råda, då det ju ej är möjligt att där bereda dygessättning åt barnen vid sidan av skolgången, medan det för dem måste vara viktigt att redan i tidiga år även få ägna sig åt gagnande arbete.

De talare, som här uppträtt med sådan skärpa mot detta förslag, kan jag för min del ej följa, just därför att åtgärder i föreslagen riktning skulle, som sagt, lända till att det skulle vara möjligt för sammanslutningar att dels hålla ekonomiska möten och dels anordna mera direkta nöjesmöten. Och vad jag ser för min del i detta som en stor fördel, är det, att en sådan sockenstuga, eller vad den nu skall kallas, kunde läggas på en öppen och trevlig plats i samhällets centrum, så att det hela kunde skötas mönstergillt. Man fick naturligtvis icke alldeles lämna ur räkningen, att någon kontrollerande myndighet, t. ex. någon av kommunalnämnd eller kommunalfullmäktige utsedd person, skulle tillsättas för att ha översikt över lokalen och dess användning. Då ginge det bättre och lättare att kontrollera nöjena, än vad som nu är fallet. Om nu t. ex. landsbygdens ungdom skall bygga sig en dansbana, ja, då väljer man den mest undanskymda plats, som finnes, och där finnes sedan möjlighet att företaga både det ena och det andra, som är mindre lämpligt. Förlades åter en sådan samlingsplats mera i dagsljuset, så bleve det på ett helt annat sätt med nöjena.

Vi få icke vara för trångsynta, vi som äro från landsbygden, utan tänka på att utvecklingen går framåt och att den icke bör hämmas, och det gäller därför att se klart på situationen. Hur var det icke med egnahemsrörelsen? Vilka är det, som ha hämmat den? Jo, jag tror, och jag vågar påstå, att jag även kan få bekräftelse härutinnan, att det varit landtmännen själva, som motsatt sig utvecklingen härvidlag. Och nu se vi följderna. Jag hoppas

emellertid, att det ännu skall vara tid att reparera, vad vi här försummat.

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Carlström: Herr talman! Endast ett par ord. Jag tror för min del, att en del talare här i debatten inlagt mera i utskottets utlåtande, än vad som egentligen hör dit. Jag ber sålunda att få fästa uppmärksamheten på att då herr Norman talade om vilka stora summor detta företag skulle sluka, liksom då herr Månsson i Hagaström talade om att gå tillväga på ett särskilt sätt, då det gällde att sammanföra olika kategorier av intressenter under samma tak, detta torde vara att utvidga ämnet alltför mycket. Det står i utskottets utlåtande, att här vore fråga om samlingslokaler »i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem». Det kanske blir svårt att avgöra, vilka som ha resurser och vilka som icke ha det. Men om det är fråga om en stark och kraftig kommun med många innebyggare och med intressenter, som ha råd att bygga lokaler utan statens hjälp, så är ju förslaget så lagt, att något anslag i sådant fall icke skall komma i fråga. Jag vill därför säga, att då herr Norman resonerat om de siffror, som skulle fordras för att lokalerna skulle komma till stånd, så är det att gå alltför långt. Jag tvivlar på att anslagen, som jag förut sade, ens skulle bli så stora, som här ifrågasatts, utan tvärtom komma att te sig ganska blygsamma, i varje fall under de närmaste åren.

Sedan sade herr Norman, att vice ordföranden upplyst om, att det icke var utskottet som gjort beräkningar angående kostnaderna, och han undrade därför, vem som gjort dessa beräkningar. Det har icke ingått i utskottets uppgift att göra några kalkyler, men jag tillät mig att framdraga dessa siffror, därför att då frågan var uppe i första kammararen — det var 1913 — så resonerade man om siffrorna och utgick därvid ifrån ett så lågt medelbelopp som 1,000 kronor, och då ville jag på grund av penningvärdets fall naturligtvis räkna med något högre belopp. Men siffrorna äro i varje fall icke avskräckande.

Herr Norman förklarade vidare, att han hade samma uppfattning som herr Nilsson i Landeryd i denna fråga och att det icke var så tråkigt på landsbygden. Ja, i det fallet vill jag då endast konstatera, att herr Nilsson i Landeryd och herr Norman äro ett ganska maka par. Jag vet ej, om herr Nilsson i Landeryd känner sig tilltalad härav, men jag kan ej undgå att fastslå, att det förhåller sig så.

Jag måste ännu en gång peka på att det förundrar mig, att man från landsbygden kan komma fram med sådana antydningar, som här skett, att det är ingenting att göra i detta fall, då det icke finns någon tråkighet och icke heller behövs någon vidare upplysning. Herr Nilsson i Landeryd ville särskilt göra gällande, att rätta vägen att gå

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

vore att skaffa ungdomen fackutbildning och att lära den att älska arbetet. Ja, det är så riktigt. Men jag vill säga, att det förhåller sig väl ändå så, att ute i bygderna lära sig nog de unga att älska arbetet hemma hos far och mor, och det är långt ifrån säkert, att man lär sig älska arbetet mera i skolorna. Den kärlek man där inhämtar till arbetet, är knappast så stor, då man kommer tillbaka. Å andra sidan vill jag framhålla, att då det säges, att fackutbildningen skulle vara förutsättningen för att man skulle hålla sig kvar på landet, jag känner personer, som varit väl fackutbildade men likväl slagit vantarna i bordet, medan jag å andra sidan känner personer, som icke alls varit fackutbildade, men likväl visat sig så mycket känna till arbetet, att de rett sig ganska bra. Jag tror, att det vore lyckligare att utbreda litet mera fackkunskap ute i bygderna genom föredrag än genom att skicka ungdomen till dessa anstalter, dit i varje fall icke mer än ett fåtal kan komma. Det kan nämligen icke komma ifråga att på långt när alla kunna få den erforderliga utbildningen i skolorna, och för mig framstår det som ett önskemål, att icke bara de förmögnare böndernas barn skola få tillfälle till fackutbildning, utan jag vill att alla skola beredas tillfälle härtill. Jag vill, att det skall komma så långt, att varje jungfru och dräng ute i bygderna skall känna sig ha fått nödig upplysning och på samma gång komma att älska sitt arbete och lära sig hålla sin sysselsättning högt. Det är just på den punkten det brister så ofantligt mycket i vår tid. Det anses icke fint att vara bonde och ha grova sysselsättningar. Detta är en missuppfattning, som vi måste ha bort i landet, annars försvinner ungdomen från landsbygden och beger sig in till städerna, där de tro att det är finare arbete. Jag tror, att det är en angelägenhet av stor betydelse att söka få utbreda riktigare uppfattningar och synpunkter i detta avseende, och därför skulle det föra med sig en verkan i god riktning på landsbygdens ungdom och befolkning, om denna fråga bleve löst.

Herr N y l a n d e r: Herr talman! Det är ju trevligt att höra, med vilken iver herr Carlström förfäktar strävandena att få mindre tråkigt på landsbygden. När jag i fjol försökte få mindre tråkigt i städerna genom att framlägga min s. k. kabaret- och teatermotion, då uppträdde herr Carlström bestämt mot en sådan strävan från stadsrepresentanternas sida. Då jag nu hör en hel del andra landsbygdens representanter förklara, att det icke är så förfärligt tråkigt ute på landsbygden, så skall jag i detta fall följa herr Carlströms förfarande, då det gällde min motion, i så måtto att jag yrkar avslag å utskottets betänkande.

Herr A n d e r s s o n i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Även jag ber att få yttra några ord närmast för att försöka återföra diskussionen till vad den egentligen bör hålla sig till. Den har nämligen här kommit att sväva ut alldeles i det oändliga på områden, där den strängt taget icke borde höra hemma. Så har man på vissa håll utbrett sig över, hur det är ställt på landsbygden och huru man bör

gå fram för att få utvecklingen in på bättre banor. Särskilt har herr ordföranden i utskottet mycket kraftigt utvecklats, att landsbygden måste få det bättre ställt i fråga om sina nöjesmöjligheter och sådant, än vad som för närvarande är fallet. Han har visserligen senare gjort vissa tillägg och gjort gällande, att det även är nödvändigt att tillgodose kraven på ökad upplysning och utbildning genom anordnande av fackliga föredrag. Jag är också lantman och känner lantmannaförhållandena och har alltid intresserat mig för landsbygdens utveckling på den väg, där det egentligen kan bli tal om någon utveckling, nämligen ifråga om de verkliga lantbrukarnas och lantarbetarnas ökade fackutbildning, varigenom ensamt man kan tänka sig en möjlighet att bidra till den allmänna produktionens höjande i en sådan riktning, att det verkligen kan uppstå en ökad välmåga i landet.

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Men jag kan för min del absolut icke förstå de herrar, som hålla före, att man med dessa samlingslokaler, där man skulle samlas och åhöra åtskilliga föredrag i den ena eller andra riktningen, skulle kunna bidra till att öka nöjet på landsbygden. Tro herrarna verkligen, att man skulle kunna bibehålla landsbygdens ungdom genom att upprätta biografer och danstillställningar och sådant? Ty det bleve väl de förnämsta nöjena, som skulle särskilt draga den egentliga ungdomen. Jag tror icke alls på detta och kan icke finna att det skulle vara på något sätt till nytta för att tillförsäkra landsbygden produktiva krafter. Därför kan jag icke heller i det fallet gilla den utveckling, som diskussionen här syns leda till.

Jag tyckte, då jag läste denna utskottets framställning och dess motivering, att där var någorlunda sans och måtta i utskottets framställningar, fast jag icke helt kunde instämma i dess motivering. Där säges bl. a. på sid. 5: »Särskilt vill utskottet framhålla, att sådana anordningar, som här avses, otvivelaktigt skulle bli av stor betydelse för motarbetande av den flykt från landsbygden, som pågår och synes alltjämt vara i tilltagande.» Jag tror icke alls, att så är förhållandet; men vi ha en annan sak, som vi böra hålla på och skola hålla på, och det är att våra ungdomar besöka de verkliga undervisningsanstalter, som vi ha. Det är icke sant, som utskottets ordförande säger, att utbildningsmöjligheter saknas, när de unga komma från folkskolan. Vid senaste årets riksdag beslöts i det hänseendet fortsättningsskolor; och vi ha ju lantmannaskolor och folkhögskolor, där ungdomen kan få verklig utbildning under ledning av fackmän, som äro kunniga och kompetenta och ha förmåga att meddela undervisning. Jag tror icke heller alls, att dessa föredragshållare, som skickas ut för att tala i dessa samlingslokaler, alltid äro män, som kunna undervisa i en fullt lämplig riktning. Herr Fabian Månsson var i detta sammanhang inne på, att alla möjliga åsikter skulle utkolporteras och utpredikas från dessa samlingslokaler; men jag vill då endast säga, vad komme det egentligen att betyda, vad skulle det göra samhället för nytta? Om det t. ex. kommer en s. k. bondeagitator eller en av oss bönder och talar om, hur dåligt och illa vi behandlas av hela samhället, hur vi få den ena olyckan efter den andra på oss, och talar om detta för våra ynglingar

Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)

och ungdomar, kan det bidra till att få dem att stanna på landsbygden? Eller om det kommer en arbetareagitator, t. ex. låt oss säga herr Sjölander, ut till lantarbetarna och talar om att de skola ha minst 1,200 kronor om året jämte alla naturaförmåner, kan det bli annat än missnöje? Det finnes under sådana förhållanden ingen annan möjlighet än att även de ge sig av åt städer och industrisamhällen. Dessa samlingslokaler kunna icke, så vitt jag förstår, hålla folket kvar på landsbygden, utan tvärtom. Låt vara att man i stort sett skulle kunna förstå, vad som i detta fall ligger underförstått i kravet på den utredning, varom utskottets ledamöter enat sig; men när de skriva osanningar, såsom är förhållandet i den av mig refererade punkten, kan jag icke vara med därom. Det är med dessa korta meningar, som jag velat säga, att jag lika litet kan förstå hela diskussionen som dem, vilka här så ivrigt yrkat på bifall till utskottets förslag. Jag kan icke förstå, att deras grundsyn härvidlag är den riktiga, sådan den i debatten här kommit till synes; den är, enligt mitt förmenande, alldeles motsatsen.

Av dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag begärde ordet för att först göra en anmärkning mot herr Fabian Månsson, då han nämnde någonting om förhållandena på en plats nära min hembygd, där det skulle gå till på ett fruktansvärt sätt. Jag vill säga, att om herr Fabian Månssons yttrande i den vägen var avsett att i någon mån karaktärisera förhållandena på en trakt, som gränsar till min hembygd eller i dess närhet, gav det en alldeles skev bild av förhållandena. Där förekomma icke sådana orgier, som han talade om.

Jag skulle, med anledning av vad som framgick av herr Karlsons i Stockholm anförande, då han trodde, att de här lokalerna och den verksamhet, som där komme att bedrivas, skulle i någon mån ersätta jordbruksundervisningen på landsbygden, vilja säga, att detta icke är ifrågasatt och ifrågasättes varken av motionären eller utskottets ordförande, utan den undervisningen behövs nog lika väl i alla fall. Och jag påstår, angående vad herr Carlström nyss yttrade om den antipati, som enligt vad han trodde visar sig mot personer, som genomgått lantmannaskolor, att det just är kunskaper, som utgöra den nödiga förutsättningen för ett ekonomiskt bedrivande av jordbruket. Skola jordbrukarna kunna avlöna sitt folk och få en dräglig existens, så måste de driva sitt jordbruk fullt rationellt och med utnyttjande av alla de möjliga förutsättningar, som finnas; och detta anser jag icke kunna gå för sig på något annat sätt än att man har de kunskaper som äro erforderliga för sådant ändamål.

Jag ber också att få säga ett ord med anledning av herr Nylanders yttrande angående kabareterna. Såsom ett tack för sist, om jag så får uttrycka mig, med anledning av herr Carlströms ställning i föl i kabaretfrågan, yrkar nu herr Nylander avslag på den här föreliggande motionen. Utav detta skulle väl följa, att om kammaren nu beslutar i enlighet härmed, påräknar herr Nylander för sin del, att

herr Carlström och motionärerna framdeles skulle stödja ett eventuellt förslag beträffande kabarefrågan. Det kan utveckla sig ganska betänkligt på det sättet.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

*Om bidrag för
uppförande av
allmänna
samlings-
lokaler.
(Forts.)*

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke längre fördröja denna diskussion, men jag kan icke finna annat med avseende på hela den debatt, som utspunnit sig i denna fråga, än att man stirrat sig blind på de skräckmålningar, som gjorts från deras sida, vilka icke velat vara med om någonting, men icke beakta den begränsade form, i vilken kravet här i utskottets kläm framställts. När jag hörde herr Norman, fick jag det intrycket, att han ville utlägga utskottets yrkande därhän att, därest detta nu går igenom, börjar här omedelbart en miljonrullning från statens sida, och då kommer den ena kommunen efter den andra med sina äskanden i oändlighet. Men vad är det utskottet hemställer? Det hemställer, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statens medverkan må kunna lämnas» o. s. v. Jag förstår icke, varför man skall vara rädd för en sådan utredning. Det lär väl ändå även från det håll, som här bekämpar utskottets uppfattning, dock få medges, att med den stigande demokratiska kultur, som följer med utvecklingen, det blir allt större och större behov även ute på landsbygden att få lokaler, där man dels kan samlas till överläggningar i olika kulturella och andra på dagordningen stående frågor, liksom det också är nödvändigt att få lokaler åt den stigande upplysningsverksamhet, som det givetvis blir allt nödvändigare och nödvändigare med i ett demokratiskt samhällsskick, att den bedrivs icke minst ute på landsbygden.

Jag må därför säga, att den begränsning, som ligger i detta yrkande är sådan, att kammaren borde utan vidare meningsskiljaktigheter kunna enas om detsamma. Det tyckes mig dock, som om man bakom meningsmotståndarnas argument kan skönja en slags farhåga för att, därest en sådan medverkan ifrån statens sida lämnas, det därmed skulle beredas utrymme för tendenser och strömningar, som strida mot de intressen, som företrädas av konservativa lantmannagrupper. Men detta är väl ändå att göra skräckmålningar ända in i det rosenrasande.

Vad herr Nylanders yttrande beträffar, förstår jag mycket väl, att han efter herr Normans anförande lät sin tanke vandra till kabarekulturen. Jag måste dock å andra sidan säga, att nog är det litet vågat av herr Nylander att nu bringa i erinran den olyckliga motion, som han väckte och som rönt det välförtjänta ödet, att av kammaren avböjas. Ty den slags kultur, som herr Nylander vill främja, vilja vi icke främja genom att biträda åtgärder sådana som utskottet har ifrågasatt; vi vilja främja en kultur, som utvecklar sig i rakt motsatt riktning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Jag vill bara anmärka, att då

Om bidrag för
 uppförande av
 allmänna
 samlings-
 lokaler.
 (Forts.)

herr Engberg säger, att det här icke är fråga om miljonrullning utan om en »utredning, huruvida och i vad mån» statens medverkan må kunna lämnas för ifrågavarande ändamål, så kan ju visserligen detta vara riktigt. Men å andra sidan: gå vi nu med på en utredning, hava vi på visst sätt givit på hand att antaga det som utredningen kommer att påvisa som önskligt. Detta är det vanligt sättet: först en utredning och sedan måste man taga det förslag, som kommer av utredningen. Och då kommer också miljonrullningen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan, som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1 röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viuner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan, som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 53 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 18.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 150, angående ny stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet;

nr 151, angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden;

nr 159, angående anslag till anordnande av en allmän jordbruksräkning; och

nr 160, angående avtal om inköp av brännstovv för statens räkning.

Ifrågavarande propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 19.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 24 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18, angående anslag till trädgårdsskolorna vid Adelsnäs och i Härnösand, föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av *Ang. anslag till vissa trädgårdsskolor.*

Herr *Magnusson* i Skövde, som yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra ett par anmärkningar och framställa några önskemål vid ifrågavarande punkt.

Det framgår av propositionen, att det begärts ökade anslag för undervisning i trädgårdsskötsel, speciellt vid trädgårdsskolorna i Härnösand och Adelsnäs. Det har icke kunnat undgå att väcka viss uppmärksamhet åtminstone hos dem, som äro något inne i förhållandena, att då trädgårdsskolorna särskilt den i Adelsnäs kommit till ett sådant resultat med avseende å de kostnader, som uppstått, att det blivit brist på verksamheten under föregående år, man i räkenskaperna värderat elevernas arbetskraft till endast 40 öre per timme. Det heter i propositionen, att man måste erkänna, att då arbetskraften är så ovan o. s. v. den icke gärna kan beräknas till högre belopp. Det förhåller sig dock så, att den arbetskraft det här är fråga om, nämligen elevernas vid trädgårdsskolorna, icke kan kallas ovan i det att det fordras minst tre års föregående praktik i yrket för att man överhuvud skall få plats såsom elev i en sådan skola. Jag tror, att trädgårdsmännen i landet äro allmänt ense om att det icke finnes några trädgårdar, som arbeta med så van arbetskraft som trädgårdsskolorna. Därför är det litet förvånande att man icke värderar denna arbetskraft till mer än 40 öre per timme; säkerligen är den ofantligt mycket mera värd.

Det är en annan omständighet jag i detta sammanhang vill peka på. Vid 1917 års riksdag, då det gällde anslag till trädgårdsskolorna, tillät jag mig motionera om inspektion av desamma. Motionen blev då avslagen under motivering bl. a., att det på grund av ett kom-

Ang. anslag
till vissa träd-
gårdsskolor.

(Forts.)

mittéarbete, som då var i gång, gällde att omorganisera vissa förhållanden, som stodo i samband med trädgårdsskötseln. Man skulle då för framtiden få inrätta en inspektion även av trädgårdsskolorna. Så vitt jag känner, är det fortfarande illa beställt med den saken. Visserligen äro skolorna ställda under lantbruksstyrelsens överinseende, men någon effektiv inspektion, tror jag mig kunna konstatera, förefinnes icke. Det är ju alldeles uppenbart, att det icke är riktigt eller lämpligt att staten bidrager med vissa belopp till en undervisningsverksamhet, som icke är ställd under en effektiv kontroll. Jag nämner detta utan att därmed vilja på något sätt utsäga, att det skulle råda missförhållanden på området. Men det är ju klart, att skall staten anslå medel för denna verksamhet, bör också en effektiv inspektion åstadkommas. Jag tror också, att det i längden icke är nyttigt för denna undervisningsverksamhet, att den icke blir föremål för en sådan verklig kontroll.

Jag vill alltså på denna punkt utan att göra något yrkande dels ha uttalat att jag anser de beräkningar, som trädgårdsskolorna ha lämnat, icke äro riktiga därigenom, att insatsen av elevernas arbetskraft är för lågt värderad, dels ock ha uttalat en förhoppning om att man snarast inom lantbruksstyrelsen bör ställa så till, att det blir en saklig och effektiv inspektion av skolorna.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. anslag
till undervis-
ning i träd-
gårdsskolel.

Punkten 19, angående anslag till undervisning i trädgårdsskötsel.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 14 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till undervisning i trädgårdsskötsel å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 24,300 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft tre inom andra kammaren väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen

nr 133, av herr *Brännström m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte för 1921 å extra stat anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett belopp av 78,000 kronor att användas såsom bidrag med 3,000 kronor i avlöning åt en inom vart av rikets 26 hushållningssällskap anställd konsulent med skyldighet att meddela undervisning i trädgårdsskötsel, under villkor att övriga kostnader för vederbörande konsulenter bestredes av landsting, hushållningssällskap eller eljest samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:ts kunde finna gott föreskriva;

nr 201, av herr *Brännström*, vari hemställdts, att riksdagen måtte för år 1921 å extra stat anvisa ett anslag å 18,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande till täckande av halva totalomkostnaden för den genom hushållningssällskapens försorg föranstaltade premiering av trädgårdar hos lägenhetsinnehavare och jordbrukare, vars åkerareal icke överstege 15 hektar; samt

nr 259, av herr *Welin*, vari hemställdts, att riksdagen ville besluta

1) att till ettåriga kvinnliga kurser i trädgårdsskötsel å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 10,000 kronor; och

2) för beredande av stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid ifrågavarande kurser å extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag av 5,000 kronor.

Ang. anslag till undervisning i trädgårdsskötsel.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å de i ämnet väckta motionerna till undervisning i trädgårdsskötsel å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 24,300 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr B r ä n n s t r ö m: Herr talman, mina herrar! Då jag jämte ett antal ledamöter i denna kammare väckt tvenne motioner, som av utskottet behandlats vid denna punkt, skall jag be att få säga några ord.

Av de motioner, som av mig framburits, handlar den ena om statsbidrag till avlöning åt trädgårdskonsulenter under samma villkor som statsbidrag till jordbrukskonsulenter och avser anslag till en trädgårdskonsulent inom varje av rikets 26 hushållningssällskap.

I den andra motionen har jag yrkat statsbidrag till premiering av mindre trädgårdsanläggningar.

Jag skall icke här ingå på frågan om trädgårdsodlingens stora betydelse för vårt land och icke visa, huru ofantligt mycket vi i det fallet ha att göra, och huru som vi med avseende på åtgärder från statsmakternas sida i detta fall äro betydligt på efterkälken jämfört med de bidrag våra grannländer lämnat till denna näring. Jag skall icke närmare ingå på denna fråga, då jag vet, att såväl denna kammare som jordbruksutskottet förr kraftigt betonat betydelsen av trädgårdsodlingens främjande. Utskottet har nämligen på grund av tidigare väckta motioner hemställt om utredning angående vilka åtgärder, vore att vidtaga för trädgårdsodlingens utveckling i detta land och vad som för detta ändamål behövdes i fråga om statsbidrag. Kungl. Maj:t tillkallade också sakkunniga under år 1917, och dessa avlämnade sitt betänkande i mars 1918. Dessa sakkunnige hava även kraftigt påvisat, hur mycket det återstår att göra för trädgårdsskötselns främjande och utveckling i vårt land och vilken stor fråga detta i själva verket är. De ha fäst uppmärksamheten på den stora import, som äger rum av växter, som med största fördel skulle kunna odlas i vårt land. Det är verkligen siffror, som man ser på med ett visst vemod.

Bland de åtgärder, som de sakkunniga ansett, att man borde tillgripa för trädgårdsodlingens främjande ha de i främsta rummet, om man skall nämna åtgärderna i den ordning som de sakkunnige uppfört dem i sitt sammandrag, framfört kravet på anslag för fruktträdskötarens utbildning. Denna fråga framlades under förlidet års lagtima riksdag av Kungl. Maj:t, och riksdagen beviljade också ett anslag 21,600 kronor för ändamålet.

I andra rummet hava de sakkunniga föreslagit inrättande av kon-

Ang. anslag
till undervisning
i trädgårdsodling.

(Forts.)

sulentverksamhet under i stort sett samma villkor som gälla för jordbrukskonsulenter. Det är av den anledningen, som jag, då nu icke Kungl. Maj:t i sin proposition upptagit denna fråga, tillåtit mig afgiva en motion i ämnet. Jag anser nämligen, att det är av vikt för att få någon ordning på detta område och för att få en enhetlig ledning, att statsbidrag beviljas för denna konsulentverksamhet.

Nu finnes det ju enligt den utredning, som redan lämnats och vilken jag också pekat på i motionen, konsulenter anställda hos hushållningssällskapen, ehuru dessa, som jag också påpekat, ha något varierande utbildning och likaså varierande uppgifter på de olika platserna. Jag har påyrkat, att statsbidrag skulle lämnas till dessa konsulenter först och främst därför att det, som jag nyss nämde härigenom skulle bli en enhetlig ledning i denna verksamhet. Denna ledning borde så mycket hellre komma till stånd nu, som vi just beslutat en byrådirektör i lantbruksstyrelsen, vilken skulle ha uppsikt över denna konsulentverksamhet.

Ett annat skäl är hushållningssällskapens betryckta ekonomiska läge. Jag har ansett det vara på sin plats att taga ett steg till hjälp för dessa, som hittills ensamma fått söka främja trädgårdsodlingens utveckling. När det nu gällde frågan om ökade bidrag till hushållningssällskapen och vissa förfrågningar riktades till sällskapen, fick man i de svar, som ingingo, en blott alltför tydlig bild av det nödläge, i vilket dessa hushållningssällskap befinna sig.

Utskottet har visserligen vid en senare punkt på Kungl. Maj:ts framställning tillstyrkt ett anslag till hushållningssällskapen, som något skulle förbättra deras ställning, men för den, som har kännedom om de ekonomiska svårigheter, med vilka sällskapen ha att kämpa, är det dock tydligt, att detta anslag icke på långt när kan hjälpa dem fram. Från hushållningssällskapen har man i allmänhet uttalat, att deras verksamhet måste inskränkas, och att pengarna icke räcka till för önskvärda utvidgningar. När nu trädgårdsodlingen är en gren av hushållningssällskapens arbete, som tarvar särskild uppmärksamhet, och som mer än väl behöver hjälp och stöd från statsmakterna, har jag ansett det lämpligt att om möjligt redan nu statsbidrag beviljades för trädgårdskonsulenterna.

Går man nu att granska de skäl utskottet anfört, då det icke ansett sig kunna lämna sin tillstyrkan till de gjorda yrkandena, skall man finna, att utskottet först kryper bakom lantbruksstyrelsen och nämner, att denna styrelse i sitt utlåtande sagt, att icke alla de av de sakkunniga framställda förslagen kunna samtidigt komma till utförande, och att vissa förslag kräva ytterligare utredning.

Nu anser jag detta icke vara ett fullgiltigt skäl. Jag tillåter mig visserligen betvivla, att lantbruksstyrelsen skulle hava något emot, att statsbidrag bereddes trädgårdskonsulenterna, men även om lantbruksstyrelsen icke kommit med förslaget, så bör denna kammar och riksdagen, då frågan är utredd och behovet av anslag vitsordat av de sakkunniga, icke förty mycket väl kunna bifalla förslaget om beviljande av statsbidrag för dessa trädgårdskonsulenter.

Vidare säger utskottet:

*Ans. anslag
till undervis-
ning i träd-
gårdsskötset.
(Forts.)*

»Ett bifall till motionärens ifrågasvarande framställning skulle med hänsyn till att någon undervisningsanstalt för utbildande av så kvalificerade trädgårdskonsulenter, som i motionen tydligen synes vara avsett, icke finnes i vårt land leda därtill att knappast något hushållningssällskap skulle komma i afnjutande av det ifrågasatta statsbidraget.»

Det är också efter mitt förmenande att något vrida på vad jag i min motion tydligt framhållit. Jag har sagt, att det för närvarande icke finnes någon högre undervisningsanstalt för trädgårdskonsulenter i vårt land och detta är också något som framhållits av de sakkunniga. Men att man därför skulle låta det anstå med anställande av trädgårdskonsulenter kan jag icke vara mer om. När man vet, att det i 25 av rikets 26 hushållningssällskap, således alla med ett undantag, finnes trädgårdskonsulenter, så måtte väl den mångåriga erfarenhet, som de var på sin plats förvärvat sig vara en merit, som kan räknas dem till godo och som skulle göra dem kvalificerade till att i första hand tjänstgöra som konsulenter och erhålla de statsbidrag, som för ändamålet berde anslås.

Jag förbiser icke vikten av att även en högre undervisningsanstalt måste komma till stånd snarast möjligt. Det har också i motionen framhållits, men jag vill erinra om att det finnes tillräckligt många trädgårdskonsulenter, som skulle kunna upprätthålla befattningarna intill dess de elever, som utgå från en dylik anstalt kunna rycka in. Jag är förvissad om, att det icke skall möta något hinder att betydligt tidigare ordna denna fråga, då det redan finnes konsulenter vid våra hushållningssällskap, vilka på grund av sin erfarenhet var på sin plats äro väl skickade att främja trädgårdsodlingen och i övrigt fylla den uppgift, som skulle åligga trädgårdskonsulenterna.

Jag skall nu endast säga några ord med anledning av motionen. Nr 201, i vilken jag ifrågasatt anslag till premierande av vissa mindre trädgårdar.

Det torde icke här behöva påpekas vilken betydelse premieringen av mindre jordbruk haft och vilken lyftning den givit åt det mindre jordbruket. Detta torde icke heller behöva nämnare påvisas, utan kan jag nöja mig med att hänvisa till vad de sakkunniga anfört i sitt betänkande, där de framhållit vikten av att genom premier oppmuntra dem, som vilja gå i spetsen för denna odling.

När utskottet yrkar avslag även på denna motion så motiveras detta dock med en hänvisning till småbrukspremieringen, i det utskottet påpekar, »att sålunda en statsunderstödd premiering av mindre trädgårdar redan för närvarande äger rum».

Det kan jag icke gå med på. Såsom ordförande i jordbrukspremieringsnämnden i Västerbottens län känner jag till detta och vet, att huru bra och huru välskötta trädgårdar som än kunna finnas vid ett småbruk, så berättigar detta icke i och för sig småbruken till erhållande av belöning vid premiering. Det är visserligen sant, att det skall tagas hänsyn även till detta vid bedömandet, men det hör icke till de huvudmoment, som man i första rummet skall se till, då det gäller att undersöka, huruvida ett småbruk håller måttet för att kunna

Ang. anslag
till undervis-
ning i träd-
gårdsskötet.

(Forts.)

få pris vid premieringen. Det är således icke riktigt vad utskottet härvid invänder. Vad man avsett med premieringen av trädgårdsanläggningar kan icke uppnås med premiering av småbruk; det kan aldrig bli vad det skulle bli, nämligen en uppmuntran för dem, som genom framgångsrikt arbete vilja främja trädgårdsodlingen.

Ja, herr talman, jag skall icke längre upplaga tiden här utan tillåter mig endast att på grund av vad jag anfört yrka bifall till de av mig väckta motionerna nr 133 och 201, vilka innebära en anslagsökning av sammanlagt 96,000 kronor.

Herr Welin: Herr talman! Under denna punkt har utskottet även behandlat den motion av mig, i vilken jag hemställt, »att riksdagen ville besluta

1) att till ettåriga kvinnliga kurser i trädgårdsskötsel å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 10,000 kronor;

2) för beredande av stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid ifrågavarande kurser å extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag av 5,000 kronor.»

En motion med enahanda syfte väcktes av mig förra riksdagen men blev då avstyrkt av utskottet med en motivering, som är refererad i utskottets här föreliggande utlåtande. Utskottet säger i förra årets avstyrkande utlåtande, i enlighet med vad här refererats, att utskottet »icke övertygats om behovet och lämpligheten av kursers anordnande speciellt i det av motionären angivna syftet. Det ville också synas utskottet, som om detta skulle kunna tillgodoses genom den undervisning, som för närvarande meddelades särskilt vid lantmannas- och lanthushållsskolor». Slutligen hade enligt utskottet icke förbragts tillräcklig utredning. I år ansluter sig utskottet till samma ståndpunkt och anser, att den uppfattning som förra gången uttalades, fortfarande har fog för sig.

Detta utskottets uttalande ger mig anledning att säga några ord även i år. Utskottet säger till en början, att det icke blivit övertygat om behovet och lämpligheten av att kurser anordnades i det syfte motionären framhållit. Jag är mycket ledsen över, att utskottet icke blivit övertygat därom, då jag bemödat mig om att på nära en och en halv sida utveckla behovet. Jag måtte då verkligen ha lyckats synnerligen dåligt att övertyga utskottet om detta behov. Nu är det emellertid så, att på nästan alla lantmannanäringsområden förekomma speciella utbildningskurser, avsedda för dem, som skola driva sitt yrke på egen hand, och som vilja göra detta på bästa möjliga sätt.

Det enda område, där en sådan undervisning genom statens försorg för närvarande icke förefinnes, är så vitt jag vet, trädgårdsodlingens område. Staten håller visserligen kurser för utbildande av undervisare, men dessa kurser, som äro tvååriga, tillfredsställa icke det behov, som här avses, och som jag redan antytt, nämligen att utgöra en lämplig undervisning för dem, som skola sköta sin trädgård för egen räkning. Icke heller kunna dessa kurser fylla det behov, som jag i slutet av motiveringen för behovet starkt trycka på, näm-

ligen att bliva en förberedande kurs för dem, som vilja utbilda sig i de högre kurserna. Som det nu är, kommer folk till dessa högre kurser i Rinnforsa, Adelsnäs och Brogård — icke Brogrind, som det står i utskottets utlåtande, ty det är tryckfel — utan att äga tillräckliga förutsättningar för att kunna följa med undervisningen. Det finnes ännu en undervisning, som möjligen skulle kunna tänkas ge det, som här avses, nämligen trädgårdkundervisningen vid folkskolorna, men då denna är avsedd för barn, kan det icke motsvara behovet.

Så har utskottet pekat på att lantmannaskolorna och lanthushållsskolorna ge sådan undervisning. Jag vill emellertid framhålla, att denna undervisning är i synnerligt hög grad otillräcklig för det ändamål, vi här tala om. Den kan ju vara tillräcklig, då den avser att under en kurs på 5—6 månader, vid lanthushållsskolorna 3 månader, ge lärjungarna en liten inblick i diverse ämnen, men den kan icke utbilda dem för det särskilda ändamålet att driva en mera omfattande trädgårdsskötsel. Jag har här den sista redogörelsen från lantbruksstyrelsen, som finnes nere i biblioteket, och har där tagit reda på hur det ställer sig med undervisningen i trädgårdsskötsel vid våra lantmannaskolor och lanthushållsskolor. Jag kan då meddela, att vid två lantmannaskolor ges det ingen undervisning i trädgårdsskötsel alls, vid två sådana skolor undervisas det två timmar, vid fyra skolor fem timmar, vid tre skolor sex timmar o. s. v. Detta är för hela kursen, och den högsta undervisning, som består i någon lantmannaskola i hela Sverige, är 25 timmar. I medeltal är det 10—15. Det är klart, att denna teoretiska undervisning i intet avseende kan tillfredsställa det behov, jag genom min motion sökt tillgodose.

Gå vi till lanthushållsskolorna, som ju äro avsedda för kvinnor och som ju då borde lämna något mer undervisning i detta ämne, eftersom kvinnorna mera än männen äro ägnade att vårda sig om trädgården, så är det i själva verket något bättre, dock icke mycket. Det högsta antal timmar, som ägnas åt trädgårdsskötsel, är 12 timmar; i allmänhet är det 15—25. Det allra högsta antalet vid någon skola är 29. Jag hemställer till herrarna, huruvida detta på något sätt kan tillgodose behovet av en något så när fyllig undervisning åt dem, som vilja driva trädgårdsskötsel på ett mera rationellt sätt och där det icke enbart gäller att vårda sig om den lilla trädgård, man kan ha vid sin stuga. Dessutom är denna undervisning väl så gott som uteslutande teoretisk.

Vad den praktiska undervisningen angår, torde den vid dessa skolor vara i ytterlig grad ringa, beroende på att dessa kurser ofta äro förlagda till vintern, särskilt lantmannaskolornas. Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att den praktiska undervisningen med fördel kan förläggas till enskilda större trädgårdsodlare, och det må ju visserligen vara sant, men den teoretiska undervisningen blir ju i alla fall alldeles otillräcklig, ifall den skulle vara en sådan, som det här är fråga om. För övrigt vore det bäst, om den teoretiska och den praktiska undervisningen kunde följas åt. Jag tror sålunda, att hänvisningen till lantman- och lanthushållsskolorna är utan all betydelse.

Anslog till undervisning i trädgårdsskötsel
(Korta.)

Ang. anslag
till undervis-
ning i träd-
gårdsskötet.

(Forts.)

I min motion har jag för övrigt sökt utveckla behovet av de föreslagna kurserna bland annat därigenom, att jag hänvisat till att i våra grannländer, särskilt i Finland, ägnas mera uppmärksamhet åt denna fråga, än som här hos oss är fallet. Åtminstone är statens medverkan för trädgårdsundervisningen av större omfattning t. ex. i Finland än hos oss, och detta torde vara någonting att tänka på för oss.

Det tredje argumentet mot motionen var, att ärendet icke är tillräckligt utrett. Detta var argumentet även i fjol, och till detta har utskottet anslutit sig i år. Jag har emellertid sökt tillgodose även denna sida av saken genom en hel del bilagor, icke mindre än sex stycken, som belysa saken ur ekonomisk och pedagogisk synpunkt, och jag trodde, detta skulle vara en något så när tillfredsställande utredning i frågan. Så synes emellertid icke vara förhållandet, och därför gäller det väl att, då frågan på nytt toges upp, komma med ekonomiska och pedagogiska redogörelser, som upptaga ännu mera papper och innehålla ännu mera siffror.

Om jag således nödgas polemisera mot utskottet, får jag dock säga, att jag i stort sett är tacksam mot utskottet, då det i alla fall kommit med en avslutning på yttrandet, som jag måste glädja mig åt. Utskottet säger nämligen till sist: »Det emellertid anordnande av ifrågakvarande undervisning i av motionären antydd riktning i en del fall torde hava visat sig fylla ett visst behov, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t i samband med prövningen av de s. k. trädgårdssakkunnigas förslag jämväl skall hava sin uppmärksamhet riktad på det av motionären nu framförda spörsmålet.» Om man nu vågade hoppas, att också Kungl. Maj:t tar detta utskottets yttrande ad notam, så skulle frågan i alla fall genom detta ha fallit framåt, och det är ju någonting, som en motionär måste vara tillfredsställd med, även om han icke lyckats att på en gång få sin fråga igenom. Det är just i förhoppning att frågan fallit framåt, som jag icke heller yrkar bifall till min motion, utan nöjer mig med vad jag redan yttrat och, som sagt, uttalar min förhoppning, att detta utskottets uttalande må tagas i beaktande av Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t vidare kommer att utreda frågan om trädgårdsundervisningen.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra några anmärkningar i anledning av lantbruksstyrelsens åtgärder, då det gäller undervisningen i trädgårdsskötet. Förra årets riksdag beviljade 21,600 kronor för ändamålet, närmast för att åstadkomma en förbättrad utbildning av s. k. trädskötare. Detta torde vara av vikt, i synnerhet för fruktodlingen. Fruktodlareföreningarna ute i landet äro för att kunna fylla sin uppgift i behov av trädskötare, d. v. s. personer med viss utbildning i frukt-trädsskötet, som kunna sköta om deras träd. Man har hittills hjälpt sig så, att hushållningssällskapen ordnat sådana trädskötarekurser, som visserligen voro ganska korta och ytliga, men som dock gjort en viss nytta. Nu skulle man taga ett kraftigare tag och åstadkomma en fullständigare utbildning, och resultatet visar, huru

oerhört allting fördyras, så snart staten får sin hand med. Enligt det reglemente, som av lantbruksstyrelsen utfärdats för denna undervisning, kan ett hushållningssällskap för varje trädskötare, det skickar till dessa kurser, som nu äro förlagda, till Alnarp, till Mölndal vid Göteborg och till Experimentalfältet, få uppbära 270 kronor. Genom detta, att kurserna förlagts till blott tre platser inom landet, ha emellertid kostnaderna sprungit betydligt i höjden, särskilt med nuvarande höga resekostnader. Den sammanlagda kursen på 26 dagar är nämligen uppdelad på en vinterkurs på 12 dagar, en vårkurs på 4, en sommarkurs på 6 och en höstkurs på 4 dagar, vartill kommer en repetitionskurs ungefär ett år senare. Det gör icke mindre än fem resor från och till, exempelvis uppifrån Värmland till Göteborg eller ännu längre, vilket fördyrar utbildningen i hög grad i jämförelse med förut, då man hade den förlagd på lämpliga ställen inom hushållningssällskapens område. Härtill kommer, att lantbruksstyrelsen fäste såsom villkor för utbetalandet av dessa 270 kronor, att eleverna skulle fullgöra hela kursen, även repetitionskursen. Nu vet ju var och en, att det är fullkomligt omöjligt, att få bindande kontrakt, som göra, att man med säkerhet kan påräkna, att en elev, som är antagen för att deltaga i dessa kurser, verkligen fullgör alla dessa och allraminst, att han kommer till en repetitionskurs, som kommer ett år efteråt. Följden blir, att, om hushållningssällskapet bekostar alla de övriga kurserna, om det har betalat resorna och fått ut statsanslaget, så är det skyldigt, att, om icke eleven kommer till repetitionskursen, återbetala dessa 270 kronor. Följden därav återigen har blivit, att flera hushållningssällskap icke vågat begagna sig av denna förmån, utan måste fortfarande, att, som hittills, ha dessa korta och ofullständiga kurser inom resp. hushållningssällskaps område. Min bestämda övertygelse är, att, skall det bli någon nytta av detta anslag, är det nödvändigt, att lantbruksstyrelsen åstadkommer förnuftigare bestämmelser i fråga om utdelningen av anslagen.

Vad sedan beträffar de motioner, som äro anknutna till denna punkt, skall jag icke närmare ingå på dem. Jag tror, att de åtminstone delvis varit befogade, och vill särskilt påstå, att beträffande premieringen av mindre trädgårdar är det knappast så, som utskottet säger, att det sker i samband med premieringen av småbruken. Jag tror, man i allmänhet tager ganska liten hänsyn till trädgårdarna, även om man gör det i någon mån. Jag tror också, det vore lyckligt om ett stöd gäves åt de hushållningssällskap, där intresset varit så starkt, att man genom anslag från hushållningssällskapet kunnat åstadkomma en dylik premiering, och jag tror, det vore skäl att här gjordes någonting. För hemmen, icke minst de mindre hemmen, betyda ju trädgårdsanläggningar så oerhört mycket, att det väl vore värt, att man försökte få en förståndigt ordnad premiering.

Jag har givetvis, herr talman, icke något vidare yrkande än om bifall till denna punkt, men jag vill särskilt be att med detta anförande få vända mig till lantbruksstyrelsen, som jag tror icke har

*Ans. anslaget
till undervisning i trädgårdskötsel*
(Forts.)

Ang. anslag
till undervis-
ning i träd-
gårdskötsel.
(Forts.)

nått något vidare gott resultat med de förslag, som den hittills framlagt.

Herr Sjöblom: Herr talman! De båda motionärerna hava för kammaren framhållit vissa önskemål, som de framfört i sina motioner och vilka jordbruksutskottet behandlat i den nu föredragna punkten.

Det är väl ingen, som inte ger erkännande åt det behjärtansvärda syfte, för vilket motionärerna göra sig till tolk. Herr Brännströms motioner gå båda ut på dels väsentliga statsanslag för konsulenter och dels anslag för premieringsverksamhet för trädgårds-skötseln på landet. Jag tror, att utskottet i sitt betänkaude framhållit goda skäl för avslag, men det finns även andra skäl därför, av vilka jag här skall be att få anföra något.

Det förhåller sig så, att i en del av vårt lands hushållningssällskap utgifterna under de sista åren överstigit inkomsterna med ett och annat tiotusental kronor, och de fonder, som hushållningssällskapen på ett eller annat sätt hava kommit i besittning av, förbrukas på det viset småningom och förintas. I ett av landets hushållningssällskap har det tillsatts en kommitté för att utreda, vilka hushållningssällskapets utgifter — och samtidigt uppgifter — som må upphöra, för att man skall få debet och kredit att gå ihop. Enligt vad jag försport torde dessa kommitterade komma fram med förslag att all premieringsverksamhet, som sällskapet bedriver, skall upphöra, därför att den fyllt sin mission i stor utsträckning och verksamheten icke längre har samma betydelse som förr. Det är icke endast för det av mig åsyftade hushållningssällskapet, som ekonomien är dålig, utan så är fallet med flera.

I den andra motionen hemställes om ett anslag av 18.000 kronor till täckande av halva totalomkostnaden för den ifrågakommande premieringsverksamheten. Jag tror, att det är synnerligen oklokt av riksdagen att på detta sätt besluta stora anslag till vissa ändamål, och i motiveringen skriva, att förutsättningen för anslaget utgående är, att hushållningssällskap, landsting eller andra kooperationer skola bidraga med lika stort eller eventuellt något icke angivet belopp. Jag tror att man bör beträda sådana vägar då man vill främja frågor av denna beskaffenhet, att icke vare sig hushållningssällskap eller landsting belastas med utgifter så, att deras verksamhet alldeles omöjliggöres. Detta var för mig ett mycket starkt skäl att gå med på utskottets hemställan angående herr Brännströms motioner.

Herr Welin har ju efter ett ganska långt anförande förklarat sig tämligen tillfredsställd med vad utskottet i motiveringen till sin hemställan anført, och därför behöver jag ej yttra mig så mycket om herr Welins motion. Det är ju ett indirekt bifall till en motion, då ett utskott skriver, som jordbruksutskottet här gjort, och något mera kan man rimligtvis väl icke önska i det läge, vari frågan nu befinner sig.

Jag skall på de av utskottet anförda grunderna och de skäl, jag här framfört, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anslag till underövning i trädgårdsskötsel.

(Forts.)

Herr vice talmannen **H a m i l t o n**: Herr talman! Jag skall villigt erkänna att de av motionärerna framförda önskemålen äro sådana, som böra beaktas för framtiden. Jag har den uppfattningen, att trädgårdsskötseln i vårt land behöver uppräckas, och att statsmakterna därför hittills gjort allt för litet. Men denna fråga har ju varit föremål för sakkunniges prövning, och dessa ha utarbetat ett förslag, som är inlämnat till regeringen och nu är under prövning inom lantbruksstyrelsen. Det förefaller mig då icke riktigt, att riksdagen fattar beslut i några speciella delar av detta förslag. Vissa grenar av detsamma hava redan rönt framgång, och det riktigtaste torde nog vara att försöka få så fort som möjligt hela det förslag prövat, som innebäres i de sakkunnigas betänkande.

Jag vill också fästa motionärernas uppmärksamhet på, att från och med nästkommande år trädgårdsskötseln får en målsman inom lantbruksstyrelsen, och man har väl att förvänta, att denne sakkunnige person kommer att bearbeta de sakkunnigas förslag, och att vi således inom kort, kanske redan nästa år få inom riksdagen taga upp frågan i rätt ordning.

Det är med denna syn på tingen jag har biträtt utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan i vad densamma icke avsåge motionerna nr 133 och 201 i andra kammaren samt bifall till dessa motioner; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 20—22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 30 och 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 61*, angående tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag. Därvid yttrade:

Ang. tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina herrar! Då jag väckt en motion, vari jag hemställer, att riksdagen ville besluta så-

Ang.
tilläggsbidrag
till vissa med
bidrag från
norrländska
avdikinings-
anslaget
understödda
företag.
(Forts.)

dan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse nr 465 ar 1919. att tilläggsbidrag till med statsbidrag från norrländska avdikiningsanslaget understödda företag må med sina motsvarande delar utbetalas efter samma grunder mot det ordinarie statsbidraget, ber jag att nu få säga några ord.

Jag får vara tacksam för det beaktande utskottet givit min motion. Utskottet har ju erkänt det berättigade i motionen, och, ehuru utskottet hemställt om avslag å densamma, har det dock försökt vinna det praktiska syfte, jag med min motion velat komma till, genom att förorda utbetalning av det ordinarie anslaget i viss annan ordning, än som hittills varit brukligt. Jag är dock inte fullt nöjd med den anordning, utskottet föreslagit, enär jag ej kan anse den fullt tillfredsställande för dem, vilka äga utbekomma ifrågavarande tilläggsbidrag.

När sistlidna lagtima riksdag fattade sitt beslut rörande ifrågavarande tilläggsbidrag, var det väl få, som kunde få den uppfattningen, att detta bidrag skulle utgå först någon gång fram i tiden. Jag för min del, och säkerligen många med mig, fingo givetvis den uppfattningen, att detta bidrag liksom det ordinarie anslaget skulle utbetalas i mån av arbetets fortgång. Detta måste väl också anses som någonting helt naturligt, ty det är givetvis just under det arbetet med dikningen pågår, som medel till dess utförande erfordras. I synnerhet under nu rådande dyrtid, då arbetskraften är så dyr, som den nu är, samt detta tilläggsbidrag var avsett att utgöra en hjälp, en kompensation för denna arbetsfördyring, ett bidrag, genom vilket riksdagen avsåg att trots denna fördyring göra det möjligt för bidragssökanden, jordbrukaren, att ändå utföra detta viktiga arbete ett arbete, som är minst lika mycket och kanske ännu mera viktigt för andra än jordbrukaren själv.

De skäl, utskottet anför för avslag å motionen, synes mig ej så värst vägande. Utskottets yttrande är mera, förefaller det mig, ett teoretiskt resonemang, förebringat av viss myndighet och godtaget av utskottet. Man känner igen resonemanget ifrån gammalt. Utskottet säger på sid. 57 och 58 följande: »Utskottet anser syftet med motionen värt beaktande. Motionärens förslag skulle emellertid enligt utskottets mening i vissa fall kunna leda därhän, att tilläggsanslag komme att — till förfång för dem, som under visst år slutfört sitt arbete — tagas i anspråk för företag, som aldrig bleve fullt utförda. Det förhållandet kunde nämligen slutligen inträffa, att tillgängliga medel visade sig otillräckliga för fyllande av behovet av tilläggsanslag beträffande redan utförda företag, vilka givetvis i första hand bort tillgodoses. Vidare torde enligt vad utskottet från vederbörligt håll inhämtat den av motionären föreslagna författningsändringen påfordra upprättande av tilläggskontrakt och ställande av nya säkerhetsförbindelser beträffande tilläggsanslagen, vilket skulle medföra tidsutdräkt och besvär icke minst för de bidragssökande själva samt häva till följd kostnader för såväl staten som de enskilda företagnarna.»

Vad det första skälet beträffar, vill jag säga, att det blir väl inte till någons förfång, om den, som utfört viss del av ett arbete,

även utfår motsvarande del av tilläggsbidraget jämte berättigad del av det ordinarie anslaget. Detta kan väl inte bli till någons förfång, ty om det går så undan för undan, kommer ju givetvis tilläggsbidraget också undan för undan att utgå till dem, som äro berättigade därtill, det vill säga till dem, för vilka riksdagen har avsett detsamma. Dessa ha ju också fått ställa borgen för arbetets slutliga utförande, så någon risk härutinnan förefinnes de sannoligen inte.

Den författningsändring, jag i min motion föreslagit, skulle, säger utskottet, »påfordra upprättande av tilläggskontrakt och ställande av nya säkerhetsförbindelser beträffande tilläggsanslagen, vilket skulle medföra tidsutdräkt och besvär icke minst för de bidragssökandena själva». Ja, det är så, att man knappt kan taga detta på fullt allvar. Jag undrar, om inte saken skulle kunnat ordnas på ett rätt behändigt och enkelt sätt. Men även om så måst ske, att dessa handlingar, nya kontrakt och förbindelser, upprättades, så behöfde väl inte detta förosaka nämnvärd tidsutdräkt. Men som det nu är ordnat, komma företagarna att i många, kanske i de flesta fall få vänta i årtal, innan de få detta tilläggsbidrag, den hjälp, som skulle göra det möjligt för dem att utföra arbetet även under dyrtiden. Och, mina herrar, det är av ganska stor vikt att de få detta bidrag under arbetets fortgång. Med de arbetspriser, som nu råda, få de ändå inte vad riksdagen ursprungligen hade avsett att de skulle få, nämligen hälften av kostnaderna för dikningen.

Vidare säger utskottet, att ett genomförande av detta förslag skulle förosaka de bidragssökande själva tidsutdräkt och besvär. Besvär, ja! Och man vill tydligen förskona jordbrukarna från detta besvär. Ja, jag vet inte, vad jag skall säga om detta. Det är, tycker jag, rätt befängt framställt. Jag skulle vilja säga, att denna omsorg om de bidragssökande är dock något malplacerad. De bidragssökande skulle säkerligen med glädje underkasta sig det besvär, som vore förenat med detta. Det synes mig snarare vara på annat håll man är rädd för besvär i denna sak. Jag kan ej underlåta att i detta sammanhang säga, att det ser närmast ut, som om det berodde på en del myndigheters motstånd och invändningar, att det inte skall gå an att få en ändring till det bättre i en så solklar och enkel sak som detta dock är, i en sak, beträffande vilken jag är viss om, att de flesta i denna kammare vid beslutets fattande hade den uppfattningen, att jordbrukarna skulle få detta tilläggsbidrag i mån av arbetets fortgång jämte det ordinarie bidraget.

Då utskottet nu emellertid beaktat min motion så till vida, att det föreslagit eller påyrkat en annan ordning för utbetalande av det ordinarie anslaget och pekat på, att därav skall kunna utbetalas större del, än hittills pläгат ske, och då det praktiska syftet däri- genom till någon del vinnes, skall jag, herr talman, inte framställa något yrkande. Men jag vill uttala den bestämda förhoppningen och den bestämda önskan, att vederbörande myndigheter måtte låta sig angeläget vara att ställa sig de i utlåtandet givna anvisningarna till efterriktelse och inte i fortsättningen göra svarigheter. Det förefinnes sannoligen ändå svarigheter för många, ja, för de flesta lantbrukare, utan att de ämbetsverk, som äro satta att främja denna näring,

Ang.
Tilläggsbidrag
till vasa med
bidrag från
norrländska
avskänknings-
anslaget i
understödda
företag.
(Forts.)

Ang.
tilläggsbidrag
till vissa med
bidrag från
norrländska
avdiknings-
anslaget
understödda
företag.
(Forts.)

skola göra svårigheter, när det gäller en så ringa hjälp, men dock en så viktig hjälp, som det är här fråga om. Om så sker, att myndigheterna beakta detta, blir det ju ändå en liten förbättring. Full rättvisa blir det ju inte, ty tilläggsbidraget skall utgå med 50 %, men även om vederbörande myndigheter nu iakttaga och ställa sig de av utskottet givna anvisningarna till efterrättelse, så blir det ändå inte mer än 20 %, i bästa fall bortåt 30 %, som företagarna kunna få ut under arbetets utförande. Och detta är inte så, som det borde vara och med god vilja kunde vara.

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Då den aktade motionären icke framställt något yrkande, så kan jag inskränka mig till den av honom uttalade förhoppningen, att det nu ifrågavarande s. k. ordinarie anslaget måtte i det närmaste i sin helhet utbetalas till de företagare, som ästadkomma avdikningen. Jag tror, att han överskattat betydelsen av sin motion. Såsom han själv har framhållit, skall det ordinarie anslaget utbetalas under arbetets gång och allenast ett visst belopp, hur obetydligt som helst, innehållas, men däremot skall tilläggsanslaget utbetalas först sedan arbetet fullbordats. Det är tydligt, att när tilläggsanslaget är beviljat, så finns alltid medel inne för att göra de förbättringar, som möjligtvis äro av nöden för godkännande av företaget. Under sådana förhållanden synes det mig, att lantbrukstyrelsen kan förordna om, att det ordinarie anslaget i det närmaste utbetalas. I den förhoppningen ber jag att få förena mig med den aktade motionären samt yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang.
tilläggsbidrag
till vissa med
bidrag från
allmänna
avdiknings-
anslaget
understödda
företag.

Sedan *punkten 62*, angående tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsanslaget understödda företag, nu föredragits, begärdes ordet av

Herr *A n d e r s o n* i *Knapsjö*, som anförde: Herr talman! Jag ber endast få ansluta mig till de uttalanden, som beträffande den föregående punkten gjordes av de tvenne talare, som där yttrade sig. Då jordbruksutskottet, helt visst på grund av uttalanden, som gjorts från lantbruksstyrelsen, icke ansett sig kunna biträda de motioner, som i detta hänseende väckts av mig och i den föregående punkten av herr *Nilsson* i *Antnäs*, har utskottet i alla fall uttalat den förhoppningen, att de ordinarie anslagen måtte utbetalas i större utsträckning till företagarna i fråga hädanefter än hittills. Och, som sagt, då bli ju i alla fall de intresserade hulpna bättre, än de varit under den gångna tiden. Jag ber, som sagt, att i korthet få ansluta mig till de yttranden, som fälldes av de båda föregående talarna, utan att göra något yrkande i denna punkt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 63.

Lades till handlingarna.

Punkterna 64—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79 och 80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82 och 83.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84.

Lades till handlingarna.

Punkten 85.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 86—88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89 och 90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 119 och 120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121 och 122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123.

Lades till handlingarna.

Punkterna 124—128.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 129.

Lades till handlingarna.

Punkterna 130—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134.

Lades till handlingarna.

Punkterna 135—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 24 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggstatens för år 1920 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11—13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16 och 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21 och 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 23 och 24.

Lades till handlingarna.

Punkten 25.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 38 och 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 41—43.

Lades till handlingarna.

§ 21.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Denna proposition bordlades.

§ 22.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 15, angående förhöjning av anslaget till riksdagsbibliotekets komplettering och utvidgning m. m. biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 23.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning till skydd i visst avseende för rättigheter till husbehovs-
virke å mark, som äges eller disponeras av annan; och yttrade därvid: *Ang. skydd för rättigheter till husbehovs-
virke å viss mark.*

Herr *Vennersström*: Herr talman! Den angelägenhet, som här föreligger, ger ett synnerligen typiskt exempel på den långsamhet, varmed för många människor rätt viktiga ärenden och reformer snigla sig fram i vårt land. Det är en synnerligen gammal fråga detta; den har förelegat åtminstone sedan ett tiotal år till behandling av åtskilliga riksdagar, och det är för många fattiga medborgare särskilt i Norrland ett synnerligen trängande behov att få frågan löst.

Ang. skydd
för rättigheter
till husbehovs-
virke å viss
mark.
(Forts.)

Det utskottsbetänkande, som i detta fall avgivits, är en trogen kopia av de betänkanden i avstyrkande riktning, som förut förelagat i samma fråga. Man har hänvisat till vissa pågående utredningar, till skiftesstadgekommitténs betänkande och överarbetningen av dess förslag, och man har vidare hänvisat även till skogslagstiftningskommitténs betänkande. Jag vill erinra om, att år 1915 instämde utskottet i det väsentliga med de i den då väckta motionen framlagda synpunkterna. Man yttrade i ifrågavarande betänkande, som dock gick ut på avstyrkande av motionen, att det torde med säkerhet kunna förväntas att Kungl. Maj:t vid den slutliga prövningen av ifrågavarande lagstiftning skulle taga vederbörlig hänsyn till vad som i detta fall förelåg från utskottets sida. Sedan har en tid av fem år passerat, och ännu har icke kommit något förslag från Kungl. Maj:ts sida. Sedan förelåg frågan år 1917, och utskottet instämde även då väsentligen i nämnda synpunkter, men avstyrkte med hänvisning till förut omtalade utredningar. I detta avstyrkande vid 1917 års riksdag säges det, att de synpunkter som utskottet hänvisat till böra tagas under omprövning före framläggandet för riksdagen av skiftesstadgekommitténs förslag. Det står vidare, att då denna nu är föremål för överarbetning i justitiedepartementet, det nu icke föreligger någon anledning att vidare fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på ifrågavarande spörsmål. Man trodde alltså vid detta tillfälle, att frågan snarligen skulle föreligga för riksdagens prövning genom förslag från Kungl. Maj:t. Sedan den tiden hava tre år passerat och nu föreligger samma fråga, och utskottet hänvisar i detta fall till, att anledning finnes att antaga, att förslag till lag skall kunna av Kungl. Maj:t framläggas för nästa riksdag, alltså återigen en hänvisning till en framtid, som är synnerligen oviss. Här går det ena året efter det andra, och de fattiga jordbrukare, som behöva sin skogsfångst garanterad, lida stor materiell orättvisa, på samma gång som byråkratien sniglar sig fram med synnerligen långsam fart till en måhända kommande lösning av denna reformfråga.

Jag vill icke göra något yrkande, då jag förstår, att det icke tjänar någonting till, men jag vill på det allra kraftigaste understryka, att det är fara på färde, om man längre sölar. Det bör snarast möjligt framläggas förslag i saken, så att man får denna reform ordnad så, som vederbörande fattiga brukare för sin del synnerligen rättvist göra anspråk på. Det är väl icke så ställt här i landet, att folket är till för byråkratins skull, utan ämbetsverk och utredningar äro till för folkets egen sak. Jag vill på det kraftigaste understryka, att det snarligen bör komma till en prövning från riksdagens sida av det förslag, som i detta fall kan framläggas av Kungl. Maj:t.

Herr Tor g é n: Herr talman! Jag har endast att i alla delar understryka den föregående talarens anförande. Faran av dröjsmål är så mycket större som lagen icke giver något som helst skydd för skogen däruppe i Norrland och än mindre tillgodoser det yrkande, som göres i denna motion. Det plägar i allmänhet gå så till, att för att verkligen kunna tillgodogöra sig husbehovsavverk-

ningsrätten den ene framför den andre passar på att i möjligaste mån taga ut vad han kan. Det är känt, att den, som faller skogen, behåller det fällda för egen räkning, och den, som förbehåller sig husbehovsavverkningsrätten, hugger, som jag säger, ned skogen i mesta möjliga grad, eller också gör den, som innehar jorden, detta för att förhindra, att innehavaren av husbehovsavverkningsrätten skall kunna få del av skogen. Det tages icke hänsyn till någon mätta härvidlag, utan det hela går ut på, vem som först kan tillgodogöra sig värdet av ifrågavarande rätt. Frågan ligger så till, att mera hänsyn bör tagas till den, för vilken husbehovsavverkningsrätten är förbehållen. Men man bör också taga i betraktande, att vederbörande gård, den egentliga fastigheten, icke bör göras fullkomligt skogslös. Man bör i detta fall tänka på, att en dylik husbehovsavverkningsrätt många gånger medför snart sagt skogslösa hemman. Om härmed stundom förknippas frågan om servitut, kan det icke ske på annat sätt, än att, såsom många gång förekommer, en husbehovsavverkningsrätt överlåtes av innehavaren på den, som är mäktig att tillgodogöra sig dess värden och sålunda taga ut dessa värden på en gång. Följden blir då i många fall, att skogen får ligga och ruttna, d. v. s. dessa värden förstöras till ingen nytta. Att här blanda in servitut i annan mening är icke riktigt, ty servitut bortfalla ju efter fem år. Husbehovsrätten har sålunda icke med vanliga skogsköpservitut att göra.

Jag ber bara att, med den kännedom jag har om förhållandena, få vitsorda, att dröjsmål i detta fall är absolut skadligt och icke till nytta för någon, och jag har endast med dessa ord velat, som sagt, göra ett instämmande uti vad den föregående talaren sagt.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag kan endast instämma i de två föregående talarnas önskan, att denna lagstiftningsfråga så snart som möjligt löses. I fråga om den kritik av dröjsmålet, som framförts av den förste talaren, måste jag dock erinra, att denna fråga står i intimt samband med och måste lösas tillsammans med en synnerligen stor och invecklad lagstiftningsfråga, nämligen omarbetningen av hela vår skifteslagstiftning. Den ärade talaren hänvisade till, att utskottet endast återopade vad 1917 och dessförinnan 1915 års utskott uttalat och som då vunnit riksdagens gillande. Ja, detta har utskottet gjort, men det har även haft tillfälle att peka på ett nytt moment, och detta moment är, att vid överarbetningen av förslaget till skiftesstadgan hänsyn blivit tagen just till det önskemål, som dessa tidigare utskott givit sin anslutning till. Under sådana förhållanden och då det finnes utsikter till, att en snar lösning kan komma, har utskottet givetvis icke kunnat göra mera än att med ett uttalande av sitt intresse för saken och sin förhoppning, att frågan snart må vinna sin lösning, hemställa om avslag på motionen, och ber jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Ang. skydd
för rättigheter
till husbehovs-
cirke å viss
mark.
(Forts.)*

§ 24.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om visst tillägg till kungörelsen den 13 mars 1863 angående tid. då auktion på landet senast skall slutas; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 25.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 54, till Konungen i anledning av väckt motion om ändring av 40. 41 och 42 §§ i lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

§ 26.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för länsmanen C. L. Johanssons stärbhusdelägare att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för utredning rörande frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser med England;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för byggnadskommissionen för dubbelspåret Rönninge— Ström att utbetala ersättning för viss skada; och

nr 32, i anledning av väckt motion om anslag till inrättande vid Stockholms högskola av en personlig professur för filosofie doktorn E. T. Akmar;

första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till polisman för skada å kläder;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om iakttagande av viss angiven grundsats vid utredning rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp;

nr 16, i anledning av dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av ekklesiastik boställsjord i syfte att bereda större möjligheter för dylik jords upplåtande till egna hem, dels ock väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt lägenhetsinnehavare å kyrkojord av ärftlig och tryggad besittningsrätt till lägenheterna; och

nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för inrättande i Sverige av rationellt organiserade barn- och ungdoms- domstolar;

särskilda utskottets memorial, nr 2. angående avlöning åt dess tjänstemän m. m.;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i an-

ledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anskaffande av kompetenta lärare för skolorna i obyrdn m. m.; samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av dels herr Andersons i Knapasjö m. fl. motion i andra kammaren, nr 204, och dels herr Edward Larsons inom första kammaren väckta motion, nr 126, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för av landsting vald ledamot i inskrivningsrevision eller dennes suppleant att åtnjuta dagtraktamente.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

§ 28.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 6 dagar fr. o. m. den 8 mars,	
»	<i>Månsson</i> i Erlandsro	6	» » 9 »
»	<i>Andersson</i> i Grimbo	6	» » 8 »
»	<i>Flognfält</i>	4	» » 8 »
»	<i>Ljungberg</i>	6	» » 8 »
»	<i>Hedlund</i>	10	» » 8 »
»	<i>Lundström</i>	8	» » 8 »
»	<i>Janson</i> i Kungsör	6	» » 8 »
»	<i>Winkler</i>	3	» » 8 »
»	<i>Ander</i>	6	» » 8 »
»	<i>Olsson</i> i Rösta	8	» » 8 »
»	<i>Andersson</i> i Eliantorp	4	» » 9 »
»	<i>Lindley</i>	3	» » 7 »
»	<i>Ljungkvist</i>	7	» » 7 »
»	<i>Johansson</i> i Sollefteå	6	» » 8 » och
»	<i>Nilsson</i> i Bonarp	14	» » 11 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.